

IZZIVI PRIHODNOSTI

Challenges of the Future

Maj / May 2017
Letnik 2 / Volume 2
Številka 2 / Issue 2
ISSN 2463-9281

ISSN 2463-9281.

Izdajatelj / Publisher: Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu / *Faculty of organization studies.*

Glavni in odgovorni urednik / Editor in chief: Uroš Pinterič.

Uredniški odbor / Editorial board:

- Boris Bukovec, Faculty of Organisation Studies in Novo mesto, Slovenia.
- Alois Paulin, Technical University Vienna, Austria.
- Juraj Marušiak, Slovak Academy of Science, Slovakia.
- Anisoara Popa, Danubius University, Romania.
- Raluca Viman-Miller, University of North Georgia, Georgia, USA.
- Anna Kołomycew, Rzeszow University, Poland.
- Jurgita Mikolaityte, Siauliai University, Lithuania.
- Patricia Kaplanova, Faculty of Organisation Studies in Novo mesto, Slovenia.
- Laura Davidel, Univeristy of Lorraine, France.
- Ana Železnik, Ljubljana University, Slovenia.
- Marko Vulić, Information Technology School - ITS ComTrade, Serbia.
- Vita Juknevičienė, Siauliai University, Lithuania.
- Mitja Durnik, Ljubljana University, Slovenia.

Naslov uredništva / Editorial address: Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novi trg 5, 8000 Novo mesto, Slovenija.

© Copyright Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu. *Faculty of Organisation Studies.*

Vse pravice zadržane. *All rights reserved.*

Revija Izzivi prihodnosti je prosto dostopna pod pogoji Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 licence. Članki so brezplačno dostopni.

Journal Challenges of the Future is an open access journal distributed under the terms of the Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 License. No article submission or article processing fees are charged.

Kazalo / Contents

Zlata Kastelic Dejavniki vpliva na izbiro visokošolske institucije med študenti <i>Influential Factors in Choosing Higher Education Institutions Among Students</i>	44
Janja Škedelj Odličnost voditeljstva v proizvodni organizaciji <i>Excellence of Leadership in Production Organization</i>	73
Nikoloz Kavelashvili Inclusive Education in Georgia: Current Progress and Challenges	89
Dominika Pekarová Health Policy as a Specific Area of Social Policy	102

Dejavniki vpliva na izbiro visokošolske institucije med študenti

Zlata Kastelic*

Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Novi trg 5, 8000 Novo mesto, Slovenija
zlatka.kastelic@amis.net

Povzetek:

Namen in originalnost: Namen članka je analizirati dejavnike, ki imajo odločujoč vpliv na izbiro visokošolske ustanove med študenti.

Metoda: Z analizo razpoložljive literature in že opravljenih raziskav smo podrobneje spoznali ključne teoretske osnove raziskovane problematike, na podlagi česar smo zasnovali raziskovalni algoritem in izvedli raziskavo z anketo. Namen raziskave je bil ugotoviti, kateri dejavniki najbolj stimulirajo posameznike za vpis na dotično visokošolsko ustanovo in koliko se ugotovitve naše raziskave skladajo z ugotovitvami tujih raziskav.

Rezultati: Rezultati raziskave so pokazali precejšnjo stopnjo korelacije med dejavniki, ki motivirajo študente v tujih državah za vpis na visokošolsko ustanovo.

Družba: S poznavanjem dejavnikov, ki vplivajo na izbiro dotične visokošolske ustanove med študenti bodo slednje lahko prepoznale in ugodile željam in potrebam potencialnih študentov in na podlagi tega oblikovalizanje privlačne programe in kompetentne posameznike za uspešno konkuriranje na trgu dela.

Omejitve/nadaljnje raziskovanje: Posploševanje rezultatov raziskave je omejeno zaradi majhnosti vzorca in ker so respondenti zgolj iz ene slovenske regije. A ker gre za prvo tovrstno raziskavo na tem področju, predstavlja pomembno in kompleksno preliminarno študijo, ki lahko z nadgradnjo pomembno pripomore k poznavanju ključnih dejavnikov za vpis študentov na visokošolske ustanove in s tem na uspešnost slednjih.

Ključne besede: visokošolske ustanove, visoko šolstvo, kakovost izobraževanja, dejavniki vpliva.

1 Uvod

1.1 Raziskovalno vprašanje

Bolonjska reforma iz leta 1999 je prinesla pomembne spremembe v visokošolski prostor in ustanove, ki so morale prenoviti obstoječe študijske programe, hkrati pa so začele izvajati tudi popolnoma nove programe. Ta čas je zaznamovan tudi s pojavom novih visokošolskih ustanov (VŠU), predvsem zasebnih, ki so še dodatno popestrijo paleto študijskih smeri in programov, s čimer so se spremenili tudi trendi izobraževanja in vključevanja posameznikov v terciarno izobraževanje. Le-to je odraz reformiranih in novih potreb na trgu dela, ki se odražajo kot zahteve po novih znanjih, kompetencah in kadrih v, na znanju temelječi ekonomiji. Izobrazba je postala pomembno izhodišče in s tem tudi velika prednost za posameznike, ki 'tekmujejo' na trgu dela.

Prav zato je ključnega pomena, da VŠU (tako javne kot zasebne) poznajo in razumejo razloge in dejavnike na podlagi katerih se študenti odločajo za njihove programe, zaradi česar VŠU v tujini konstantno opravljajo raziskave na temo dejavnikov vpliva za izbiro visokošolske ustanove, ki pa jih v Sloveniji ni. Ravno take raziskave bi bile v pomoč tovrstnim ustanovam, da bi poznale svoje potenciale in izkoristile tržno nišo in prednosti za pridobivanje novih

* Korespondenčni avtor / Correspondence author

Prejeto: 12. januar 2017; revidirano: 23. marec 2017; sprejeto: 27. marec 2017. /

Received: January 12, 2017; revised: March 23, 2017; accepted: March 27, 2017.

študentov in povečanje zadovoljstva tistih, ki so že vključeni v izobraževalni proces na dotični ustanovi. S tem namenom smo izvedli raziskali na temo dejavnikov vpliva na izbiro visokošolske ustanove med študenti, ki je bila zasnovana po vzorcu tujih raziskav.

Članek ponuja širši vpogled in razumevanje visokošolskega izobraževanja ter poznavanje dejavnikov, ki vplivajo na izbiro visokošolske izobraževalne ustanove, temeljila pa je na raziskovalnem vprašanju *Kateri dejavniki imajo odločujoč vpliv na izbiro visokošolske ustanove med študenti?* Za lažjo izvedbo raziskave smo glavno raziskovano vprašanje razdelili na 6 raziskovalnih podvprašanj.

Raziskovalno vprašanje 1: *Kaj vpliva na izbiro visokošolske institucije?*

Raziskovalno vprašanje 2: *Ali vrsta (zasebna / javna) vpliva na izbiro visokošolske institucije?*

Raziskovalno vprašanje 3: *Katere informacije vplivajo na izbiro visokošolske institucije?*

Raziskovalno vprašanje 4: *Ali izobrazba staršev vpliva na izbiro visokošolske institucije?*

Raziskovalno vprašanje 5: *Ali kraj izobraževanja vpliva na izbiro visokošolske institucije?*

Raziskovalno vprašanje 6: *Ali višina šolnine vpliva na izbiro visokošolske institucije?*

1.2 Namen in cilji

Namen raziskave je poglobljena analiza in razumevanje slovenskega visokošolskega prostora, delovanja VŠU in dejavnikov, ki stimulirajo posameznike za vključevanje v proces visokega šolstva, saj je slednje koristna in dragocena informacija, kar lahko VŠU uporabijo kot podlaga za pripravo kratkoročnih in tudi dolgoročnih strategij za pridobivanje novih študentov ter povečanje zadovoljstva obstoječih. Poleg tega smo iskali tudi podobnosti in razlike med dejavniki vpliva za vpis na dotično VŠU v tujini in respondentih iz vzorca anketiranja (ki smo ga izvedli sami).

S tem v članku predstavljamo kompleksno analizo delovanja visokošolskega prostora in VŠU, ki se borijo v naraščajoči konkurenci visokošolskih zavodov, tako tistih, ki so že dlje prisotni na trgu, kot tistih, ki so nastali v zadnjem desetletju (ali še nastajajo). Tovrstne raziskave so v tujini precej pogoste, medtem, ko jih za slovenski prostor ni, s čimer predstavlja raziskava, ki smo jo izvedli preliminarno raziskavo in hkrati tudi model za nadaljnjo raziskovanje tega področja.

1.3 Metode raziskovanja

Članek temelji na teoretičnem pregledu literature in že opravljenih (tujih) raziskavah, ki so bile podlaga za poznavanje tematike ter izvedbo lastne raziskave v obliki anketiranja. Osnovno strukturo in vsebino vprašalnika smo zasnovali na podlagi obstoječega vprašalnika, ki ga je Urbanski (2000) uporabila pri svoji doktorski disertaciji, katerega pa smo nadgradili

še z lastnimi vprašanji, kjer smo preverjali, kako anketiranci ocenjujejo področje visokošolskega izobraževanja v Sloveniji (in v tujini) ter kaj menijo o VŠU na sploh.

Članek tako ponuja poglobljeno analizo slovenskega visokošolskega prostora, delovanje VŠU in dejavnike, ki stimulirajo posameznike za vključevanje v proces visokega šolstva. Ob tem smo ugotavljali tudi skladnosti in odstopanja med tovrstnimi raziskavami v tujini in v Sloveniji. Gre za prvo tovrstno raziskavo, ki odpira vpogled in razmislek v področje visokošolskega izobraževanja, kot pomembno tržno nišo in priložnost za izboljšanje procesa privabljanja novih študentov na VŠU in izboljšanje zadovoljstva obstoječih študentov.

2 Visoko šolstvo in kakovost

2.1 Vloga in namen visokošolskih ustanov

Raziskovanje pomena in vpliva dejavnikov za izbiro VŠU med (potencialnimi) študenti, nikakor ni mogoče brez poznavanja osnov snovanja in delovanja izobraževalnega sistema in pedagoškega procesa ustanov ter novih trendov, ki slednjega odlikujejo tj. kakovost izobraževanja v visokem šolstvu oz. kakovostna izvedba visokošolskega procesa izobraževanja. S tem namenom se v uvodnem poglavju osredotočamo na predstavitev ključnih dejstev izobraževalnih institucij, njihove vloge in namenater kako slednje inkorporirajo pojem kakovosti v študijski proces. Kljub različnosti programov, načinov posredovanja znanja in prizadevanju za kakovosten kader in kakovostno izvedbo celotnega študijskega procesa imajo visokošolske ustanove skupne cilje svoje izobraževalno-raziskovalne dejavnosti, ki zajema ustvarjanje in širjenje znanja ter razvoj specifičnih kognitivnih in komunikacijskih sposobnosti posameznikov, ki so vključeni v terciarno izobraževanje.

Visokošolski prostor oz. sistem je vedno bolj percepiran kot eden izmed ključnih elementov, ki prispeva k nacionalni blaginji, gospodarskemu razvoju in konkurenčnosti, pri čemer OECD (2010) ugotavlja, da morajo države povečati znanje in veščine, ki jih posreduje visoko šolstvo tako za namen ohranitve globalne konkurenčnosti gospodarstva kot tudi za izboljšanje znanja in kompetenc diplomantov, s čimer slednji postanejo bolj zaposljivi. Vloga, namen in cilji visokošolskih ustanov so tako usmerjeni v pridobivanje in akumulacijo znanja in kompetenc kot človeškega kapitala z dodano vrednostjo. Namreč, VŠU so si zadale pomembno in težko nalogo, ki gre v smeri generiranja in povečevanja javne blaginje in dviga življenjskega standarda. Ob tem pa se morajo zavedati, da je to težka in kompleksna naloga, ki je odvisna od številnih dejavnikov in vplivov, ki se raztezajo od učinkovitosti študijskih programov, usposobljenosti in zmožnosti pedagoškega kadra, razmer na trgu dela in številnih drugih vplivov tako v visokošolskem prostoru, kot tudi v (globalni) družbeno-ekonomski sferi. A strokovnjaki (in izobraženci) iz različnih področji so v teh spremembah videli tudi ekonomske oz. poslovne izzive in možnosti za nove poslovne priložnosti. S tem namenom je prišlo do pomembnih premikov v visokošolskem sistemu, ki se kažejo v novih in raznovrstnih programih, načinih posredovanja znanja in novih oblikah VŠU, predvsem zasebni visokošolskizavodov.

In prav uspešno posredovanje znanja postaja vse bolj ključno vodilo in cilj VŠU (tako javnih kot zasebnih), ki rezultira kot sposobnosti in kompetence diplomantov za opravljanje dela. V tem kontekstu dobiva kakovost izobraževalnega procesa in pridobljenih znanj pomembno oz. osrednjo dimenzijo. Santiago in drugi (2008, str. 19) ugotavljajo, da študenti raje izbirajo študijske programe in predmete tistih VŠU, ki ponujajo inovativne študijske programe, s katerimi menijo, da bodo pridobili ustrezna znanja in kompetence za napredovanje. Zato je ključnega pomena, da posamezniki, ki so vključeni v terciarno izobraževanje pridobijo učinkovita in konkurenčna znanja in veščine, ki jim bodo olajšali zaposljivost (Čelebič, 2014, str. 1).

S tem namenom je OECD (2011, str. 3) oblikovala t.i. Strategijo veščin (angl. *skills strategy*), kot vodilo oz. sklop predlogov, na kaj naj se države osredotočajo pri investiranju v znanje in kompetence, katere naj bipridobili diplomanti tekom izobraževalnega procesa. Namen te strategije je spodbujanje uporabe posameznikovih znanj in veščin za doseganje splošnega gospodarskega razvoja, blaginje in dviga kakovosti življenja na sploh. Veščine so ključnega pomena za blaginjo in kakovost življenja posameznikov, saj spodbujajo znanje in sposobnost za delo, povečujejo odprtost za inovacije in s tem spodbujajo gospodarsko rast (OECD, 2010, str. 4–5). Poleg tega pa imajo izobrazba (izobraženost) in veščine (usposobljenost za delo) izjemno pozitiven vpliv na raven produktivnosti zaposlenih in plače (OECD, 2005, str. 35), saj se višja raven dosežkov na splošno odraža v nižji stopnji brezposelnosti in višjimi plačami.

2.2 Pomen kakovosti v visokem šolstvu

Bolonjski procese od začetka implementacije sprememb predvideva, da bodo postale VŠU inovativni in ustvarjalni centri, ki bodo zmožni učinkovito oblikovati in voditi razvoj družbe in generirati splošno družbeno blaginjo na evropskem družbenem in kulturnem področju, s čimer se bodo posamezniki lažje in predvsem učinkoviteje vključevali na trg dela (Diaconu & Pandelica, 2011, str. 3; Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, 2015, str. 6). S tem namenom je postala učinkovitost študija ena izmed ključnih oz. prednostnih nalog VŠU in samega visokošolskega prostora (Čelebič, 2014, str. 41–42).

Zaradi slednjega postaja kakovost v izobraževanju oz. kakovostno izobraževanje ena izmed ključnih področji, h kateremu morajo strmeti VŠU, hkrati pa vse bolj pereč problem in predmet številnih raziskovanj ter razprav, ki je vse aktualnejši ob porastu VŠU. Poleg tega pa morajo VŠU skrbeti za zadovoljitve ciljev in namenov izobraževanega procesa ter zagotovil dodano vrednost slednjemu (De Shields Jr., Kara, & Kaynak, 2005, str. 130). Zagotavljanje kakovosti visokošolskega izobraževanja lahko definiramo kot 'socialna igra samonadzora', sciljcem zadovoljstvo vseh deležnikov z delom visokošolskih institucij (Dubovicki, Banjari, & Štefanc, 2014, str. 43). Zaradi slednjega je ključno, da se izobraževalne institucije trudijo biti najboljše, tako pri oblikovanju, kot tudi izvedbi študijskih programov in motiviranju študentov za učenje in delo tekom študijskega procesa, kar se bo odražalo tudi pri zaposlitvi. Zato mora biti zagotavljanje kakovosti visokošolskega izobraževanja eden izmed

najpomembnejših in stalnih ciljev tovrstnih institucij in zaposlenih v njih (Dubovicki, Banjari, & Štefanc, 2014, str. 83).

Kakovost v visokem šolstvu se odraža kot odličnost, popolnost, usklajenost z namenom, vrednost za vložena finančna sredstva in kot spremembe (Harvey & Green, 1993, str. 29). Ključni namen in cilj VŠU in izobraževanja postaja 'privzganje' tistih veščin in sposobnosti, ki jih bodo diplomanti rabili, da bodo konkurenčni na trgu dela ter da bodo prispevali h povečevanju konkurenčnega gospodarstva (Kellermann, 2006, str. 25). A kljub vsem prizadevanjem za uspešno in učinkovito posredovanje znanj, veščin in kompetenc, ki bi povečale možnost zaposlovanja diplomantov, številni visokošolski zavodi ne uspejo optimalno povezati ključnih elementov učnega (študijskega) procesa, ki zajema povezanost raziskovalnega in pedagoškega dela, ustrezno in učinkovito izvajanje prakse znotraj študijskih programov, povezanost študijskih programov z možnostmi zaposlitve oz. zagotovitev znanj skladno s potrebami po profilih in internacionalizacija študijskih programov (Hämäläinen v Nadoh Bergoč & Kohont, 2007, str. 101).

S tem namenom so se oblikovali Evropski standardi in smernice (angl. *European standards and guidelines - ESG*), ki jih institucije in agencije za zagotavljanje kakovosti uporabljajo kot referenčni dokument za notranje in zunanje zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu. V širšem kontekstu pa jih uporablja tudi Evropski register za zagotavljanje kakovosti (angl. *European Quality Assurance Register - EQAR*) (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, 2015, str. 6). V praksi je EQAR register agencij, katerega namen in cilj je zagotoviti objektivne informacije o agencijah za presojanje in zagotavljanje kakovosti VŠU (in visokega šolstva na sploh) v Evropskem prostoru. Za vpis v omejeni register morajo agencije izpolnjevati posebne pogoje, da lahko njihovo delovanje in evalviranje pripomore k izboljšanju kakovosti evropskega visokošolskega prostora in tudi večje mobilnost študentov.

A vendar je ključno izpostaviti, da jekakovost v visokem šolstvu odvisna od družbenih sprememb, ki vplivajo tudi na visokošolski prostor, katere zajemajo konkurenčnost gospodarstva in rast trga, trajnostni sociokulturni in gospodarski razvoj ter družbenokohezijo in pravičnost/enakost (Bertolin, 2015, str. 2413–2414). Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti izobraževanja se je začelo tudi zaradi številnih pomembnih sprememb in premikov na tem področju, med katerimi so najpomembnejši: porast vključenih posameznikov v izobraževanje, povečanje javnih vlaganj, ekonomska kriza v 70.-ih letih, ki je znižala kakovost življenjskega standarda posameznikov, itd. (Gaber Kos & Kecojević, 2011, str. 13). Izobraževalni sistem, ki temelji na kakovosti je usmerjen k 'proizvajanju' učečih se posameznikov, saj spodbuja tako njihov osebni kot tudi profesionalni razvoj, ključni cilj slednjega pa je dodana vrednost izobraževanja, ki je hkrati tudi merilo kakovosti. Tako je glavni namen kakovostnega visokošolskega izobraževanja polna vključenost študentov v izobraževalni proces ter spodbujanje razvoja znanja in kompetenc za ocenjevanje uspešnosti procesa učenja, kot končnega rezultata (Harvey & Green, 1993, str. 29), s čimer so VŠU

organizacije, ki temeljijo na znanju (Nadoh Bergoč & Kohont, 2007, str. 106). Zaradi slednjega te posvečajo veliko časa oblikovanju in izvedbi izobraževalnega procesa, ki bo dovolj kakovosten, da bo posameznikom dal ustrezna znanja in kompetence, s katerimi bodo konkurenčnejši na trgu dela, s čimer je postalo kakovostno izobraževanje prednostno področje vseh VŠU.

Tako je namen skrbi za kakovostno izobraževanje, skrb za zagotavljanje ustreznih znanj in kompetenc za uspešno konkuriranje na trgu dela. In čeprav se VŠU v tujini že desetletja zavedajo pomena kakovostnega izobraževanja se zdi, da je ta proces še precej 'v povojih' v Sloveniji. Prav kakovostno izobraževanje, ki generira ustrezno izobražene in kompetentne posameznike je eden izmed ključnih dejavnikov, ki vplivajo na motiviranje študentov za vpis na dotično ustanovo. Namreč, stopnja zaposljivosti diplomantov določenega programa (oz. VŠU) je pomemben indikator dejansko izvedenega kakovostnega terciarnega izobraževanja. Spremljanje in prilagajanje smernicam kakovosti tako omogoča VŠU, da promovirajo svoje programe in ustanovo na sploh (npr. ugled, reference) ter v sklopu slednjega poznajo ključne dejavnike, ki motivirajo študente za vključevanje slednjih v njihove programe.

S tem namenom se v nadaljevanju osredotočamo na analiziranje ključnih in specifičnih dejavnikov, ki stimulirajo študente za vpis na dotične VŠU, kot eno izmed prednostnih področji procesa zagotavljanja kakovosti izobraževanja. Raziskave, ki so bile opravljene in ki se redno opravljajo na tem področju, so vezane na tujino, saj tovrstnih raziskav v Sloveniji ni. Analiza gradiva in pregled opravljenih raziskav bo predstavljala osnovo za zasnovo in izvedbo lastne raziskave tega področja v Sloveniji ter primerjavo (ne)skladnosti dobljenih rezultatov, glede stopnje vpliva specifičnih dejavnikov pri odločanju za vpis na specifično VŠU.

2.3 Pomen kakovosti izobraževanja študente

Skupaj z družbeno-ekonomskimi spremembami in porastom števila VŠU, ki ponujajo različne študijske programe, zahtev po kakovostnem izobraževanju ter novimi zahtevami študentov, se je spremenil odnos slednjih do visokošolskega izobraževanja in storitev. VŠU so tako postale odvisne od potreb in želja študentov (kot strank), zaradi česar so se začele soočati s popolnoma novimi in doslej nepoznanimi izzivi, ki so pripeljali do raziskovanja ključnih dejavnikov, ki bodo pritegnili nove študente, hkrati pa obdržali aktualne študente ter povečali njihovo zadovoljstvo.

Zaradi tega je prišlo v tujini do povečanja raziskovanja tega področja, kjer so raziskave usmerjene v merjenje zadovoljstva študentov na ravni VŠU, z namenom, da bi bile bolj odzivne na potrebe študentov ter poznavanje ključnih dejavnikov, ki so študente stimulirale za vpis na dotično VŠU. Le-to vse bolj postaja strateško pomembno področje za izobraževalne ustanove, ki v poslovnem kontekstu pomeni poslovni izid organizacije. Tako je postalo raziskovanje dejavnikov vpliva na zadovoljstvo primarno področje, s katerim se ukvarjajo javne in zasebne VŠU, saj se zavedajo da bodo edino zadovoljni študenti ostali na ustanovi in

da bodo slednji širili dober glas za pridobitev novih študentov (Tessema, Ready, & Yu, 2012, str. 35). Številne raziskave (glej na primer De Shields, Kara, & Kaynak, 2005; Pascarella & Terenzini, 2005 v Tessema, Ready, & Yu, 2012) so ugotovile, da bodo zadovoljni študenti bolj verjetno ostali na specifičnih VŠU in jo tudi uspešno dokončali, kot nezadovoljni študenti. Glede ključnih elementov zadovoljstva študentov s storitvami VŠU pa so različni raziskovalci ugotovili sledeče (po Butt & ur Rehman, 2010, str: 5447–544):

- ohranitev študentov (na visokošolski instituciji) je pogosto znak zadovoljstva s študijskimi programi in posredno tudi s kakovostjo izobraževalnega sistema na sploh (Druzdzel in Glymour, 1995),
- pozitivna korelacija med študijskimi programi mentorstev in učnimi dosežki ter nižjim osipom študentov (Campbell & Campbell, 1997),
- kakovost poučevanja in čustvena navezanost študentov na VŠU, kjer študirajo je bistvenega pomena za nadaljevanje študija na dotični univerzi/VŠU (Hennig in drugi, 2001),
- predavatelji, metode poučevanja in zasnova ter vodenje programov so ključni dejavniki za doseganje zadovoljstva študentov in njihovo zvestobo VŠU (Navarro in drugi, 2005) in
- splošni vtis glede univerze oz. VŠU, kakovosti izobraževanja, učiteljev in strokovnega osebja, dostopnost do IT tehnologije in možnost napredka študentov so najpomembnejši dejavniki zadovoljstva študentov (Mai, 2005).

VŠU lahko povečajo zadovoljstvo študentov z odličnostjo njihovih storitev, kar je postalo pomemben sestavni del zagotavljanja trajnostne konkurenčne prednosti v sodobnem izobraževalnem prostoru. Poleg tega so se VŠU začele zavedati, da bodo zadovoljni študenti promovirali izobraževano institucijo, s čimer se bo povečalo tudi število novih študentov. Ob tem pa so se začele zavedati, da je pomembno tudi celostno zadovoljstvo študentov oz. diplomantov z učnimi rezultati in izkušnjami, ki so jih pridobili v izobraževalnem procesu (Farahmandia, Minavand, & Afshardost, 2013, str. 65). Le-to predstavlja blagovno znamko izobraževalne institucije, kar pa je zaenkrat še relativno novo področje v Evropi. Če koncept 'blagovne znamke' uporabimo oz. ga navežemo na kontekst 'ugleda', lahko trdimo, da slednje odraža oz. zajema proizvode ali storitve, strategije in vizijo organizacij, ki tekmujejo na konkurenčnem trgu (Fombrun & Shanley v Marič, Pavlin, & Ferjan, 2010, str. 58) in na podlagi česar so te organizacije prepoznavne. Odjemalci (v konkretnem kontekstu študenti) se tako odločajo za specifično VŠU tudi na podlagi ugleda slednje, pri čemer najpomembnejši elementi ugleda zajemajo: prepoznavnost imena institucije, prepoznavnost akademskega kadra, družbeno življenje študentov (v kampusu), okolje kjer se nahaja institucija ter stopnjo vrednosti diplome pri vstopanju na trg dela (Arpan, Raney, & Zivnuska v Marič, Pavlin, & Ferjan, 2010, str. 59).

Na zadovoljstvo študentov pa vpliva tudi dožemanje (in zadovoljstvo) različnih oblik poučevanja in učnih metod ter kakovost pedagoškega kadra (Pors v Farahmandia, Minavand, & Afshardost, 2013, str. 67), zato je ključnega pomena, da predavatelji poznajo vidike in merila, ki so neposredno povezani s strokovnim razvojem pedagoškega kadra, kar lahko močno poveča kakovost učnega procesa (Louden v Farahmandia, Minavand, & Afshardost, 2013, str. 67).

3 Dejavniki vpliva na izbiro visokošolske ustanove

3.1 Proces izbire VŠU

Vsak posameznik (potencialni študent) individualno izbira, primerja in vrednoti prednosti in slabosti specifične institucije in programa, za katerega misli, da bi mu lahko koristil pri življenjski karieri. Zato je izbira študija opredeljena kot več-fazni proces, v katerem se posameznik odloča o nadaljevanju (ali zaključitvi) izobraževanja po srednji šoli (McDonough, 2005, str. 2).

Primarni dejavnik, ki vpliva na nadaljevanje študija je potreba, ki jo posameznik prepozna oz. občuti v začetni fazi katerega koli odločanja navadno pa je povezana z osebnimi, kulturnimi, družinskimi in okoljskimi okoliščinami oz. pogoji (Eidimtas & Juceviciene, 2014, str. 3984). Drugi ključni dejavnik pa je iskanje in ocenjevanje alternativ, število in jasnost katerih določa stopnjo kompleksnosti odločitve. Odločanje med alternativnimi možnostmi za študij temelji na primerjavah študijskih programov in možnostih za ustvarjanje oz. nadaljevanje kariere, ki jih VŠU ponujajo, fizična razdalja institucije od kraja bivanja, priljubljenost oz. ugled institucije in šolnina (Eidimtas & Juceviciene, 2014, str. 3985). Prav zato je ključno, da so študenti v celoti informirani o VŠU, ki predstavlja potencialno izbiro študija (Diamond, Vorley, Roberts, & Jones, 2012, str. 16).

Proces izbire specifične visokošolske institucije tako zajema tri (3) faze (po Hossler & Gallagher v Takumi Furukawa, 2011, str. 7):

1. Predispozicija (predisposition), zajema študentovo odločitev za obiskovanje visokošolske institucije in njegove cilje ter želje, ki jih želi doseči z vključevanjem v proces izobraževanja.
2. Iskanje (search), ki se nanaša na iskanje informacij in znanj, ki jih bo dobil študent o visokošolski ustanovi in koliko se te informacije skladajo z njegovimi izobraževalnimi cilji in potrebami (v tem kontekstu naredi neke vrste *cost-benefit* analizo), torej ali za vloženi denar dobi dovolj kvalitetne usluge.
3. Izbira (choice), ki zajema končno odločitev za dotično visokošolsko ustanovo in prijavo, ob čemer so najpomembnejši dejavniki: lokacija institucije (bližina doma, atraktivnost lokacije, velikost mesta), stroški (šolnina, štipendija, stroški življenja), ugled ustanove, značilnosti ustanove (izobraževalni programi, študentski kampus), kakovost ustanove (programi, način poučevanja, objekt), med osebne povezave in

neposredni marketing, ki se ga poslužuje institucija za oglaševanje svojih programov in ugleda.

Bistvenega pomena je, da izobraževalne institucije razumejo kako vse tri faze in naštetih dejavniki vplivajo na odločitev študentov za izbiro dotične visokošolske ustanove, čemur Schultz (1993, str. 17) pravi 'zunaj pogledi strank' (angl. *outside-in view of customers*), ki se uporablja za oblikovanje učinkovitih rekrutacijskih strategij, ki bodo izpolnili cilje vpisa. Morda bi lahko, kot ključno značilnost oz. dejavnik vpliva izbire izobraževalne institucije izpostavili kakovost v smislu kakovosti zasnove predmetnika in učnega procesa ter samega izvajanja slednjega. Shah, Sid in Bennett (2013, str. 408) pa ugotavljajo, da so na splošni ravni odločitve za specifično VŠU odvisne od notranjih (pripravljenost za nadaljevanje študija) in zunanjih (zunanje stimulacije, kot na primer priporočila s strani prijateljev, znancev, staršev, medijev, itd.) dejavnikov.

3.2 Opravljene raziskave v tujini

V nadaljevanju predstavljamo rezultate le nekaterih novejših raziskav na temo ugotavljanja ključnih dejavnikov, ki vplivajo na odločitev potencialnih študentov za specifično VŠU, katere bomo primerjali z izsledki lastne raziskave (ki jo predstavljamo v sledečem poglavju). McCarthy, Sen in Fox Garrity (2012) so analizirali dejavnike, ki so stimulirali študente za vpis na zasebno VŠU *D'Youville College* (Buffalo, New York). Ugotovili so, da so bili prevladujoči dejavniki, ki so vplivali na odločitev kanadskih študentov, da ne študirajo doma (v Kanadi) sledeči: konkurenčni pogoji za vpis na VŠU v matični državi, izboljšane možnosti za zaposlitev v prihodnosti, odsotnost prostih mest za željeni program doma, kot najmanj pomemben dejavnik pa je bil razširitev osebnih izkušenj. Med najvplivnejšimi dejavniki, ki so vplivali na odločitev, da kanadski študenti študirajo v ZDA so bili: kvalifikacije, ki so priznane na domačem trgu, možnost lažjega potovanja v ZDA, geografska bližina, vrednost pridobljene diplome na ekonomskem trgu, selitev v ZDA po zaključku študija in predhodne povezave ali zgodovinske vezi z državo. Najvplivnejši dejavniki za izbiro študija na specifični VŠU (*D'Youville College*) pa so: zeleni program študija, lokacija, kakovost izobraževanja in kot najmanj pomemben dejavnik je bil razpoložljivost finančne pomoči.

Agrey in Lampadan (2014) sta analizirali vplivnost dejavnikov na odločitev za specifično VŠU med tajskimi študenti in ugotovila, da si dejavniki (vplivnosti) sledijo: podporni sistemi, učno okolje in možnosti za zaposlitev, športni objekti, študentsko življenje in dejavnosti za študente ter varno in prijazno okolje. Ob tem Agrey in Lampadan (2014) ugotavljata, da skupnoti dejavniki predstavlja dobrih 40% variance vpliva na odločitev študentov za študij na specifični VŠU, kar pomeni, da ostaja še približno 60 % drugih dejavnikov, ki vplivajo na slednje, a jih nista raziskala oz. odkrila.

Proboyo in Soedarsono (2015) sta analizirala vpliv dejavnikov na izbiro specifične VŠU med dijaki in ugotovila, da so ključni dejavniki izbire osebni interes, mnenje staršev in pričakovanje študenta o njegovi sposobnosti za zaključek študija oz. programa, za katerega se

odloči. Poleg tega sta Proboyo in Soedarsono (2015) ugotavljala tudi, katere značilnosti samih VŠU imajo odločujoči vpliv na izbiro slednjih in ugotovila, da si dejavniki sledijo: ugled VŠU, uspeh (uspešnost) študentov, dobre delovne možnosti in vrednote VŠU.

Kljub temu, da smo izpostavili izsledke zgolj treh raziskav, menimo, da smo dovolj dobro in eksplicitno predstavili nabor dejavnikov, ki vpliva na izbiro dotične VŠU v tujini, da jih lahko primerjamo s Slovenijo. Tako v nadaljevanju predstavljamo izsledke lastne raziskave, ki smo jo naredili na podlagi uporabe kvalitativne metode raziskovanja – tj. anketiranje.

4 Metoda

4.1 Namen in cilji raziskave

Raziskava je bila zasnovana in izvedena z namenom ugotavljanja *kateri dejavniki imajo odločujoč vpliv na izbiro visokošolske ustanove med študenti?* V sklopu raziskave smo izvedli anketo, pri čemer smo vprašalnik zasnovali v obliki Likertove lestvice (glej Boone Jr. & Boone, 2012, str. 2; Joshi, Kale, Chandel, & Pal, 2015, str. 397), da bi zagotovili uravnoteženost in pravičnost odgovorov na nabore trditev. S tem smo merili stopnjo občutkov/odnosov do postavljenih trditev, kot dejavnikov, ki vplivajo na izbiro VŠU.

4.2 Zasnova merskega inštrumenta (vprašalnika)

Anketo smo objavili na odprtokodni aplikaciji oz. portalu EnKlikANKETA (dostopno na www.1ka.si), analizirali pa s pomočjo Excela in rezultate grafično prikazali in nato interpretirali v povezavi s teoretičnimi ugotovitvami, kjer smo iskali korelacij s teoretičnimi ugotovitvami in opravljenimi tujimi raziskavami. Da bi zagotovili relevantnost vzorca (odgovorov), smo k izpolnjevanju pozvali posameznike z visokošolsko izobrazbo, posameznike, ki se bodo šele vključili v visokošolsko izobraževanje (dijaki) in posameznike, ki so trenutno v procesu visokošolskega izobraževanja.

Vprašalnik je zaprtega tipa in je omogočal možnostjo odgovorov 'DA' ali 'NE'. Za model zasnove vprašalnika smo vzeli vprašalnik, ki ga je Urbanski (2000, str. 165–168) uporabila za raziskavo pri svoji doktorski disertaciji, seveda pa smo nabore trditev prilagodili ugotovitvam teoretičnega dela in drugih raziskav. Dodali pa smo še vprašanja (ki se tičejo slovenskega visokošolskega prostora in VŠU), s katerimi smo želeli povečati relevantnost rezultatov in možnost uporabe slednjih za napovedovanje in posploševanje na slovensko populacijo. Trditve smo zasnovali po sklopih, pri čemer smo v prvem sklopu respondente spraševali glede osebnih preferenc oz. mišljenja glede študija, v drugem sklopu smo preverjali, kateri so (bili) dejavniki vpliva za izbiro dotične visokošolske institucije pri respondentih (dijakih in študentih), v tretjem sklopu pa smo zastavili splošna vprašanja glede visokošolskih izobraževanih institucijah (v Sloveniji). Namen ankete je bil ugotoviti, kateri (in v kolikšni meri) so ključni dejavniki, ki so vplivali na izbiro visokošolske izobraževane institucije med študenti, s čimer smo odgovarjali na raziskovalno vprašanje *kateri dejavniki imajo odločujoč vpliv na izbiro visokošolske ustanove med študenti?*

Za lažji pregled in predstavo v spodnji tabeli (Tabela 2) podajamo vprašanja razdeljena glede na povezavo z raziskovalnim vprašanjem in predhodno zastavljenim ciljem. Opisan je tudi odgovor oz. informacija, ki smo jo dobili na vprašanje. Tabela 2 tako prikazuje povezavo med tezami in zastavljenimi cilji.

Tabela 1: Pregled tez

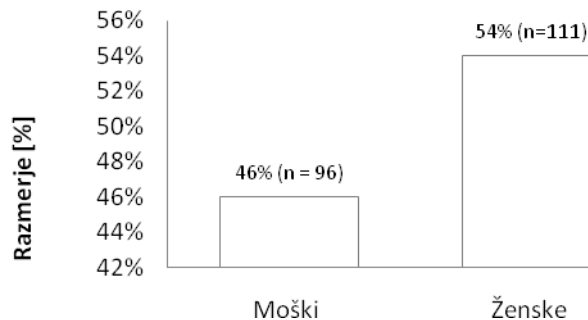
Teza (raziskovalno vprašanje) in cilji	Zap. št. vprašanja	Odgovor (informacija)
Raziskovalno vprašanje 1: Kaj vpliva na izbiro visokošolske institucije?	1.	Vedno sem vedel/a, da bom nadaljeval/a s študijem po srednji šoli
	2.	Vedno sem vedel/a kateri študij me zanima (npr. naravoslovje, družboslovje, tehnične vede, itd.)
	6.	Za študij na visokošolski instituciji sem se odločil/a, ker sem dobil/a štipendijo:
	7.	Za študij na visokošolski instituciji sem se odločil/a, ker se je večina mojih kolegov odločila za študij po srednji šoli
Raziskovalno vprašanje 2: Ali vrsta (zasebna / javna) vpliva na izbiro visokošolske institucije?	10.	Koliko so na vašo odločitev za študij vplivali spodaj naštetih dejavniki
	3.	Vrsta visokošolske institucije (t.j. zasebna / javna) vpliva na mojo izbiro:
Raziskovalno vprašanje 2: Ali vrsta (zasebna / javna) vpliva na izbiro visokošolske institucije?	4.	Izbiram med javnimi visokošolskimi institucijami
	5.	Izbiram med zasebnimi visokošolskimi institucijami
Raziskovalno vprašanje 3: Katere informacije vplivajo na izbiro visokošolske institucije?	12.	Koliko so na vašo odločitev za študij vplivali spodaj naštetih dejavniki
Raziskovalno vprašanje 4: Ali izobrazba staršev vpliva na izbiro visokošolske institucije?	8.	Za študij na visokošolski instituciji sem se odločil/a, ker imajo tudi moji starši (ali eden izmed staršev) visokošolsko izobrazbo
Raziskovalno vprašanje 5: Ali kraj izobraževanja vpliva na izbiro visokošolske institucije?	10.	Privlačnost kraja/mesta, kjer se institucija nahaja vpliva na mojo izbiro
	11.	Bližina institucije mojemu domu (kraju bivanja) vpliva na mojo izbiro
Raziskovalno vprašanje 6: Ali višina šolnine vpliva na izbiro visokošolske institucije?	9.	Višina šolnine (dostopnost cen) vpliva na mojo izbiro visokošolske institucije
CILJ: Ugotoviti kateri so ključni dejavniki, ki motivirajo dijake in študente za izbiro visokošolske ustanove?		

4.3 Zbiranje in analiza podatkov

Skupno je anketo rešilo 285 respondentov, ob čemer jih je bilo le 207 ustrezno izpolnjenih in kot takih upoštevanih pri prikazu in interpretaciji rezultatov. Zbiranje podatkov je potekalo od 23.10.2016 do 24.11.2016, anketo pa so rešili študentje različnih visokošolskih zavodov iz Jugovzhodne Slovenije in le en (1) dijak. A kljub temu je vzorec relevanten, saj so odgovori ustrezni za interpretacijo rezultatov in odgovor na raziskovalno vprašanje (in podvprašanja). Seveda pa se ob tem, kot raziskovalci zavedamo, da je posploševanje odvisno zgolj in samo od dovolj velikega vzorca respondentov, katerega pa nismo uspeli zagotoviti, zato rezultatov ne moremo posplošiti na celotno populacijo. Kljub temu pa je vzorec dovolj velik, da lahko raziskavo smatramo kot preliminarno študijo, ki predstavlja izhodiščni model za nadaljnjo raziskovanje tematike.

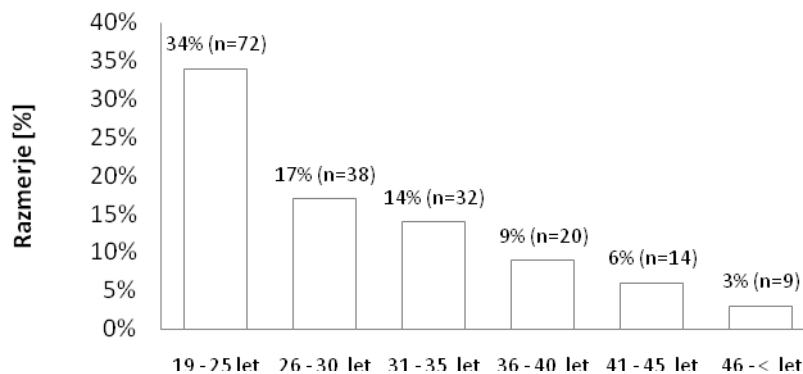
5 Rezultati

5.1 Demografski podatki

Slika 1: Spolna struktura respondentov.

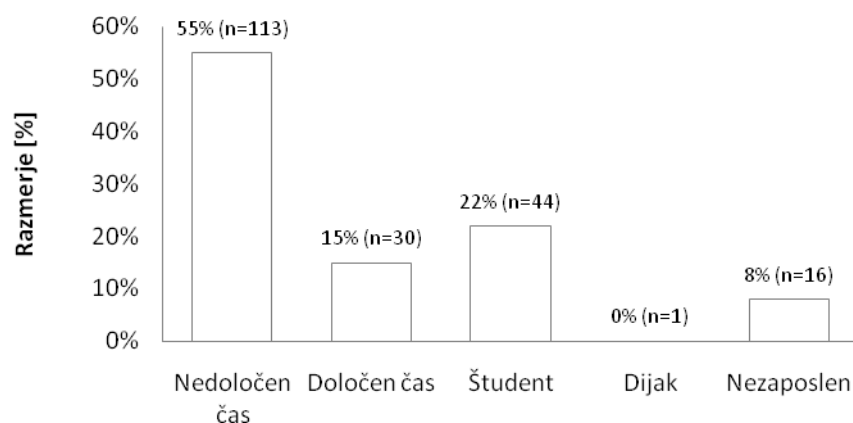
Slika 1 kaže, da je na anketo odgovorilo več žensk (54%), kot moških (46%).

Slika 2: Starostna struktura respondentov.

Slika 2. kaže, da je 34% respondentov iz starostne skupine 19 – 25 let, 17% respondentov je iz starostne skupine 26 – 30 let, 14% iz starostne skupine 31 – 35 let, 9% iz starostne skupine 36 – 40 let, 6% iz starostne skupine 41 – 45 let ter 3% respondentov je iz starostne skupine 46 let in več.

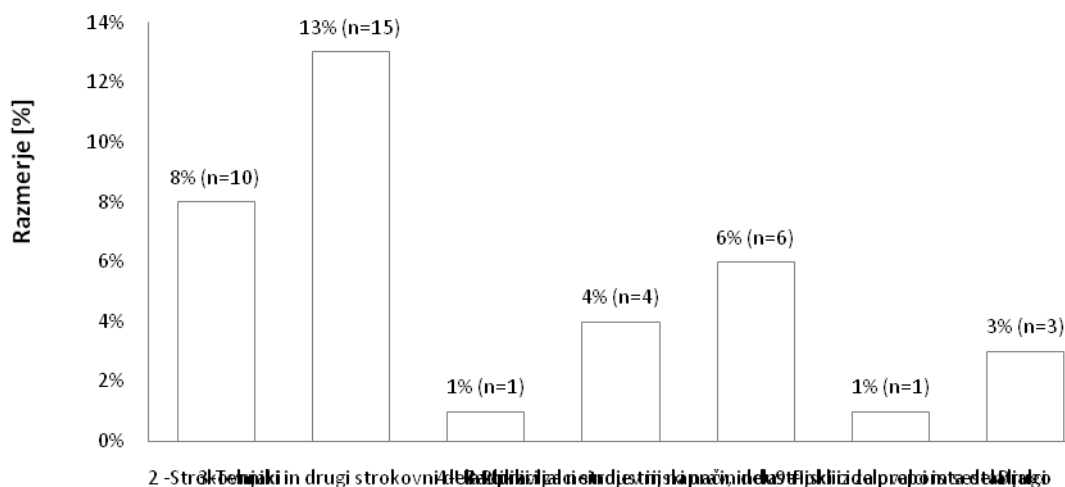
Anketirance smo povprašali tudi o načinu zaposlitve oz. statusu, kateri so lahko izbirali med; Zaposlen za nedoločen čas, zaposlen za določen čas, študent, dijak.

Slika 3: Zaposlitvena struktura respondentov.

Slika 3. kaže, da je 55% respondentov zaposlenih za nedoločen čas, 22% je študentov, 15% jih je zaposlenih za določen čas, 8% pa je nezaposlenih.

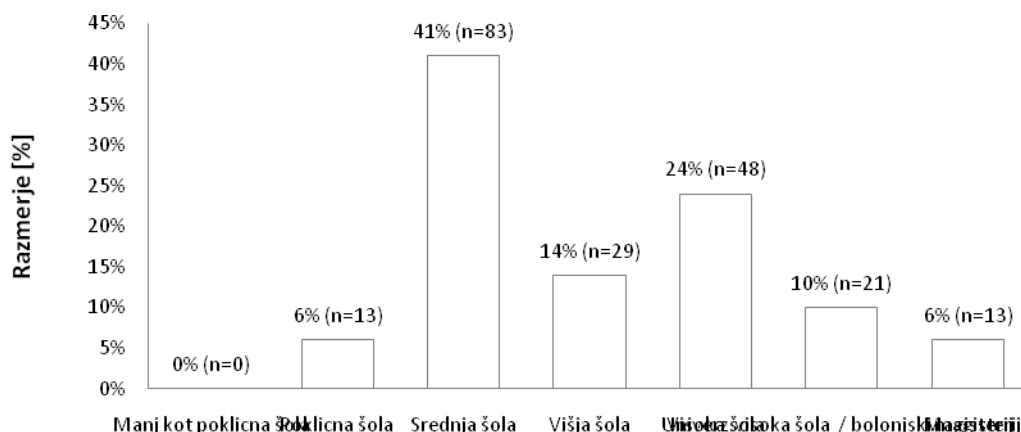
Kot dopolnitev prejšnjega vprašanja, smo postavili odprto vprašanje, kjer smo anketirance povprašali o njihovem poklicu, odgovore pa smo združili v sedem kategorij, glede na Klasifikacijo poklicev (SKP-08).

Slika 4: Razporeditev respondentov po Klasifikaciji poklicev (SKP-08).

Slika 4 kaže, da je največ respondentov (13%) iz skupine 3 - Tehniki in drugi strokovni delavci, sledijo respondenti (8%) iz skupine 2 - Strokovnjaki, 6% respondentov je iz skupine 8 - Upravljalci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci, 4% jih je iz skupine 7 - Poklici za neindustrijski način dela, 3% jih je iz skupine Drugo in po 1% iz skupine 4 - Uradniki ter 9 - Poklici za preprosta dela.

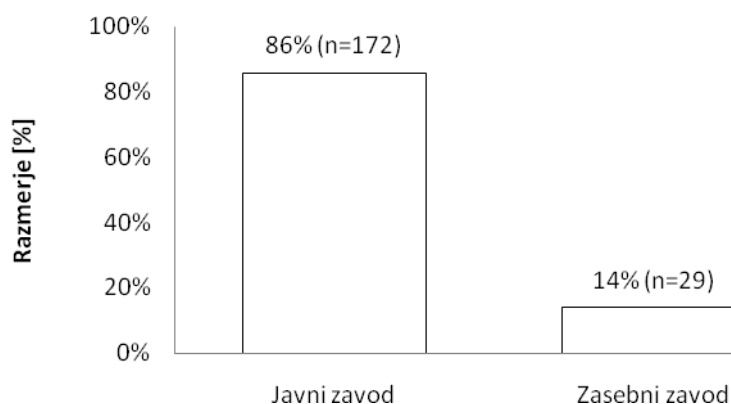
Kot pomemben demografski podatek smo upoštevali tudi izobrazbo anketirancev, ki so morali ustrezno označiti zadnjo stopnjo izobrazbe (izmed naštetih).

Slika 5: Izobrazbena struktura respondentov.

Slika 5 prikazuje, da ima 41% respondentov končano srednjo šolo, 24% jih ima visoko šolo, 14% višjo šolo, 10% univerzitetno izobrazbo (predbolonjska diploma) oz. bolonjski magisterij in po 6% respondentov ima znanstveni magisterij in poklicno šolo.

Kot dopolnilo tega vprašanja pa nas je zanimalo še ali so zadnje izobraževanje končali na javnem ali zasebnem visokošolskem zavodu.

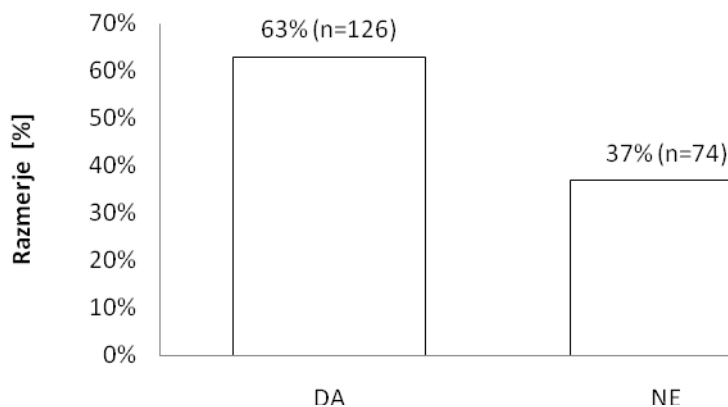

Slika 6: Zadnja izobrazba dokončana na javnem ali zasebnem zavodu.

Iz slike 6 je razvidno, da je večina respondentov (86%) zaključila zadnje izobraževanje na javnem zavodu, 14% pa na zasebnem zavodu.

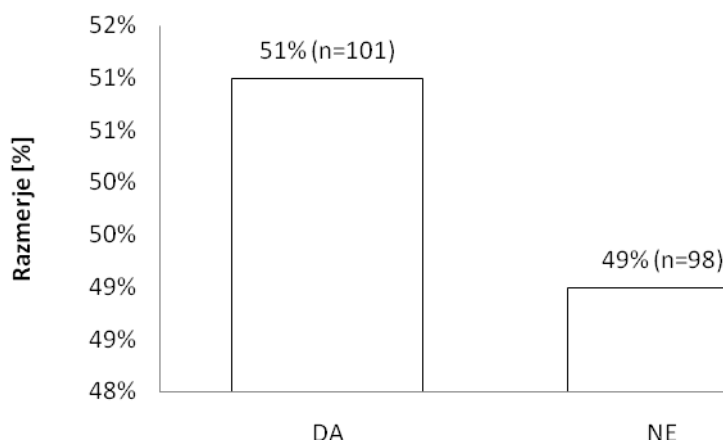
5.2 Izobraževanje

Za našo raziskavo je bilo pomembno tudi ali se anketiranci trenutno izobražujejo v kakšnem formalnem programu (poklicna, srednja, višja šola, fakulteti)?

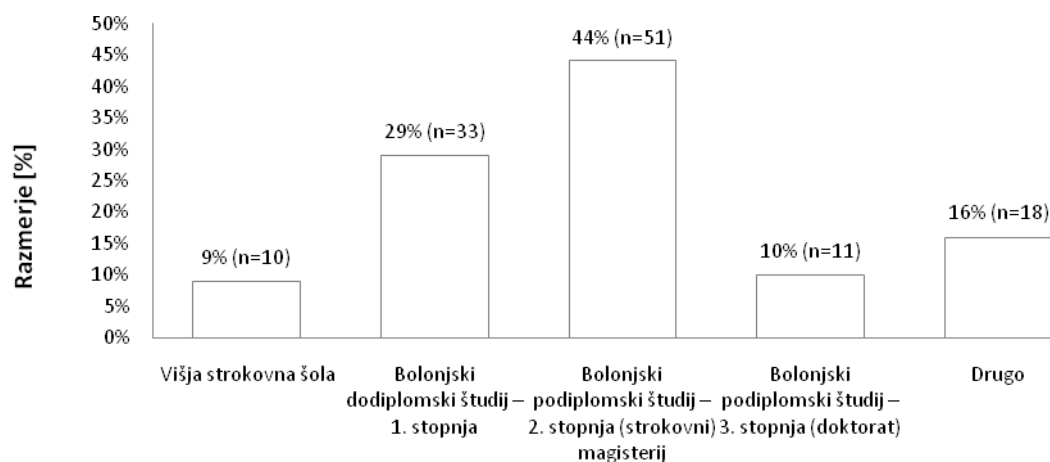
Slika 7: Formalno izobraževanje (trenutno).

Slika 7 prikazuje, da je 63% respondentov trenutno vključenih v formalno izobraževanje, 37% pa ne. Vprašanje pa smo dopolnili še z vprašanjem, če razmišljajo o nadaljevanju študija, kar je tudi zelo pomemben podatek za našo raziskavo

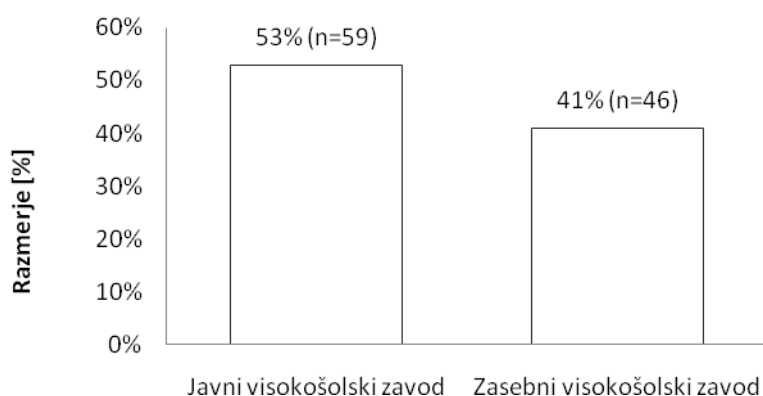
Slika 8: Načrtovanje nadaljevanja študija.

Slika 8 kaže, da 51% respondentov razmišlja o nadaljevanju izobrazbe, 49% pa o tem ne razmišlja. Česa respondenti na predhodno vprašanje odgovorili z DA, smo jih prosili, da označijo na katero stopnjo se želijo vpisati.

Slika 9: Stopnja zelene izobrazbe (v primeru nadaljevanja izobraževanja oz. študija).

Slika 9 kaže, da se največ respondentov (44%) želi vpisati na 2. stopnjo študija (Bolonjski magisterij), 29% se jih želi vpisati na 1. stopnjo študija (Bolonjska diploma), 10% na 3. stopnjo študija (Bolonjski doktorat), 9% respondentov se želi vpisati na višjo strokovno šolo, 16% pa na druge programe, ki jih nismo predvideli/našteli v ponujenih odgovorih. Poleg tega, smo respondente, ki so nato vprašanje odgovorili z DA, prosili, da označijo ali se želijo vpisati na javni ali zasebni zavod.

Slika 10: Želja po študiju na javnem ali zasebnem zavodu.

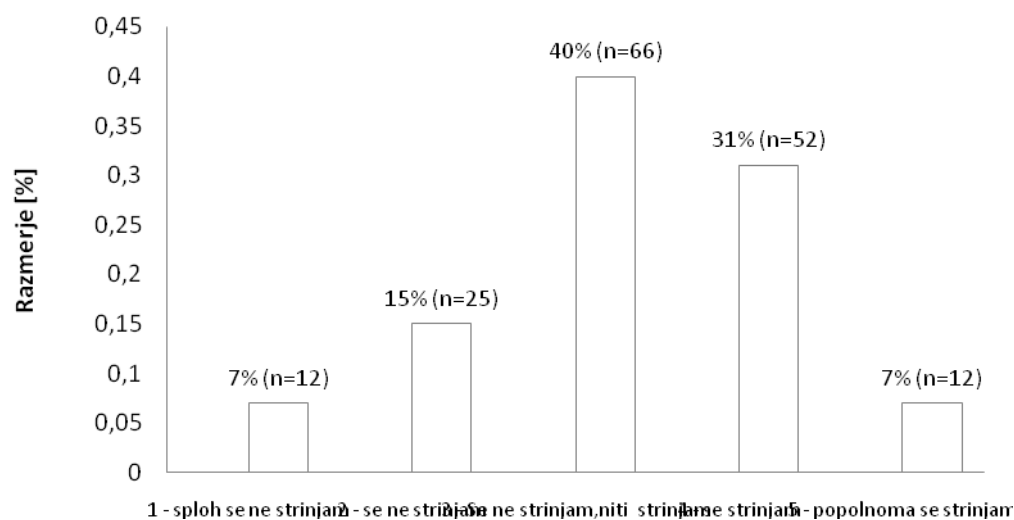
Slika 10 kaže, da se 53% respondentov želi vpisati na javni visokošolski zavod, 41% pa na zasebni.

5.3 (Ne)strinjanje z vplivnostjo dejavnikov

V nadaljevanju podajamo porazdelitev odgovorov (ne)strinjanja z nabori trditev I. in II. sklopa v tabeli, za lažjo predstavbo. Zadnji stolpec tabele predstavlja kumulativno 4. in 5. stopnje Likertove lestvice, na podlagi česar smo rangirali vplivnost dejavnikov za izbiro dotične institucije.

Dejavnik	1 – Sploh sene strinjam	2 – Se ne strinjam	3 – Se ne strinjam, niti strinjam	4 – Se strinjam	5 – Se popolno ma strinjam	Kumulati va 4 – Se strinjam in 5 – Se popolno ma strinjam
Dejavniki vpliva osebnih preferenc oz. mišljenja						
Vedno sem vedel/a, da bom nadaljeval/a s študijem po srednji šoli	4 %	10 %	19 %	22 %	45 %	67 %
Vedno sem vedel/a, kateri študij me zanima	5 %	16 %	23 %	30 %	25 %	55 %
Vrsta visokošolske institucije (zasebna/javna) vpliva na mojo izbiro	11 %	19 %	28 %	29 %	13 %	42 %
Dejavniki vpliva dotične visokošolske ustanove						
Študijski programi	5 %	5 %	13 %	49 %	28 %	77 %
Način izvedbe študijskih programov (razporeditev predavanj, vaj itd.)	6 %	9 %	15 %	45 %	25 %	70 %
Bližina institucije mojemu domu/kraju bivanja	14 %	20 %	18 %	34 %	15 %	49 %
S to izobrazbo bom hitro dobil/a službo	15 %	16 %	24 %	38 %	7 %	45 %
Ugled institucije	11 %	15 %	33 %	37 %	5 %	42 %
Stroški študija in bivanja v času študija	9 %	17 %	35 %	32 %	7 %	39 %
Priporočilo prijateljev, znancev itd.	18 %	22 %	26 %	28 %	6 %	34 %
Obštudijske dejavnosti (ekskurzije, tečaji, možnost dodatnih izobraževanj itd.)	13 %	21 %	36 %	24 %	7 %	31 %
Višina šolnine/dostopnost cen	16 %	24 %	30 %	21 %	10 %	31 %
Ugled in sloves predavateljev	19 %	22 %	29 %	20 %	10 %	30 %
Privlačnost kraja/mesta institucije	19 %	24 %	29 %	22 %	7 %	29 %
Promocijska strategija visokošolske institucije	25 %	28 %	25 %	20 %	2 %	22 %
Priporočilo (nasvet) staršev	30 %	25 %	27 %	17 %	1 %	18 %
Oglaševanje preko socialnih omrežij	29 %	28 %	24 %	16 %	2 %	18 %
Medijska izpostavljenost predavateljev	29 %	31 %	22 %	15 %	3 %	18 %
Ker so se tudi moji kolegi odločili za isto institucijo	32 %	29 %	20 %	13 %	5 %	18 %
Poročanje medijev glede institucije	25 %	27 %	31 %	16 %	1 %	17 %
Pridobitev štipendije	66 %	20 %	7 %	6 %	1 %	7 %
Ker imajo tudi moji starši (ali eden izmed staršev) visokošolsko izobrazbo	60 %	22 %	11 %	6 %	1 %	7 %
Ker se je večina mojih kolegov odločila za študij po srednji šoli	51 %	34 %	10 %	4 %	1 %	5 %
Dejavniki vpliva na odločitev za študij nasploh						
To je bila od vedno moja želja in odločitev	1 %	6 %	13 %	36 %	44 %	80 %
Študij mi bo koristil pri iskanju službe	5 %	9 %	14 %	37 %	34 %	71 %
Ugled po dokončanem študiju	20 %	17 %	20 %	35 %	8 %	43 %
Potreboval/a sem izobrazbo zaradi dela	17 %	20 %	24 %	26 %	14 %	40 %
Starši	26 %	33 %	30 %	10 %	2 %	12 %

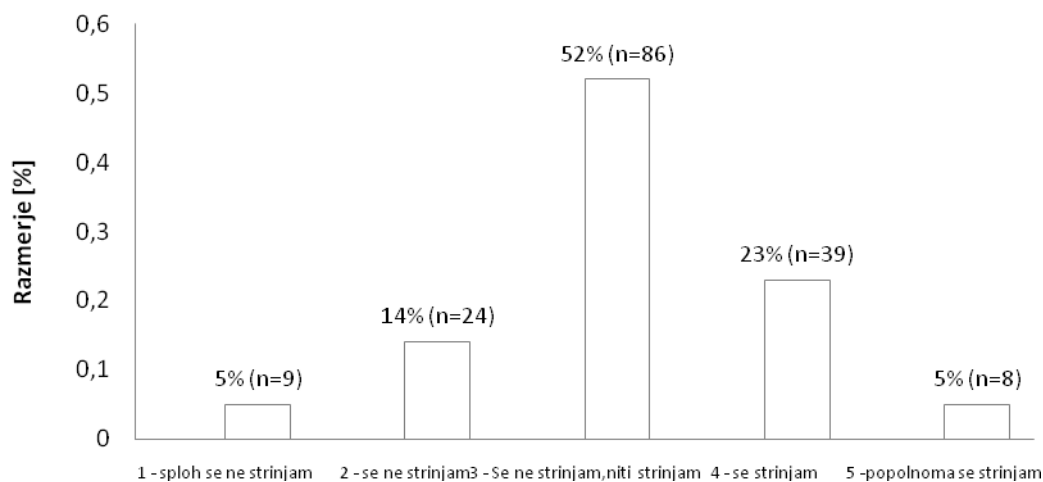
5.4 (Ne)učinkovitost delovanja visokošolskega prostora

Slika 11: Mnenje respondentov o organiziranosti slovenskega visokošolskega prostora.

Slika 15 kaže, da se s trditvijo 'Slovenski visokošolski sistem je dobro zasnovan' 1 - Splohne strinja 7% respondentov, 2 – Se ne strinja 15% respondentov, 3 – Se ne strinja, niti strinja 40% respondentov, 4 – Se strinja 31% respondentov in 5 – Se popolnoma strinja 7% respondentov.

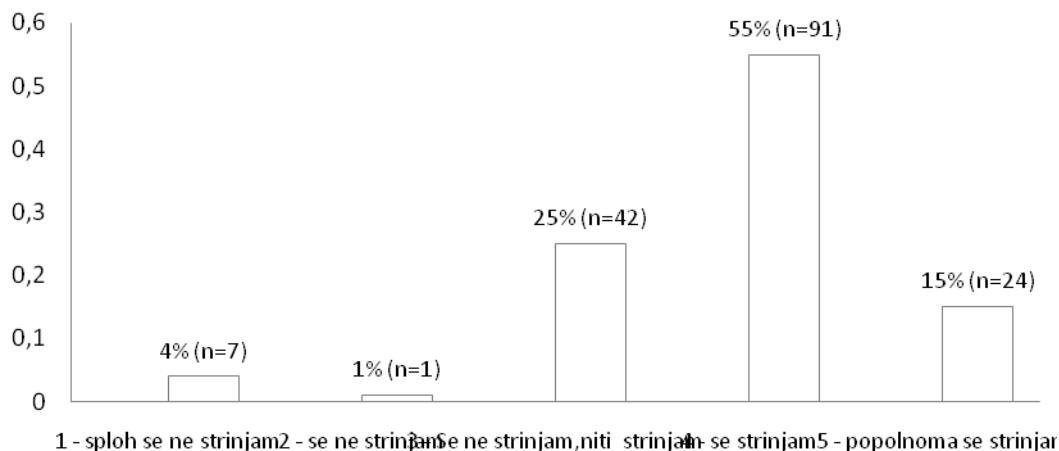
5.5 (Pre)nasičenost visokošolskega prostora

Slika 12: (Pre)nasičenost visokošolskega prostora z VŠU.

Slika 16 kaže, da se s trditvijo 'Slovenski visokošolski prostor je prenasičen z izobraževalnimi institucijami, kar otežuje izbiro študija' 1 - Splohne strinja 5% respondentov, 2 – Se ne strinja 14% respondentov, 3 – Se ne strinja, niti strinja 52% respondentov, 4 – Se strinja 23% respondentov in 5 – Se popolnoma strinja 5% respondentov.

5.6 Prisotnost zasebnih institucij

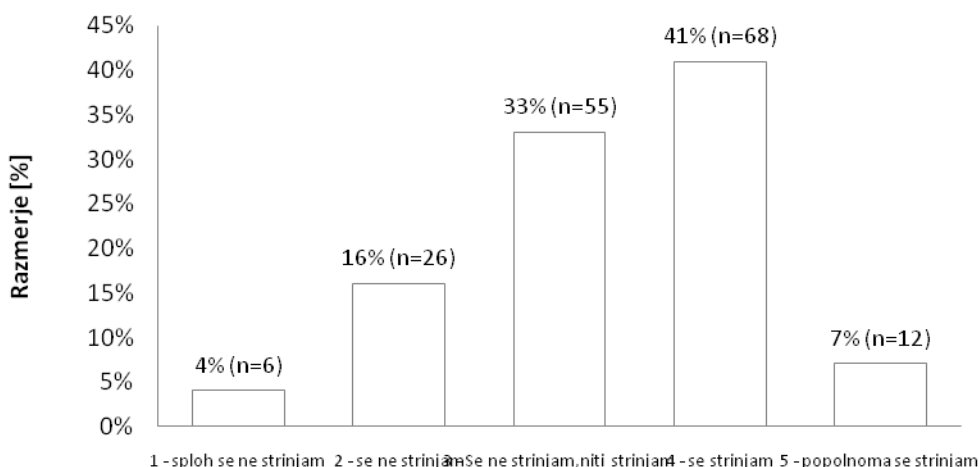

Slika 13: Prisotnost zasebnih visokošolskih institucij.

Slika 17 kaže, da se s trditvijo 'Prav je, da so v slovenskem prostoru prisotne tudi zasebne visokošolske izobraževalne institucije' 1 - Splohne strinja 4% respondentov, 2 – Se ne strinja 1% respondentov, 3 – Se ne strinja, niti strinja 25% respondentov, 4 – Se strinja 55% respondentov in 5 – Se popolnoma strinja 15% respondentov.

5.7 Kakovost izobraževanja

Ob enem nas je zanimala stopnja strinjanja s trditvijo 'Zaradi pestre ponudbe visokošolskih izobraževalnih institucij je slovenski visokošolski prostor zaznamovan s kakovostnim izobraževanjem'.

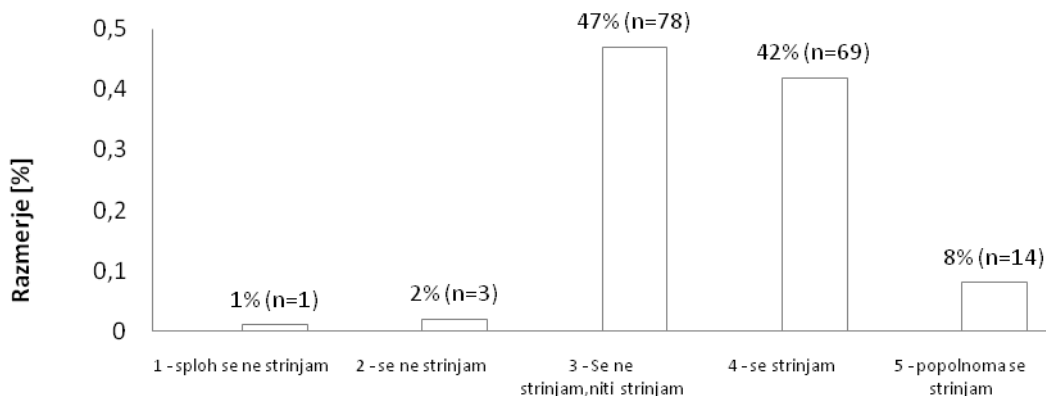
Slika 14: (Ne)kakovostno izobraževanje.

Slika 18 kaže, da se s trditvijo 'Zaradi pestre ponudbe visokošolskih izobraževalnih institucij je slovenski visokošolski prostor zaznamovan s kakovostnim izobraževanjem' 1 - Splohne strinja 4% respondentov, 2 – Se ne strinja 16% respondentov, 3 – Se ne strinja, niti strinja

33% respondentov, 4 – Se strinja 41% respondentov in 5 – Se popolnoma strinja 7% respondentov.

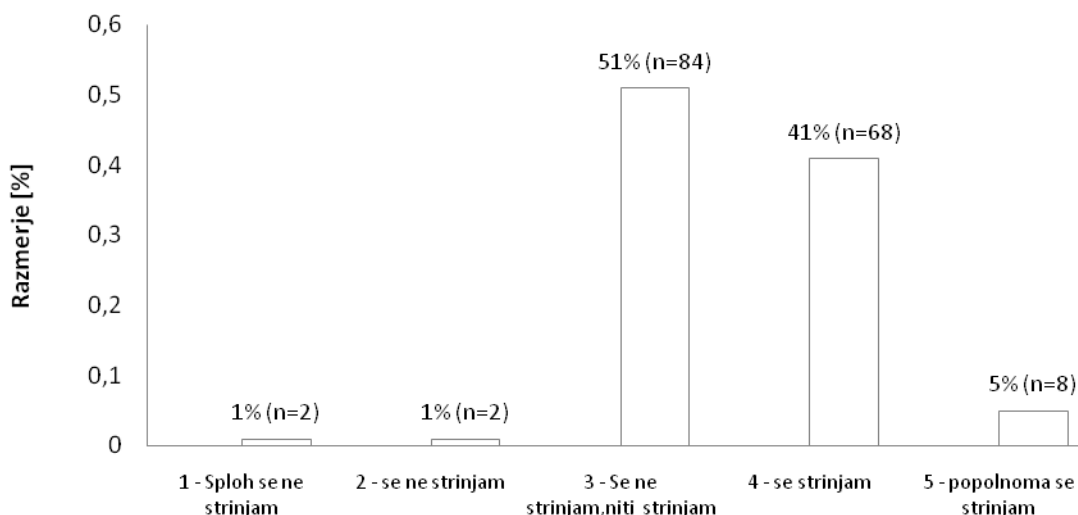
5.8 (Ne)učinkovitost VŠU (Slovenija vs. tujina)

Poleg tega nas je zanimalo, kako respondenti ocenjujejo visokošolske izobraževalne institucije v tujini in Sloveniji.

Slika 15: (Ne)izpolnjevanje namena visokošolskih izobraževalnih institucij v tujini.

Slika 19 kaže, da se s trditvijo 'Visokošolske izobraževalne institucije v tujini služijo svojemu namenu' 1 - Splohne strinja 1% respondentov, 2 – Se ne strinja 2% respondentov, 3 – Se ne strinja, niti strinja 47% respondentov, 4 – Se strinja 42% respondentov in 5 – Se popolnoma strinja 8% respondentov.

Slika 16. (Ne)izpolnjevanje namena visokošolskih izobraževalnih institucij v Sloveniji.

Slika 20 pa kaže, da se s trditvijo 'Visokošolske izobraževalne institucije v Sloveniji služijo svojemu namenu' 1 - Splohne strinja 1% respondentov, 2 – Se ne strinja 1% respondentov, 3 – Se ne strinja, niti strinja 51% respondentov, 4 – Se strinja 41% respondentov in 5 – Se popolnoma strinja 5% respondentov.

V nadaljevanju argumentiramo dobljene rezultate in jih primerjamo z ugotovitvami raziskav v tujini.

6 Razprava

Največ respondentovnaše raziskave je bilo iz starostne skupine med 19 in 25 let (34%), kar je bilo moč sklepati že v začetku izvajanja ankete, saj je to tipična starostna skupina študentov. Pol manj respondentov je bilo v starostni skupini 26 – 30 let (17%), sledili pa so respondenti iz starostne skupine 31 – 35 let (14%). Seštevek teh deležev daje približno enak delež posameznikov iz starostne skupine (19 – 25 let), kar ni presenetljivo, saj se doba študija podaljšuje. Iz starostne skupine 36 – 40 je bilo 9% respondentov, 6% iz starostne skupine 41 – 45 let ter 3% iz starostne skupine 46 let in dalje.

Več kot polovica in s tem večina respondentov iz vzorca je zaposlenih za določen čas (55%), sledijo posamezniki s statusom študenta, le 15 % respondentov je zaposlenih za določen čas, kar 8% pa je brezposlenih. Odgovori na to vprašanje so nas nekoliko presenetili saj smo sklepali, da bo večina respondentov zgolj študentov (ki delajo preko študentskih napotnic), a vendar je potrebno upoštevati, da bolonjski sistem študija omogoča tudi zaposlenim, da študirajo oz., da lahko študentje združujejo delo in študij.

Poklice respondentov smo združili po skupinah, glede na Standardno klasifikacijo poklicev (2011), kot velja v republiki Sloveniji. Večina respondentov (65%) sicer ni eksplicitno navedla poklica, ki ga opravlja, a v skupini respondentov (35%), ki so navedli poklic je največ takih, ki opravljajo poklic 3 - Tehnikov in drugih strokovnih delavcev (13%), sledijo 2 - Strokovnjaki (8%), za njimi 8 - Upravljalci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci (6%), 7 - Poklici za neindustrijski način dela (4%) in nato 4 - Uradniki in 9 - Poklici za preporsta dela (oboje po 1%).

V povezavi s tem smo ugotavljali tudi izobrazbeno strukturo, pri čemer smo ugotovili, da ima največ respondentov končano srednjo šolo (41%), skoraj četrtina (24%) jih ima končano visoko šolo, sledijo posamezniki z višjo šolo (14%), respondenti z univerzitetno izobrazbo oz. bolonjskim (strokovnim) magisterijem (10%) ter respondenti z znanstvenim magisterijem in poklicno šolo (oboje po 6%). Pri tem ne preseneča najvišji delež respondentov s srednjo šolo, saj je tudi največ slednjih iz starostne skupine 19 – 25 let (tj. tipična starost študentov). Poleg tega se trenutno izobražuje v formalnih programih 63% respondentov. Četrtni delež respondentov z visoko šolo pa je mogoče pojasniti z argumentov, da se slednji izobražujejo zavišjo izobrazbo in s tem delovnega mesta.

Kot dopolnilo predhodnega vprašanja nas je zanimalo še ali so zadnje izobraževanje končali na javnem ali zasebnem visokošolskem zavodu in ugotovili, da je večina respondentov (86%) izobrazbo končala na javnem zavodu. Le-to ni posebej presenetljivo, saj je v Sloveniji zaenkrat zasebno šolstvo predvsem domena visokošolskih institucij. Kljub vsemu pa je 14 % respondentov pridobilo izobrazbo na zasebnem VŠU, kar je precej velik delež, sploh glede na vzorec anketiranja. Na podlagi tega je moč sklepati, da zasebni izobraževalni zavodi postajajo

pomemben konkurent na 'trgu' visokošolskega izobraževanja, predvsem pa da pridobivajo na zaupanju in ugledu pri potrošnikih (študentih).

Za našo raziskavo je bilo pomembno tudi vprašanje, ali se anketiranci trenutno izobražujejo v kakšnem formalnem programu (poklicna, srednja, višja šola, fakulteti), pri čemer smo ugotovili, da je večina respondentov trenutno vključenih v proces formalnega izobraževanja. To vprašanje smo dopolnili še z vprašanjem, ali respondenti razmišljajo o nadaljevanju študija in ugotovili, da jih kar dobra polovica (51%) razmišlja o tem. Od tega deleža jih skoraj tri četrtine (44%) želi nadaljevati študij na 2. stopnji, sledijo tisti, ki želijo nadaljevati študij na 1. stopnji in 10% takih, ki želijo nadaljevati študij na 3. stopnji. Taka porazdelitev odgovorov ni posebej presenetljiva, glede na starostno strukturo respondentov, katerih največji delež jestarih do 25 let, sledijo pa respondenti do 30 let in nato do 35 let. Ker je vzorec respondentov v večini sestavljen iz posameznikov starih od 19 – 35 let, ta rezultat ni presenetljiv, saj sovpada z leti, ko posamezniki končajo 1., 2. in 3. stopnjo visokošolskega izobraževanja. Poleg tega smo v vzorcu zajeli tudi posameznike s poklicno izobrazbo, kateri se (verjetno) izobražujejo za višje nazive oz. stopnjo izobrazbe. Poleg tega pa se nekateri respondenti šolajo za namene prekvalificiranja. Več kot polovica (53%) respondentov se želi vpisati na javni zavod, kar ni presenetljivo, saj je še vedno veliko programov na zasebnih visokošolskih ustanovah plačljivih.

Sledili so sklopi vprašanj, kjer smo navedli dejavnike vpliva za vpis na VŠU, pri čemer so respondenti označili stopnjo (ne)strinjanja z navedenim. Za interpretacijo in rangiranje dejavnikov smo upoštevali kumulativo 4 – Se strinjam in 5 – Se popolnoma strinjam na Likertovi lestvici. V nadaljevanju povzemamo (in primerjamo) samo najvplivnejše in namanj vplivne dejavnike, celoten seznam (tabela) rangiranih dejavnikov pa je predstavljen pod točko 5.3 (Ne)strinjanje z vplivnostjo dejavnikov.

Tako smo ugotovili, da si dejavniki iz področja osebnih preferenc, ki so vplivali na izbiro VŠU na sploh, sledijo: posamezniki so od vedno vedeli, da bodo nadaljevali s študijem po srednji šoli, posamezniki so vedno vedeli, kateri študij ga/jo zanima in vrsta VŠU (javna/zasebna) je vplivala na izbor/odločitev za VŠU.

Za izbiro dotične VŠU so za respondente najpomembnejši dejavniki: študijski programi, ki jih ponuja VŠU in način izvedbe slednjih. Kot pomembni so bili rangirani še bližina VŠU kraju bivanja, možnost za hitrejšo pridobitev zaposlitve, ugled institucije, stroški študija in bivanjater priporočilo prijateljev in/ali znancev, itd. Kot manj pomembni so bili rangirani pridobitev štipendije, ker imajo tudi starši visoko izobrazbo ter dejstvo, da so se tudi kolegi odločili za enako VŠU.

Prevladujoči dejavnik, ki je vplival na odločitev za študij na sploh je odločitev posameznika, sledi prepričanje, da bo študij koristil pri iskanju zaposlitve, ugled po končanem študiju in potreba po izobrazbi zaradi dela, kot najmanj vpliven dejavnik pa so bili rangirani starši.

Nadalje smo preverjali stopnjo (ne)strinjanja s trditvijo, da je slovenski visokošolski prostor prenasičen z izobraževalnimi institucijami, kar otežuje izbiro študija. Ugotovili smo, da več kot četrtnina respondentov (28%) meni, da je slovenski visokošolski sistem prenasičen z VŠU, medtem, ko jih je 52% glede tega neopredeljenih, ob enem pa kar 70% respondentov meni, da je prisotnost zasebnih VŠU v slovenskem prostoru potrebna. In kljub precejšnjemu deležu neopredeljenih respondentov (25%) je moč zaključiti, da so zasebne VŠU dobro sprejete v slovensko okolje. Poleg tega 48% respondentov meni, da je zaradi pestre ponudbe VŠU slovenski visokošolski sistem zaznamovan s kakovostnim izobraževanjem. Kljub temu, da je bila tretjina (33%) respondentov neopredeljenih, 20% pa se s tem ne strinja, nas je taka porazdelitev odgovorov prijetno presenetila. A, če v ta kontekst dodamo ugotovitve vprašanja (oz. trditve), kjer smo respondente spraševali, ali želijo nadaljevati študij na javni ali zasebni VŠU, smo ugotovili, da jih 53 % razmišlja za študij na javni VŠU in zgolj 41% na zasebni VŠU.

Nadalje nas je zanimalo v kolikšni meri se respondenti (ne)strinjajo s trditvijo, da je prisotnost zasebnih VŠU v slovenskem prostoru potrebna oz. pomembna in ugotovili, da se več kot polovica (55%) respondentov strinja (4) in 15% popolnoma strinja (5) s to trditvijo, kar pomeni, da skupaj 70% respondentov podpira prisotnost zasebnih VŠU. Upoštevajoč, da je bila četrtnina respondentov (25%) neopredeljenih (se ne strinjam, niti strinjam - 3) in da se skupaj le 5% respondentov ne strinja s to trditvijo, lahko zaključimo, da so zasebne VŠU percipirane kot nekaj dobrega za slovenski visokošolski sistem. In kljub temu, da je iz vzorca respondentov (207) težko in tvegano posploševati na celotno populacijo, lahko vseeno trdimo, da postajajo zasebne VŠU pomemben element slovenskega izobraževalnega sistema, kar je praksa, ki jo v tujini poznajo že vrsto let.

Da bi dobili sliko o tem, kaj slovenski študenti menijo oz. kako ocenjujejo VŠU v tujini smo merili stopnjo (ne)strinjanja s trditvijo, da visokošolske izobraževalne institucije v tujini služijo svojemu namenu. Skoraj polovica respondentov (47 %) je bila neopredeljenih (3), medtem, ko se je s to trditvijo strinjala polovica respondentov 50 % (42 % se strinjam - 4, 8 % se popolnoma strinjam - 5) in le 3 % respondentov se s trditvijo ne strinja. Kljub velikemu deležu respondentov, ki se s tem strinjajo pa je prevelik delež neopredeljenih, zato je ponovno tvegano podajati zaključke.

Enako vprašanje/trditev smo respondentom postavili, glede slovenskega izobraževalnega sistema, pri čemer smo ugotovili, da je več kot polovica (51%) respondentov neopredeljenih (3), hkrati pa se jih skupaj 46% strinja s to trditvijo (41% se jih strinja - 4, 5% se jih popolnoma strinja - 5) in skupaj 2% ne strinja s to trditvijo. Tako je tudi na tej točki težko podajati posplošene ugotovitve, lahko pa jih interpretiramo v smislu, da je večji delež respondentov ambivalenten do teme in neopredeljen, glede celotnega konteksta slovenskega visokošolskega sistema. Le-to je morda mogoče pojasniti na podlagi številnih afer, ki so bile razkrite v zadnjih nekaj letih (npr. afera s ponarejenimi diplomami, plagiat zaključnih nalog pri poslancih, vrtoglave plače in dodatki za pripravljenost profesorjev na raznih VŠU, itd.).

Če ugotovitve naše raziskave primerjamo z ugotovitvami relevantnih obstoječih raziskav, ki

smo jih izpostavili, smo za dejavnike, katerih (ne)vplivnost so analizirale tudi druge raziskave ugotovili več podobnosti, nekaj pa tudi razlik. Pri interpretaciji rezultatov nismo upoštevali enakosti deležev pri opredeljevanju (ne/strinjanju) respondentov med našo in tujimi raziskavami, ampak smo podobnosti rangiranja vpliva dejavnikov interpretirali v kontekstu posameznih raziskav, tj. kako so rangirani posamezni dejavniki v vsaki raziskavi.

Visoko stopnjo korelacije med našo in ostalimi raziskavami smo ugotovili pri študijskih programih, ki jih ponujajo VŠU, pri čemer se v raziskavi, ki sta jo opravila Proboyo in Soedarsono (2015), se s tem strinja več kot 76% respondentov medtem ko se v naši raziskavi s tem strinja 77% respondentov.

V skupino dejavnikov učno okolje in možnosti za zaposlitev, sta Agrey in Lampadan (2014) umestila tudi ugled in sloves institucije ter kampusa, objekti, itd. zato lahko ugotovitve naše raziskave primerjamo slednjimi. Kljub temu, da ti dejavniki niso (bili) prevladujoči za naš vzorec raziskovanja, kot so bili za njihovega (10,06 % variance) pa so bili slednji tudi v naši raziskavi rangirani precej visoko, med katerimi sta bila kot najpomembnejša izbrana ugled po dokončanem študiju (43%) in ugled institucije (42%), katerim sledijo ugled in sloves predavateljev (30%), privlačnost kraja/mesta kjer se nahaja VŠU (29%) in vizualna podoba institucije (21%).

Kar pa se tiče študentskega življenja in dejavnosti za študente, za katere Agrey in Lampadan (2014) ugotavljata, da imajo dobrih 9 % variance vpliva, pa smo v naši raziskavi ugotovili, da so obštudijske dejavnosti pomembne za 31 % respondentov.

Pri primerjanju odgovorov respondentov v naši in ostalih raziskavah smo ugotovili odstopanje pri vplivu staršev na odločitev za specifično VŠU, saj Proboyo in Soedarsono (2015) ugotavljata, da je mnenje staršev pomemben dejavnik (kar naj bi veljalo tudi za ugotovitve nekaterih drugih raziskav), v naši raziskavi pa smo ugotovili, da slednje ni odločujoči dejavnik (saj je samo 12 % respondentov odgovorilo, da se s to trditvijo strinja). Na podlagi slednjega lahko z veliko zanesljivostjo trdimo, da izobrazba staršev nima vpliva tako na izbor VŠU, kot tudi vključitev v proces študija na sploh.

Če primerjamo vpliv lastnosti specifične VŠU za izbor slednje, sta Proboyo in Soedarsono (2015) ugotovila, da ima ugled institucije najpomembnejši vpliv za izbiro slednje (za kar se je opredelilo več kot 80% respondentov), medtem ko se je v naši raziskavi za ta dejavnik opredelilo le 42% respondentov (najpomembnejši dejavnik v tej kategoriji so bili v naši raziskavi študijski programi, ki jih ponuja VŠU). Kljub vsemulahkotrdimo, da ima ta dejavnik tudi za respondente našega vzorca pomemben vpliv.

Tako lahko zaključimo, da se rezultati vzorca anketiranih respondentov (v Sloveniji) precej povezujejo z ugotovitvami tujih raziskovalcev (tujih študentov), na podlagi česar lahko trdimo, da se populacija študentov (neglede na državo) odloča na podlagi podobnih dejavnikov, med katerimi prevladujejo študijski programi, lokacija VŠU, njen ugled in prepričanje v hitro pridobitev službe, na podlagi pridobljene izobrazbe.

Če sintetiziramo celotno raziskavo in s tem odgovorimo na glavno raziskovalno vprašanje (in podvprašanja 1 – 6), lahko trdimo, da je najpomembnejši dejavnik, ki je vplival na izbor VŠU našega vzorca, nabor študijskih programov, ki jih ta ponuja, takoj za tem pa način izvedbe slednjih (razporeditev predavanj in vaj). Med pomembnejšimi dejavniki pa so še lokacija institucije (da se le-ta nahaja blizu doma študenta), prepričanje, da bo študent po končanem študiju na VŠU dobil službo, ugled institucije ter finančni vidiki (stroški študija in bivanja v času študija ter višina šolnine oz. dostopnost cen).

7 Zaključek

7.1 Povzetek rezultatov raziskave

Članek obravnava pomembno tematiko, ki zadeva ključne dejavnike, ki vplivajo na študente, da izberejo študijski program na dotični visokošolski instituciji. Namreč, VŠU so vedno bolj 'prisiljene' k prilagajanju svojih storitev konkurenčnemu trgu, ki ga zaznamujejo drugačne in povečane potrebe odjemalcev, tj. študentov. Tako so se VŠU na koncu prejšnjega tisočletja znašle v močno spremenjenem visokošolskem prostoru, kjer je prišlo do porasta številnih novih (predvsem zasebnih) VŠU, ki so močno pretresle prostor visokega šolstva. Poleg tega pa je tudi Bolonjska reforma (1999) zahtevala spremembo študijskih programov in spremenjen pedagoški in učni proces.

Te spremembe in porast novih VŠU in programov pa se odražajo v nenehnem iskanju svojih odjemalcev (študentov) in skrb za zadovoljstvo obstoječih, kar VŠU dosegajo na različne načine, pri katerem je skrb za kakovostno izvedbo študijskega procesa eden izmed ključnih tehnik. Poleg tega pa so VŠU soočene z pomanjkanjem študentov, za katere se morajo dnevno boriti na konkurenčnem trgu. S tem namenom se v tujini izvajajo številne raziskave, ki analizirajo ključne dejavnike, ki vplivajo na izbiro dotične visokošolske institucije med potencialnimi študenti.

V raziskavi, ki smo jo opravili smo ugotovili visoko stopnjo korelacije med tujimi raziskavami, ob čemer pa smo bili pri številnih odgovorih omejeni glede interpretacije in posploševanja rezultatov, zaradi visokih deležev neopredeljenih respondentov. Kljub vsemu pa lahko podamo dokaj zanesljive interpretacije glede stopnje vplivnosti specifičnih dejavnikov, ki so motivirali respondente vzorca za vpis na dotično VŠU.

Z anketiranjem smo tako ugotovili, da so najpomembnejši dejavniki, ki vplivajo na izbor dotične VŠU lokacija slednje blizu doma študija, prepričanje, da bo študij koristen pri iskanju službe, ugled ki ga bodo imeli študenti po dokončanju študija, potreba po izobrazbi zaradi dela, višina šolnine in dostopnost cen, privlačnost kraja/mesta kjer se nahaja VŠU, dejstvo, da imajo tudi starši visokošolsko izobrazbo ter pridobitev štipendije. Zanimivost ugotovitev pa je, da so imeli prijatelji in starši najnižji vpliv na vključitev v proces visokošolskega izobraževanja ter izbor dotične VŠU.

Kar se tiče specifičnih značilnosti VŠU, smo ugotovili, da je absolutno najpomembnejši dejavniki, ki motivira študente za izbor slednje, študijski programi in način izvedbe le-teh, kateremu sledijo stroški študija in bivanja, priporočilo prijateljev, znancev, obštudijske dejavnosti, ugled in sloves predavateljev, promocijske strategije oglaševanja, vizualna podoba institucije, oglaševanje preko socialnih omrežji, medijska izpostavljenost predavateljev in poročanje medijev glede VŠU.

Ko smo primerjali ugotovitve naše raziskave z izsledki tujih, smo ugotovili visoko stopnjo korelacije. Namreč, tudi ostale raziskave so ugotovile, da so prevladujoči dejavniki možnosti za zaposlitev in prepričanje v dejstvo, da bo izobrazba koristna pri iskanju službe, obštudijske dejavnosti, lokacija VŠU, ponudba študijskih programov, ugled po dokončanem študiju, ugled institucije, ugled in sloves predavateljev in vizualna podoba dotične VŠU.

Največje odstopanje smo zaznali pri vplivu staršev za izbor VŠU, saj je bil ta dejavnik med najmanj vplivnimi v naši raziskavi, medtem ko druge raziskave prepoznajo slednjega kot pomembnega. Poleg tega pa so se odstopanja med našo in tujimi raziskavami pokazala tudi pri dejavnikih, ki se tičejo finančne komponente, saj je slednja za tuje študente manj pomembna, kot za respondente v našem vzorcu raziskave. Kljub vsemu pa smo ugotovili, da medtem ko so stroški študija in višina šolnine pomembni za respondente iz našega vzorca, na drugi strani pridobitev štipendije za študij na dotični VŠU ni pomemben dejavnik.

Poleg tega smo z anketiranjem ugotovili, da večina respondentov meni, da slovenske VŠU in sam visokošolski sistem služijo svojemu namenu. Velik (ne pa prevladujoči) del respondentov meni, da je slovenski visokošolski sistem prenasičen z VŠU, hkrati pa je več kot polovica respondentov neopredeljenih, kljub vsemu pa večina respondentov meni, da je za slovenski visokošolski sistem pomembno, da so v njega vključene tudi VŠU, kar implicira na zaključke, da se je javnost začela zavedati pomena zasebnih VŠU in da slednje postajajo pomemben del slovenskega visokošolskega sistema. Zanimiva je tudi ugotovitev, da skoraj polovica respondentov meni, da je slovenski visokošolski sistem zaradi VŠU zaznamovan s kakovostnim izobraževanjem.

7.2 Vpliv na področje visokega šolstva in organizacijo

Raziskava, ki smo jo izvedli z anketiranjem predstavlja preliminarni nabor dejavnikov, na podlagi katerih lahko visokošolske ustanove pridobivajo nove študente. Seveda bi bilo za posploševanje potreben večji vzorec in bolj dodelan načrt raziskave ter merski inštrument, kar bi lahko uporabila vsaka VŠU, da izvede raziskavo za svojo ustanovo. Rezultati tako prinašajo pomembne ugotovitve za slovenski prostor, v katerem kot zglada, še ni prevelikega zanimanja za redno izvajanje tovrstnih raziskav, ki bi močno pripomogle k uspešnosti VŠU. Morda je razlog slednjega dejstvo, da slovenski visokošolski prostor še ni pripravljen na dogodke, ki zaznamujejo sodobni visokošolski prostor. Morda VŠU (sploh javne, ki so na trgu prisotne že desetletja) še niso pripravljene ali primorane v take strategije, na drugi strani pa zasebne nimajo potrebnih sredstev za izvedbo take 'analize trga'. Kakorkoli, dejstvo ostaja, da se v tujini že desetletje ukvarjajo z raziskovanjem, kako privabiti študente in, da je to

neizbežna usoda tudi slovenskih visokošolskih ustanov, če se želijo obdržati na trgu ter povečati kakovost svojih storitev in s tem zadovoljstvo študentov.

Glede na zasnovo raziskave, ki ponuja pregled teoretičnih dognanj in ugotovitev opravljenih raziskav iz tujine ima slednja veliko uporabno vrednost za visokošolske ustanove, ob tem pa ni omejena zgolj na slovenski kontekst, saj je raziskovani algoritem zasnovan na podlagi že opravljenih (tujih) raziskav. In čeprav je to prva tovrstna študija v slovenskem prostoru in jo lahko jemljemo zgolj kot pilotno raziskavo, je slednja pokazala visoko stopnjo korelacije med rezultati, ki so jih generirale raziskave v tujini.

7.3 Omejitve raziskave

Ključna težava in s tem omejitev raziskave je majhnost vzorca, s čimer je oteženo (oz. onemogočeno) posploševanje na celotno populacijo. Poleg tega ugotavljamo, da so določena vprašanja pomanjkljivo zastavljena kar otežuje interpretacijo odgovorov. Z izboljšanjem teh pomanjkljivosti in napak pa je model raziskave popolnoma uporaben za vsako visokošolsko institucijo za celostnoraziskovanjepodročja dejavnikovvpliva na izbor dotične VŠU.

7.4 Predlogi nadaljnjega raziskovanja

Kljub pomanjkljivostim oz. omejitvam raziskave predstavlja slednja prvo tovrstno študijo, ki ponuja celostne, kompleksne in aplikativne rezultate. Tako lahko slednjo vzamemo kot pilotno študijo na tem področju, ki bi z nadaljnjim izboljševanjem lahko generirala pomembne in dragocene rezultate za številne visokošolske ustanove v Sloveniji.

Z izboljšanjem merskega inštrumenta in odpravo napak slednjega, taka raziskava omogočaoblikovanje bazo pomembnih podatkov, na podlagi katerih bi VŠU vodile evidence trenda vpisa, glede na dejavnike, ki motivirajo študente za vpis. Tako bi VŠU z relativno nizkimi vložki generirale visoke povratnike, ki se kažejo v povečanju števila študentov ter njihovega zadovoljstva.

Reference

1. Agrey, L., & Lampadan, N. (2014). Determinant factors contributing to student choice in selecting a university. *Journal of Education and Human Development*, 3(2), 391–404.
2. Bertolin, J. C. G. (2015). Quality in Higher Education: From the Diversity of Conceptions to the Relentless Conceptual Subjectivity. *Creative Education*, 6, 2410–2421.
3. Boone, Jr. H. N., & Boone, D. A. (2012). Analyzing Likert Data. *Journal of Extension*, 50(2), 1–5.
4. Butt, B. Z., & Rehman, K. (2010). A study examining the students satisfaction in higher education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 5446–5450.
5. Čelebič, T. (2014). Terciarno izobraževanje v Sloveniji – vključenost, učinkovitost, kakovost, financiranje in zaposljivost. *Delovni zvezek 4/2014, let. XXIII*.
6. Diaconu, M., & Pandelica, A. (2011). Marketing approach in the management of higher education institutions. *Scientific Bulletin - Economic Sciences*, 10(2), 98 – 107.
7. Diamond, A., Vorley, T., Roberts, J., & Jones, S. (2012). *Behavioural Approaches to Understanding Student Choice*. York: The Higher Education Academy.

8. De Shields Jr, O. W., Kara, A., & Kaynak, E. (2005). Determinants of business student satisfaction and retention in higher education: Applying Herzberg's two-factor theory. *International Journal of Educational Management*, 19(2), 128–139.
9. Dubovicki, S., Banjari, I., & Štefanc, D. (2014). Odnos študentov do kakovosti visokošolskega pouka. *Sodobna pedagogika*, 65(2), 80–97.
10. Eidimtas, A., & Juceviciene, P. (2014): Factors Influencing School-Leavers Decision to Enrol in Higher Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 3983–3988.
11. Farahmandian, S., Minavand, H., & Afshardost, M. (2013). Perceived service quality and student satisfaction in higher education. *Journal of Business and Management*, 12(4), 65–74.
12. Gaber, S., & Kos Kecojević, Ž. (2011). Zagotavljanje kakovosti kot del dispozitiva varnosti. V Ž. Kos Kecojević, & S. Gaber (ur.) *Kakovost v šolstvu v Sloveniji* (str. 10–36). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
13. Harvey, L., & Green, D. (1993). Defining quality. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 18(1), 9–26.
14. Joshi, A., Kale, S., Chandel, S., & Pal, D. K. (2015). Likert Scale: Explored and Explained. *British Journal of Applied Science & Technology*, 7(4), 396–403.
15. Kellermann, P. (2006). Od Sorbone do Bologne in še naprej: O ideologiji trenutne evropske politike visokega šolstva. *Sodobna pedagogika*, 57(4), 24–36.
16. Marič, M., Pavlin, J., & Ferjan, M. (2010). Educational Institution's Image: A Case Study. *Organizacija*, 43(2), 58–65.
17. McDonough, P. (2005). Counseling and college counseling in America's high schools. *The 2004-05 State of College Admission*.
18. Mohama, D., Abdullah, A., Razali, S. S., & Zulkifli, S. (2012). Factors influencing students' choice in pursuing to higher institutions: A fuzzy set operation approach. *International Journal of Recent Research and Applied Studies*, 12(3), 463–467.
19. Nadoh Bergoč, J., & Kohont, A. (2007). Na poti v bolonjsko reformo – razmislek o kakovosti in vlogi upravljanja človeških virov v visokem šolstvu. *Družboslovne razprave*, 23 (54), 97–116.
20. OECD (2005). *Promoting Adult Learning*. OECD Publishing.
21. OECD (2010). *Learning our lesson: Review of quality teaching in higher education*. Paris: OECD Publishing.
22. OECD (2011). *Towards an OECD Skills Strategy*. Paris: OECD Publishing.
23. Proboyo, A., & Soedarsono, R. (2015). Influential factors in choosing higher education institution: A case study of a private university in Surabaya. *Jurnal Manajemen Pemasaran*, 9(1), 1–7.
24. Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020 /ReNPIO13–20/. *Uradni list RS*, št. 90/2013.
25. Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020. *Uradni list RS*, št. 41/2011.
26. Santiago, P., Tremblay, K., Basri E., & Arnal, E (2008). *Tertiary Education for the Knowledge Society*. Paris: OECD Publishing.
27. Sarantakos, S. (2005). *Social Research*. New York. MacMillian Palgrave.
28. Schultz, D. E. (1993). Integrated Marketing Communications. Maybe definition is in the point of view. *Marketing News*, 27(2), 15–19.
29. Shah, M., Sid N. C., & Bennett, L. (2013). Factors influencing student choice to study at private higher education institutions. *Quality Assurance in Education*, 21(4), 402–416.
30. *Standardna klasifikacija poklicev* (2011). Statistični urad Republike Slovenije.
31. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* (2015). Brussels, Belgium.

32. *Strategija razvoja Slovenije* (2005). Ljubljana: Vlada RS.
33. Takumi Furukawa, D. (2011). *College Choice Influences Among High-Achieving Students: An Exploratory Case Study of College Freshmen*. Doktorska disertacija. Las Vegas: University of Nevada.
34. Tessema, M. T., Ready, K., & Yu, W. C. (2012). Factors Affecting College Students' Satisfaction with Major Curriculum: Evidence from Nine Years of Data. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(2), 34–44.
35. Urbanski, R. A. (2000). Factors Influencing Student College Choice at a Northeastern Minnesota Tribal College. Doctoral dissertation. University of Minnesota.

Zlata Kastelic je diplomirala na Fakulteti za organizacijske študije v Novem mestu in si tako pridobila naziv diplomirana organizatorica. Je izredna študentka magistrskega študija na Fakulteti za organizacijske študije v Novem mestu. Od leta 2010 je zaposlena v farmacevtski firmi, kot obratna tehničarka v proizvodnem obratu. V času službovanja si je pridobila izkušnje na področju vodenja in organiziranja dela in zaposlenih.

Influential Factors in Choosing Higher Education Institutions Among Students

Abstract:

Purpose and Originality: The purpose of this article is to determine which factors are influential for students in choosing a specific higher education institution.

Method: By analyzing available literature and existing surveys, we gained in-depth knowledge of key theoretical concepts of the researched problem. The latter represents the basis on which we have designed our own research algorithm and conducted a proper survey. The purpose of the research was to analyze, which factors affect the most individuals to enroll in a specific higher education institution, and to what extent our findings coincide with other studies' findings.

Results: The results showed a significant degree of correlation between factors that motivate foreign students to enroll in a higher education institution.

Society: By knowing which are influential factors for students' enrollment in HEIs the latter will be able to recognize and satisfy needs and desires of potential students and subsequently design attractive studying programmes and thus equip them with knowledge in order to become competent individuals to successfully compete on labour market.

Limitations/Future Research: Generalisation of results was limited due to the small size of the sample, and since all respondents came from only one Slovenian region. But since this is the first such survey it represents a complex and remarkable preliminary study that can be upgraded and generate important contribution in understanding the key factors, which stimulate students for enrollment in higher education institutions.

Keywords: higher education institutions, higher education, quality of education, influence factors.

Copyright (c) Zlata Kastelic

Creative Commons License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Odličnost voditeljstva v proizvodni organizaciji

Janja Škedelj*

Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu, Ulica talcev 3, 8000 Novo mesto,
Slovenija

janja.skedelj83@gmail.com

Povzetek:

Namen in originalnost: Namen članka je oceniti stanje organizacije po modelu odličnosti EFQM, po merilu 1: Voditeljstvo.

Raziskovalno vprašanje: Kako po modelu odličnosti ocenjujejo voditeljstvo v proizvodni organizaciji?

Metoda: Metoda ocenjevanje po modelu odličnosti EFQM (merilo 1: Voditeljstvo).

Rezultati: Predložila bom svoje predloge izboljšav, ki jih bom razvila s pomočjo analize različnih dokumentov in poskušala podjetju s svojim znanjem, ki sem ga pridobila do sedaj, predstaviti in predlagati nekatere smernice za vnaprej.

Ključne besede: odličnost, voditeljstvo, model EFQM, vodenje, proizvodna organizacija.

1 Uvod

V vsaki organizaciji vsi zaposleni sodelujejo pri poslovni odličnosti. Tako na področju vodenja, marketinga, razvoja kot v proizvodnji. Vsaka organizacija ima zastavljeno vizijo, ki jo skupaj s strankami, kupci in zaposlenimi želijo doseči, za to pa je potrebno sodelovanje in izboljševanje delovnih dosežkov. Vsaka organizacija ali javna ustanova so si med seboj v procesu poslovanja enaki, kar vpliva tako na kupce oz. odjemalce, kot na same zaposlene v podjetju in na celotno družbo. Model odličnosti EFQM se lahko prenese v vsako dejavnost, saj zajema vse dejavnike poslovanja. S tem pa ustvarjamo možnosti in pogoje za nenehno izboljševanje. (Hertiš, 2010, str. 1)

V vsaki uspešni organizaciji, morajo menedžerji veliko časa posvetiti predvsem željam svojih zaposlenih, saj bodo le tako lahko povečali obseg svoje proizvodnje. Potrebno je tudi analizirati vedenje kupcev pri nakupu njihovih izdelkov in poskušati prilagoditi svoje proizvode glede na vse te dejavnike.

Namen članka je oceniti stanje organizacije po modelu odličnosti EFQM, po merilu 1: Voditeljstvo. Poleg tega bom poskušala prispevati k izboljšanju dejanskega stanja v podjetju tako, da bom predložila tudi svoj predlog izboljšave, ki ga bom razvila s pomočjo analize različnih dokumentov in poskušala podjetju s svojim znanjem, ki sem ga pridobila do sedaj, predstaviti in predlagati nekatere smernice za vnaprej. Cilj te naloge je oceniti stanje po modelu odličnosti EFQM, po merilu 1: Voditeljstvo ter podati predlog izboljšave. Metoda ocenjevanje po modelu odličnosti EFQM (merilo 1: Voditeljstvo).

* Korespondenčni avtor / Correspondence author

Prejeto: 18. januar 2017; revidirano: 23. marec 2017; sprejeto: 27. marec 2017. /

Received: January 18, 2017; revised: March 23, 2017; accepted: March 27, 2017.

2 Teoretična izhodišča

Vodenje je funkcija menedžmenta in se nanaša na ljudi, njihovo usmerjanje, motiviranje in vplivanje na zadane naloge ob čim manjši porabi energije in s čim večjim osebnim zadovoljstvom. Z vodenjem se oblikuje vedenje posameznika in skupine pri doseganju delovnih in organizacijskih ciljev. Vodje vplivajo na ljudi, da bi se dosegli zastavljeni cilji organizacije. Vodje delegirajo naloge, spodbujajo in usmerjajo sodelavce, se dogovarjajo, preprečujejo in rešujejo konflikte, se odločajo in sporazumevajo. (Hrovat, 2008, str. 8)

Dobri vodje so tiste osebe, ki znajo motivirati ljudi in jih usmeriti v pravilno razmišljanje in ki dosegajo dobre uspehe s svojim timom. Vsak vodja mora biti usmerjen v ljudi in vsako nalogo mora opraviti kar se da najbolje. Glavne značilnosti voditelja so razmišljanje v prihodnost in sposobnost dolgoročnega videnja. Vodenje je proces, ki ga lahko izvedejo le uspešni in motivirani menedžerji oz. vodja. (Klopčič, 2015, str. 177)

Vodenje kot menedžment obstaja zaradi zagotavljanja ciljev organizacije, vodenje kot leadership pa se pojavi vedno, ko nekdo želi vplivati na vedenje posameznika ali skupine ne glede na razlog, saj gre lahko tudi za cilje posameznika, ki niso nujno skladni s cilji organizacije. (Možina, 1990, str. 10)

Vodenje je interpersonalno dogajanje, ki vpliva na aktivnosti drugih, je opravilo, ki se ukvarja z uresničevanjem sprejetih odločitev tako, da po eni strani kontrolira, organizira in usmerja tehnološki proces, po drugi strani pa vodja organizira in usklajuje odnose med sodelavci in njihovimi skupinami. Vodenje ima tako dvojni vpliv: na tehnološki proces in na ljudi, kar od vodilnih zahteva obojestransko strokovno pripravljenost. (Brajša, 1996, str. 65)

Lastnost dobrega vodja je, da pazljivo posluša, kaj mu drugi govorijo, pri delu daje zgled svojim ljudem, vedno drži dano besedo, daje jasna navodila, zna ljudi zainteresirati za delo, ki ga opravljajo, rad sprejema predloge, pravilno ukrepa, ko zahteva izvršitev dela, razloži, zakaj, preučuje možnosti boljših delovnih metod, zna oceniti sposobnosti svojih ljudi in zna načrtovati delo. (Bizjak, & Petrin, 1996, str. 140)

Glavne funkcije menedžerjev so torej planiranje, organiziranje, vodenje in kontroliranje. Faza planiranja je vloga vodje, da vpliva in motivira zaposlene, da bodo sledili in izpolnjevali zastavljene cilje organizacije. Vodja mora v zaposlenih prepoznati moč pozitivnega sodelovanja in se truditi delovati čim bolj povezovalno. Vsak vodja se mora za vedati, da v njihovih skupinah obstajajo različne osebnosti zaposlenih. Vodja mora biti sposoben prepoznati te osebnosti in jih sprejeti ter jih uporabiti v korist celotne skupine. vsak dober vodja zna prisluhniti svojim sodelavcem. (Hrovat, 2008, str. 14–15)

Dejavnost, ki jo navadno označujemo kot vodenje, upravljanje, poslovanje oz. menedžment, je v vsaki organizaciji dejavnost tistih zaposlenih, ki niso neposredni oz. končni izvajalci delovnih nalog. Drugače rečeno, v hierarhični organizaciji so to vsi tisti, ki imajo podrejene ali sodelavce, katerih delo načrtujejo, usmerjajo in kontrolirajo. Kljub velikemu številu strokovnih del, ki se ukvarjajo s to problematiko, je med strokovnjaki malo soglasja o tem, kaj je pravzaprav vsebina vodenja oziroma upravljanja. (Lipič, 2008, str. 11)

Velika izziva za sodobne organizacije sta potreba po obvladovanju sprememb in ustvarjanje kulture osebne odgovornosti. Kadar ljudje ravnajo odgovorno, je to zanje dosežek in prednost za organizacijo, v kateri delajo. Najpomembnejše je, da morajo biti vodje in menedžerji zgled tega, kar bi ustvarili okrog sebe, oz. tistega, kar bi radi videli pri drugih, kar pomeni, da mora vodja ali menedžer biti dejaven, ne samo reagirati, izražati mora visoko raven zavedanja, osredotočenja in odločnosti. Prevzemati mora odgovornost za svoje izbire, odločitve in dejanja, brez zavračanja krivde na druge in iskanja izgovorov. Biti mora popolnoma odgovoren za dane obljube in zagotovila in jasen o tem, kaj je in kaj ni v njegovi moči. Vodja mora biti osredotočen na delo, ne pa na povečevanje samega sebe in biti mora osredotočen na rezultate, ne pa na ščitenje lastnega položaja. Biti mora sposoben pobrati se po porazu ali zastoju in nadaljevati pot proti ciljem, ne da bi se vdal obupu. Vsak vodja v organizaciji mora izražati jasno zavezanost soočanju z realnostjo, pa naj bo ta prijetna ali ne. (Branden, 2000, str. 53)

Vodje se morajo zavedati, kako je njihovo delovanje pomembno za vse zaposlene. Zavedati se morajo, koliko prispevajo k okolju, v katerem delujejo. Zato je glavna lastnost vodij, da imajo sposobnost komuniciranja in sposobnost voditi organizacijo s pomočjo kulture. (Castilla, & Ruiz, 2008, str. 137)

Vodja pritegne delavce k stalni odprti razpravi o oceni in kakovosti dela, kakršno potrebuje za svojo uspešnost. Svoje sodelavce ne le posluša, ampak jih tudi opogumlja k vsakršnim prispevkom za izboljšanje kakovosti in znižanje stroškov. Vodja nazorno pokaže, kako naj bi delo potekalo, tako da zaposleni, ki ga mora opravljati, natanko ve, kaj vodja pričakuje. Vodja si prizadeva, da bi pri zaposlenih povečal občutek, da obvladuje svoje delo. Vodja odpravi večino nadzornikov in nadzorovanja. Zaposlene uči, naj sami nadzirajo in ovrednotijo kakovost svojega dela; razumeti morajo, da vedo zaposleni veliko, tako o visoko kakovostnem delu, kako o tem, kako delati ekonomično. Vodja nenehno uči zaposlene, da so bistvo kakovosti stalne izboljšave. Da bi jim pomagal, jim jasno pove svoje prepričanje, da je njihovo delo pomembno zanj in za službo. (Škulj, 2010, str. 6)

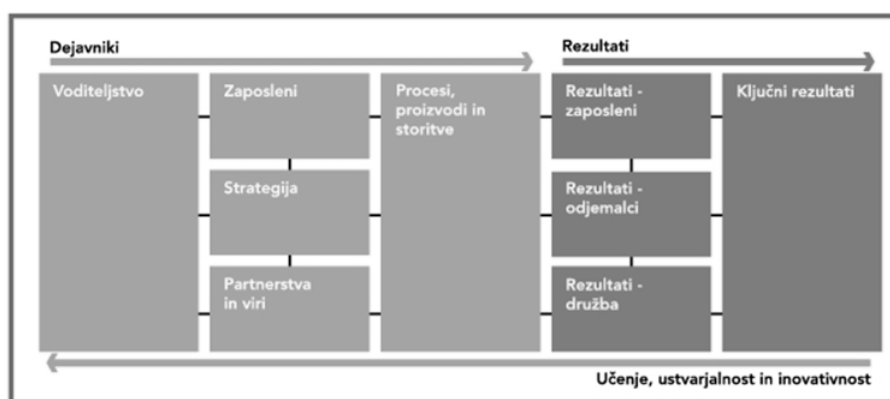
Kaj pomeni odličnost? V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2000) pomeni odličnost kakovost v največji meri. Castilla in Ruiz (2008, str. 136) pa pravita, da odličnost ni sistem, ampak sprememba filozofije, kulture in strategije.

Standardi odličnosti so v naprej določeni, vendar je za vsako delovno skupino pomembno strateško razišljenje in kultura ljudi. Organizacije se morajo zavedati, da je za poslovanje s pomočjo modela odličnosti pomembno nenehno izboljševanje. Da bi organizacije odlično vodile podjetje so pomembne različne vodstvene kompetence, kot na primer postavitev ciljev in zasnova politike in postopkov, organiziranje, motiviranje in nadziranje zaposlenih, ocenjevanje situacij in oblikovanje strateških in delovnih načrtov, odziv na spremembe skozi nove strategije in reorganizacijo in pridobitev rezultatov in proizvajanje rasti. Odličen vodja mora biti tudi kreativen, okreten, pozoren in potrpežljiv, opaziti mora spremembe in imeti mora vizijo. (Kolar, 2009, str. 15–16)

Vsaka organizacija mora kljub standardom odličnosti, ki so vnaprej določeni, sestaviti določen del posebnih meril, ki določajo odličnost posameznih organizacij in morajo zajemati vsa merila in vrednote, ki so pomembne za vsako posamezno organizacijo. Pri poslovni odličnosti je v poslovnem svetu pomembno predvsem strateško razmišljanje in kultura ljudi, ki delajo v skupini. (Kolar, 2009, str. 16)

Z vpeljavo modela odličnosti EFQM se želijo organizacije doseči, da bodo izkoristile svoje konkurenčne prednosti. Pri uporabi modela je pomembno, da organizacije nenehno stremijo k izboljšavam, saj nove ideje in učenje dajejo rezultate, ki se odražajo v boljšem poslovanju organizacije. Poleg horizontalne uporabe modela; od dejavnikov k rezultatom, je potrebno uporabljati tudi posamezne pristope za vsak dejavnik posebej, saj ima vsak element v organizaciji svoj sistem za prilagajanje. (Castilla, & Ruiz, 2008, str. 135)

Model poslovne odličnosti EFQM temelji na devetih merilih, od katerih jih je pet dejavnikov, štirje pa so rezultati. Iz sestave modela je razvidno, kako pomembno je nenehno izboljševanje poslovanja organizacije, rezultate merjenja pa je potrebno nujno uporabiti za inoviranje in učenje, kar izboljša dejavnike in posledično tudi rezultate. (Kolar, 2009, str. 20–21)

Slika 1. Model poslovne odličnosti EFQM (Modeli odličnosti EFQM (22. 10. 2016). Pridobljeno na: http://www.nets.si/?page_id=119).

Na levi strani modela odličnosti EFQM je pet dejavnikov, ki jih mora imeti organizacija za razvoj in izvajanje strategije. Odlične organizacije imajo vodje, ki oblikujejo prihodnost organizacije in jo udeležujejo, pri čemer dajejo zgled za njihove vrednote in etiko organizacije. Organizacija ima fleksibilne vodje, ki organizaciji omogočajo, da predvidijo dogodke na katere se pravočasno odzovejo, s čimer zagotavljajo stalno uspešnost. (Argyris, 2010, str. 63–71)

Odlične organizacije svoje poslanstvo in vizijo uresničujejo z razvijanjem strategije, ki je ciljno usmerjena na deležnike. Tako se širijo ustrezna politika, načrti, cilji in procesi v organizaciji. Odlične organizacije cenijo svoje zaposlene in tako ustvarjajo takšno kulturo, ki omogoča doseganje zastavljenih ciljev organizacije in osebnih ciljev zaposlenih. Razvijajo se sposobnosti zaposlenih in zagotavljajo poštenost in enakopravnost. Organizacije skrbijo za svoje zaposlene, z njimi komunicirajo, jih nagrajujejo in motivirajo ter spodbujajo njihovo zavzetost in jim tako omogočajo uporabo in razvoj lastnih veščin in znanja v korist organizacije. (Peace, 2010, str. 103–108)

Vse odlične organizacije načrtujejo in obvladujejo zunanja partnerstva, dobavitelje in notranje vire, da jim je v podporo pri strategiji in politikam ter za uspešno izvajanje procesov. Zagotavljajo uspešno obvladovanje vpliva na okolje in družbo. Organizacije razvijajo, obvladujejo in izboljšujejo procese, izdelke in storitve, da bi povečevale vrednost za odjemalce in druge deležnike. (Savič, 2007, str. 15–16)

Desna stran modela odličnosti prikazuje rezultate, ki jih organizacije dosegajo skladno s svojimi strateškimi cilji. Na vseh štirih področjih rezultatov se ugotavlja, da odlične organizacije uporabljajo nabor meril dožemanja in povezanih kazalnikov uspešnosti delovanja, da bi ugotovile uspešnost udeleževanja in razširjanja svoje strategije in podpornih politik na podlagi potreb in pričakovanj svojih skupin interesnikov; postavljajo jasne cilje za ključne rezultate odjemalcev na podlagi potreb in pričakovanj svojih interesnikov ter v skladu s svojo izbrano strategijo; razčlenjujejo rezultate, da bi razumele potrebe in pričakovanja posebnih skupin interesnikov; vsaj tri leta izkazujejo pozitivne ali trajno dobre rezultate; jasno razumejo osnovne razloge in gonila za opažene trende ter vpliv, ki ga bodo ti rezultati imeli na druge kazalnike uspešnosti delovanja, dožemanja in z njimi povezane končne rezultate; zaupajo v svoje prihodnje uspešno delovanje in rezultate na podlagi lastnega razumevanja in vzročno posledičnih povezav; razumejo, kako so njihovi ključni rezultati primerljivi s podobnimi organizacijami in te podatke uporabijo za postavljanje ciljev, kjer je relevantno. (Savič, 2007, str. 28–30)

Za doseganje pozitivnih delovnih rezultatov v modelu poslovne odličnosti EFQM so kompetence zaposlenih zelo pomembne. Za vodje v organizacijah je pomembno, da je uspešen in učinkovit pri doseganju zastavljenih ciljev in da zna te cilje aktivirati tudi med

zaposlenimi. Pomembno je, da kompetence izraža in prenaša na druge sodelavce, da med sodelavce deli delo, da spremlja in ocenjuje kompetence drugih ter da je kos nalogam, ciljem in vlogam, v prihodnosti. (Kolar, 2009, str. 28–29)

Odločnost poslovanja je možna le z združitvijo prihodnosti podjetja z včerajšnjimi idejami koga zaposliti in kako ga uporabiti, ko je enkrat zaposlen. Vsaka odlična organizacija doseže, razvija in izkoristi potencial svojih zaposlenih na individualni, skupinski in organizacijski ravni. Zelo pomembna je komunikacija, nagrajevanje ter motiviranje zaposlenih, ki prepričajo, da se znanje uporabi v dobro organizacije. (Savič, 2007, str. 66–67)

Odlične organizacije dosegajo in trajno ohranjajo izjemne rezultate, ki zadovoljujejo ali presegajo potrebe in pričakovanja svojih odjemalcev. Odlične organizacije dosegajo in trajno ohranjajo izjemne rezultate, ki zadovoljujejo ali presegajo potrebe in pričakovanja njihovih zaposlenih. Odlične organizacije dosegajo in trajno ohranjajo izjemne rezultate, ki zadovoljujejo ali presegajo potrebe in pričakovanja relevantnih deležnikov v družbi. Odlične organizacije dosegajo in trajno ohranjajo izjemne rezultate, ki zadovoljujejo ali presegajo potrebe in pričakovanja njihovih poslovnih deležnikov. (Savič, 2007, str. 28–30)

Vsaka organizacija ima svojo vodjo. Večje organizacije pa imajo tudi vodje oddelkov ali delovnih enot. Vsi vodje pa imajo enako funkcijo; vodenje zaposlenih. Vodje z vodenjem vplivajo na delo svojih zaposlenih, da se skupaj uresničujejo cilji organizacije. Za odlično vodenje je pomembno, da ima organizacija zastavljene cilje, zasnovano politiko in postopke, po katerih se bodo ti cilji uresničevali. Organizacije v svoje delovne sredine vedno bolj vpeljujejo model odličnosti EFQM z namenom, da se bodo izkoristile konkurenčne prednosti.

3 Metoda

Obravnavana organizacija je proizvodna organizacija, ki deluje že deset let. Svoje proizvodne obrate imajo v okolici Novega mesta, na Dolenjskem. Na začetku je bila organizacija usmerjena v proizvodnjo orodij, kasneje pa je vedno bolj težila k prehodu iz proizvodnje unikatnih izdelkov oz. orodij v serijsko proizvodnjo izdelkov na lastnih orodjih. Bogate izkušnje zaposlenih v organizaciji so za veliko število kupcev njihovih orodij pomenile konkurenčno prednost, s postopnim prehodom na serijsko proizvodnjo plastičnih izdelkov pa je bil na nek način oblikovan »paket« izdelkov.

Z dodatnimi vlaganji, tako v infrastrukturo kot v strojno opremo, in intenzivnim zaposlovanjem novih strokovnih sodelavcev so v nekaj letih uspeli stopiti korak naprej in tako sedaj svojim partnerjem ponujajo razvoj manjših polizdelkov iz plastike, kovine, tekstila ali kombinacij teh materialov po meri kupca, proizvodnjo prototipnih izdelkov na orodjih lastne izdelave, preizkušanje le-teh in njihove modifikacije, izdelavo orodij za serijsko proizvodnjo,

serijsko proizvodnjo na sodobnih CNC-strojih. V organizaciji proizvedejo tudi orodja za brizganje plastike, tlačno litje, kombinirana orodja za izsekovanje in krivljenje kovin, izdelke iz plastike (maksimalna teža brizganega izdelka 450 g), kovine ali kombinacije plastike in kovine in iz tehničnega tekstila.

V proizvodni organizaciji je zaposlenih največ delavcev s strokovno izobrazbo s področja strojništva. Skoraj 70 % zaposlenih predstavljajo delavci s IV. in V. stopnjo izobrazbe, medtem ko je manj izobraženih delavcev manj kot 5 %, delež višje in visoko strokovno izobraženih kadrov, ki v podjetju skrbijo za razvoj in vodenje ostalih procesov, pa je 25 %.

Pretežni del zaposlenih predstavljajo delavci, mlajši od 40 let. To je tudi dokaz, da je proizvodna organizacija usmerjena v prihodnost in da z močno zastopanostjo zaposlenih vseh starostnih skupin zagotavlja tako dinamičnost v proizvodnih procesih in odnosih do strank podjetja na eni strani kot tudi izkoriščenost in preudarnost na drugi strani. Znanje in izkušnje starejše generacije se prenašajo na mlajše sodelavce.

Visoko usposobljeni in motivirani zaposleni za kupce dnevno rešujejo probleme oblikovanja, razvoja in testiranja izdelkov. Kot nišni proizvajalec podjetje deluje v več panogah, predvsem v avtomobilski, karavan, smučarski in vojaški panogi, kjer se vse bolj uveljavljajo kot reševalec nerešljivih problemov. S tem, ko v proizvodni organizaciji proizvedejo izdelke na ključ, torej od njihove zasnove do končnega izdelka, brez angažiranja poddobaviteljev, svojim kupcem zagotavljajo krajši razvojni cikel, manjše število oseb, ki poznajo novi projekt, kar pomeni manjšo verjetnost, da bi se do projekta dokopala konkurenca, nižje logistične stroške.

Temeljne vrednote so v skladu z vrednotami celotne organizacije. Sama kultura podjetja opredeljuje, da podjetje deluje družbeno odgovorno in takšna je tudi njegova politika, ki zahteva podjetniško iskanje novih priložnosti. Temelj njihovega razvoja je tako stalno proučevanje zahtev trga in njihovih udeležencev, ugotavljanje lastnih prednosti in tudi pomanjkljivosti, zaznavanje priložnosti in potencialnih nevarnosti ter analiziranje poslovnega okolja. Temeljne vrednote so: timsko delo, znanje in inovativnost, zadovoljstvo strank in zaposlenih, zagotavljanje sistema kakovosti, stalno izobraževanje in usposabljanje kadrov ter varovanje okolja. (<http://arex.si/>)

4 Rezultati

Voditeljstvo v modelu odličnosti EFQM pravi, da odlični vodje razvijajo poslanstvo in vizijo ter omogočajo njuno doseganje. Razvijajo organizacijske vrednote in sisteme, potrebne za trajni uspeh, ter vse to uresničujejo z ustreznimi dejanji in vedenjem. V obdobjih sprememb ohranjajo stanovitnost namena. Če je treba, so taki vodje sposobni spremeniti usmeritev organizacije in pritegniti k sodelovanju tudi ostale.

1. Voditelji razvijajo poslanstvo, vizijo, vrednote in etiko ter dajejo zgled

Zagotavljanje prihodnosti tako, da se določijo in sporočajo osrednji nameni, ki so temelj celovite vizije, poslanstva, vrednot, etike in korporativnega vodenja: Poslanstvo, vizija in vrednote so vodilo vsake organizacije pri vsakodnevnem delovanju ter skupni imenovalec poslovnih ter organizacijskih odločitev v organizaciji. Z vsakim izdelkom in storitvijo želi organizacija kupcem ponuditi najboljše rešitve za kakovostno preživljanje prostega časa. Poslanstvo orodjarne je načrtovanje in izdelovanje najzahtevnejših orodij za lastno proizvodnjo in za kupce. Vizija: organizacija ima izdelano lastno poslovni vizijo ter dolgoročno in kratkoročno zastavljene cilje, ki jim pomagajo poslovati tako uspešno kot poslujejo. Njihova vizija je kakovost izdelkov in storitev, kar uresničujejo z izvajanjem strateških ciljev podjetja. Vrednote: timsko delo, znanje in inovativnost, zadovoljstvo strank in zaposlenih, zagotavljanje sistema kakovosti, stalno izobraževanje in usposabljanje kadrov ter varovanje okolja.

Organizacije se zavzemajo za vrednote organizacije in so zgled integritete, družbene odgovornosti in etičnega vedenja navznoter in navzven, da bi razvijali in krepili ugled organizacije: Temeljne vrednote so v skladu z vrednotami celotne organizacije. Sama kultura podjetja opredeljuje, da podjetje deluje družbeno odgovorno in takšna je tudi njegova politika, ki zahteva podjetniško iskanje novih priložnosti. Temelj njihovega razvoja je tako stalno proučevanje zahtev trga in njihovih udeležencev, ugotavljanje lastnih prednosti in tudi pomanjkljivosti, zaznavanje priložnosti in potencialnih nevarnosti ter analiziranje poslovnega okolja. Temeljne vrednote so: timsko delo, znanje in inovativnost, zadovoljstvo strank in zaposlenih, zagotavljanje sistema kakovosti, stalno izobraževanje in usposabljanje kadrov ter varovanje okolja.

Določajo in sporočajo jasno usmeritev in strateški fokus; združujejo svoje zaposlene za doseganje poslanstva, vizije in ciljev organizacije: V proizvodni organizaciji imajo organizirana različna predavanja na temo vodenja, kot je šola vodenja, in tečaji varovanja, saj ima organizacija vpeljana varovanje objekta 24 ur na dan, 7 dni v tednu. Znotraj oddelkov so enkrat na vsake dve leti organizirani osebni razgovori z vsemi delavci. Proizvodna organizacija spodbuja svoje zaposlene, da se udeležujejo tudi družabnih srečanj v okviru organizacije, saj se tako zaposleni v bolj sproščenem okolju bolj spoznajo.

Razvijajo in podpirajo skupno voditeljstvo kulturo organizacije ter pregledujejo in izboljšujejo uspešnost osebnega voditeljskega vedenja: Podjetje spodbuja k inovativni ustvarjalnosti z mesečnim zbiranjem, ocenjevanjem in nagrajevanjem koristnih predlogov. Organizacija sistematično vlaga v tehnološko urejeno delovno okolje, izvaja programe zdravja na delovnem mestu, sistematično spodbuja inovativnost, karierni razvoj zaposlenih ter vlaga v športne in družbeno odgovorne projekte, s katerimi ustvarja in krepi organizacijsko

kulturo podjetja. Vključujejo letne ankete o zadovoljstvu, letni razgovori z vodji, interna presoja poslovanja. Ker je pomembna komunikacija s kupci iz različnih delov držav, so organizirani lastni tečaji tujih jezikov za vse zaposlene: predvsem angleščina, ruščina in nemščina. Proizvodna organizacija spodbuja študij ob delu, organizira strokovna izobraževanja in usposabljanja za vse profile kadrov v organizaciji. Za zaposlene v proizvodnji in orodjarni vsako leto organizirajo usposabljanje na področju orodjarstva in proizvodnje plastičnih izdelkov. Učinkovitost vseh teh dejavnosti pa preverjajo z anketami o zadovoljstvu zaposlenih in se nato na podlagi teh rezultatov odločajo o nadaljnjih ukrepih, ki bi pripomogli k učinkovitejšemu povezovanju.

Prednosti: velika stopnja izobraževanja, spodbujanje inovativnosti.

Priložnosti za izboljšanje: vpeljava coachinga, ocenjevanje tveganja, benchmarking.

Predlogi za izboljšanje: vpeljava internih glasil ali biltenov, možnost izbire več izobraževanj.

2. Voditelji določajo, spremljajo, pregledujejo in vodijo izboljšave sistema menedžmenta in delovanja organizacije

Določijo in uporabljajo uravnotežen nabor rezultatov za pregledovanje napredka, zagotavljajo pregled nad dolgo- in kratkoročnimi prednostnimi nalogami in obvladujejo pričakovanja deležnikov: V proizvodni organizaciji organizacijsko strukturo predstavljajo dejavnosti, ki so usmerjene k doseganju organizacijskih ciljev; dodeljevanje nalog, koordinacija in nadzor nad procesi in nad zaposlenimi. Združevanje zaposlenih v različne delovne enote omogoča doseganje ciljev v še večji meri, saj imajo zaposleni v delovnih enotah skupne cilje, ki so med seboj povezani in odvisni drug od drugega.

Razumejo in razvijajo temeljne sposobnosti organizacije: V organizaciji imajo vpeljan sistem izobraževanja svojih zaposlenih. Vodstvo delovnih enot spodbuja svoje zaposlene, da se udeležujejo organiziranih izobraževanj, seminarjev in delavnic. Tako si podjetje zagotovi uspešen razvoj delovnih procesov. Proizvodna organizacija ima javno vpeljan proces skrbništva, saj skrbniki procesov vedo, kaj je njihovo delo. Znajo voditi, organizirati, načrtovati in nadzirati delovne procese tako v komerciali kot v proizvodnji in orodjarni. Zagotavljajo razvoj na svojem področju, pripravljajo podlago za izdelavo in realizacijo plana.

Ovrednotijo nabor doseženih rezultatov, da bi izboljšali uspešnost delovanja v prihodnosti in zagotavljali trajno korist vsem svojim deležnikom: Glavni cilj vsake organizacije je doseganje zastavljenih ciljev. V organizaciji je glavni cilj pridobivanje dobička ter zadovoljni kupci in zaposleni. V podjetju imajo določene kratkoročne, srednjeročne ter dolgoročne plane. Kratkoročni plani so v naprej določeni za en mesec, srednjeročni za pol leta

ter dolgoročni za eno leto. Določeno imajo koliko % naj bi bila prodaja v vsakem mesecu ter predvideno povečano rast za vsako leto.

Se pri svojih odločitvah opirajo na zanesljive, na dejstvih temelječe informacije ter uporabljajo vse razpoložljivo znanje za razlago obstoječe in predvidene ravni uspešnosti delovanja relevantnih procesov: Organizacija ima vzpostavljen sistem stalnih izboljšav, z namenom ohranitve poslovnih rezultatov predvsem z namenom zvišanja stopnje inovativnosti poslovanja. Vpeljava sistema omogoča pravočasno prepoznavanje in vrednotenje odstopanj od zastavljenih ciljev in primerjavo s konkurenčnimi organizacijami. Vse to pa bo imelo za posledico stalno izboljševanje njihovega delovanja in na koncu realizacijo zastavljenega cilja; postati poslovno odlično podjetje.

Pri deležnikih dosegajo visoko raven zaupanja z uporabo uspešnih mehanizmov za razumevanje prihodnjih scenarijev in uspešno obvladovanje strateškega, operativnega in finančnega tveganja: Organizacija je usmerjena predvsem v prodajo kakovostnih izdelkov, v razumevanje in poglobljanje odnosov med kupci, v podporo fleksibilnemu in kakovostnemu poslovanju ter poglobljanju odnosov med zaposlenimi. S politiko in strategijo organizacije zaposlenih uresničujejo svoje poslanstvo in vizijo z jasno strategijo, ki je osredotočena na vse udeležene strani ter podprto za ustrezno politiko, načrti, cilji, ciljnim vrednostmi in procesi.

Prednosti: doseganje organizacijskih ciljev, združevanje zaposlenih v delovne enote, vpeljan proces skrbništva.

Priložnosti za izboljšanje: pripravljanje strokovnih podlag za izdelavo in realizacijo plana, upoštevanje veljavne zakonodaje in standardov poslovanja družbe, upoštevanje razvojnega programa družbe in prioritet poslovanja,

Predlogi za izboljšanje: uvedba tehnoloških novosti.

3. Voditelji sodelujejo z zunanjimi deležniki

Uporaba pristopov za razumevanje in predvidevanje ter odzivanje na različne potrebe in pričakovanja njihovih ključnih deležnikov: Dejavnost organizacije temelji na proizvodnih in storitvenih programih. Različnost programov se kaže v vrstah uporabljenih vhodnih virov, organizaciji poslovnih procesov ter tržnih nišah – odjemalcih. Trudijo se zadovoljevati potrebe in pričakovanja kupcev.

Delujejo transparentno in odgovorno do svojih deležnikov in širše ter zagotavljajo, da njihovih zaposleni delujejo etično, odgovornost in z integriteto: Glavni partner proizvodnega podjetja je Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. Z dobro izdelanimi

proizvodi se sodelovanje samo še krepi in utrjuje. Podjetje svoje partnerje vabi na razne prireditve v okviru dneva odprtih vrat.

Zagotavljajo transparentnost pri finančnem in nefinančnem poročanju relevantnim deležnikom, vključno z ustreznim organom upravljanja, v skladu z njihovimi pričakovanji: Podjetje se udeležuje veliko seminarjev in delavnic tudi v tujini. Imajo tudi svojo stojnico, s katero privabljajo svoje potencialne partnerje.

Spodbujajo svoje deležnike k sodelovanju pri družbeno koristnih dejavnostih: Organizacija skrbi za okolje. Nevarne odpadke shranjujejo v za to namenjenih kontejnerjih, ki se jih odpelje na deponije, ki so namenjen za zažig teh nevarnih odpadkov. Ostali odpadki se tudi primerno ločujejo; embalaža, komunalni odpadki, folija, plastenke.

Prednosti: zadovoljevanje potreb kupcev.

Priložnosti za izboljšanje: družabne prireditve za potencialne poslovne partnerje.

Predlogi za izboljšanje: priznanja za odličnost timom ali posameznikom, vpeljali bi lahko dan čistega okolja in bi vsi zaposleni takrat uredili okolico, pobirali morebitne smeti, urediti in obrezali drevesa, grmovje.

4. Voditelji krepijo kulturo odličnosti skupaj z zaposlenimi v organizaciji

S svojimi dejanji, vedenjem in izkušnjami navdihujejo zaposlene ter ustvarjajo kulturo vključevanja, lastništva, pooblašcanja, izboljševanja in odgovornosti: Organizacija svojim zaposlenim nudi redne tedenske in mesečne sestanke. Tedenski sestanki so razdeljeni po delovnih enotah, mesečni pa so po navadi za celotno organizacijo naenkrat. Vodstvo je svojim podrejenim na voljo za morebitna vprašanja zaposlenih, ki se nanašajo na poslovanje organizacije.

Zavedajo se, da je trajna prednost odvisna od njihove sposobnosti hitrega učenja in odzivanja, ko je treba: stalno izobraževanje in usposabljanje kadrov.

Podpirajo zaposlene po celotni organizaciji pri doseganju njihovih načrtov, namenov in ciljev: V organizaciji vodje delovnih enot podpirajo svoje podrejene in jih spodbujajo, da se dokazujejo pri opravljanju svojega dela. Ponujajo jim tudi, da predlagajo koristne predloge in izboljšave.

Pravočasno in na ustrezen način priznavajo prizadevanja zaposlenih in njihove dosežke: Vodja podjetja svoje zaposlene pohvali takrat, ko si to zaslužijo. Pohvala je javna in se jo tudi obrazloži, da so tudi ostali zaposlenih seznanjeni s pohvalo.

Uveljavljajo kulturo, ki podpira razvijanje novih idej in novih načinov razmišljanja za spodbujanje inovativnosti in organizacijskega razvoja: Sodelovanje pri projektih.

Promovirajo in spodbujajo enake možnosti in različnosti: Vodstvo daje svojim podrejenim jasno vedeti, da so vsi enakovredni. Med njimi ni dejanskih razlik. Ve se, kdo je vodja in kdo je zaposleni in takšno je tudi obnašanje.

Prednosti: zadovoljevanje kupcev, dobaviteljev, zaposlenih in lastnikov podjetja, uveljavljanje na evropskem trgu, zagotavljanje sistema kakovosti, redni tedenski in mesečni sestanki, sodelovanje pri projektih, pohvala.

Priložnosti za izboljšanje: varovanje okolja, pravočasno in ustrezno dajanje priznanja timom in posameznikom za njihova prizadevanja.

Predlogi za izboljšanje: uvajanje kontinuiranega procesa razvoja in nenehnih izboljšav z namenom zadovoljevati in presehati pričakovanja kupcev, možnost izobraževanja po lastni izbiri zaposlenih (na primer Katalog izobraževanj).

5. Voditelji zagotavljajo, da je organizacija fleksibilna in uspešno obvladuje spremembe

So fleksibilni; izkazujejo sposobnost sprejemanja tehtnih in pravočasnih odločitev na podlagi dostopnih informacij, prednostnih izkušenj in znanja ter upoštevanja potencialnih posledic svojih odločitev: Vodenje priprave načrtov za spremembe. V vodenje priprave načrtov za spremembe so vključeni predvsem vodstvo ter vodje delovnih enot. Zavarovanje investicij, virov ter podpore za spremembe. Vsa oprema in delovna sredstva so zavarovana. Zaposleni pa so s politiko varovanja osebnih podatkov tudi seznanjeni ter jo tudi potrdili s svojim podpisom.

Pri usklajevanju nasprotujočih si zahtev, s katerimi se soočajo, upoštevajo »ljudi, okolje in dobiček«: Obveščanje zaposlenih v organizaciji ter drugih udeleženih strani o spremembah in razlogih zanje. Svoje zaposlene je potrebno primerno informirati o spremembah in jim dati jasno vedeti, kaj za celotno organizacijo in za vsakega posebej pomenijo te spremembe. Podpiranje in omogočanje zaposlenim, da obvladujejo spremembe. Če želi biti organizacija uspešna na trgu, mora iti v korak s časom ter se prilagajati spremembam. V veliko pomoč so tudi zadovoljni in motivirani zaposleni, saj so le-ti glavni razlog za uspeh.

Vključujejo se relevantne deležnike ter si prizadevajo za njihovo podporo in prispevek pri spremembah, ki so potrebne za zagotovitev trajnega uspeha organizacije: Vsi zaposleni v organizaciji so bolj ali manj naklonjeni spremembam. Za spremembe v podjetju je odgovoren menedžment, zato je pomembno, da je sposoben morebitne odpore na spremembe prepoznati in jih tudi odpraviti.

Uspešno obvladujejo spremembe s strukturiranim vodenjem projektov in ciljno usmerjenim izboljševanjem procesov: Rutinske spremembe so zelo pogoste v vsaki organizaciji in se nanašajo na manjše spremembe v vzorcih posameznikovega vedenja in povzročajo velike in pomembne spremembe njegovega položaja. V zadnjem času so vpeljali dodatni obrazec, ki ga mora zaposleni izpolniti, kadar gre na službeno pot. Vodstvo meni, da so spremembe, s katerimi se poslovanje še izboljša vedno pozitivno sprejete.

Uporabljajo strukturiran pristop za razvijanje in prednostno razvrščanje ustvarjalnih idej: Uspešnost sprememb se vidi v poslovnem uspehu, v povečanju dobička in porasti prodaje. Spremembe so vidne tudi pri zaposlenih, ki so pridobljeno znanje uspešno uporabili pri vpeljavi novih projektov, novih sprememb.

Prednosti: jasna predaja informacij o spremembah.

Priložnosti za izboljšanje: vključevanje vseh zaposlenih v načrt sprememb.

6. Razprava

Če strnemo z nekaj besedami, mora odličen vodja imeti sposobnost pravilnega komuniciranja s svojimi podrejenimi, pravilno jih mora voditi ter jim dajati ustrezna navodila za opravljanje poslovnih procesov. Svojim zaposlenim mora biti zgled, mora jih spodbujati ter tudi primerno pohvaliti oz. nagraditi. Saj le tako bodo zadovoljni vsi. Vodja in njegovi podrejeni.

V proizvodni organizaciji organizacijsko strukturo predstavljajo dejavnosti, ki so usmerjene k doseganju organizacijskih ciljev; dodeljevanje nalog, koordinacija in nadzor nad procesi in nad zaposlenimi. Združevanje zaposlenih v različne delovne enote omogoča doseganje ciljev v še večji meri, saj imajo zaposleni v delovnih enotah skupne cilje, ki so med seboj povezani in odvisni drug od drugega.

Organizacija ima izdelano lastno poslovno vizijo ter dolgoročno in kratkoročno zastavljene cilje, ki jim pomagajo poslovati tako uspešno kot uspešno poslujejo. Vizija organizacije je kakovost izdelkov in storitev, kar uresničujejo z izvajanje strateških ciljev, kot so zadovoljevanje kupcev, dobaviteljev, zaposlenih in lastnikov podjetja, uvajanje na evropskih trgih pri kupcih orodij, zagotavljanje sistema kakovosti, varovanje okolja.

Po modelu odličnosti EFQM smo v proizvodni organizaciji našli kar nekaj prednosti, s katerimi je podjetje še bolj uspešno. V podjetju imajo veliko stopnjo izobraževanja, spodbujajo inovativnost, dosegajo zastavljene cilje in združujejo zaposlene v delovne enote. Zadovoljujejo svoje kupce, dobavitelje, zaposlene ter lastnike podjetja, uveljavljajo se na evropskem trgu. Zagotovljen pa imajo tudi sistem kakovosti. Za svoje zaposlene imajo redne tedenske in mesečne sestanke, na katerih so zaposleni deležni morebitnih pohval.

Kot priložnost za izboljšanje vidimo v vpeljavi coachinga, pri ocenjevanju tveganj in benchmarkingu. Priložnost se vidi tudi v pripravljanju strokovnih podlag za izdelavo in realizacijo planot, pri upoštevanju veljavnih zakonodaj in standardov poslovanja družbe ter pri upoštevanju razvojnega programa družbe in prioritete poslovanja. Za izboljšanje odnos med potencialnimi poslovnimi partnerji predlagamo tudi družabne prireditve. Za zaposlene bi lahko vpeljali stalno izobraževanje in usposabljanje ter pravočasno in ustrezno dajanje priznanja timom in posameznikom za njihova prizadevanja.

Pri predlogih za izboljšanje vidimo vpeljavo internih glasih ali biltenov, v možnosti izbire več izobraževanj, v uvedbi tehnoloških novosti, v uvajanju kontinuiranega procesa razvoja in nenehnih izboljšav z namenom zadovoljevati in presehati pričakovanja kupcev in v možnosti izobraževanja po lastni izbiri zaposlenih.

7. Zaključek

Iz prakse ter strokovne in znanstvene literature je znano, da je zavzetost za izboljšave, ustvarjalnost in inovativnost zaposlenih v tesni povezanosti z ustreznim načinom vodenja in organizacijske kulture ne glede na to, ali gre za organizacijo zasebnega ali javnega sektorja.

Identičnost voditeljstva v modelu odličnosti EFQM z vodji se kaže predvsem v usmerjenosti k ciljem, energičnosti, v dinamičnem okolju ter uspešnem opravljanju delovnih nalog. (Janković, 2012, str. 82)

Poslanstvo orodjarne je načrtovanje in izdelovanje najzahtevnejših orodij za lastno proizvodnjo in za kupce. Organizacija ima izdelano lastno poslovni vizijo ter dolgoročno in kratkoročno zastavljene cilje, ki jim pomagajo poslovati tako uspešno kot poslujejo. Njihova vizija je kakovost izdelkov in storitev, kar uresničujejo z izvajanjem strateških ciljev podjetja. Vrednote organizacije se kažejo v timske delu, znanju in inovativnosti, zadovoljstvu strank in zaposlenih, zagotavljanju sistema kakovosti, stalnemu izobraževanju in usposabljanju kadrov ter varovanje okolja.

Vodje se morajo zavedati, kako je njihovo delovanje pomembno za vse zaposlene. Zavedati se morajo, koliko prispevajo k okolju, v katerem delujejo. Zato je glavna lastnost vodij, da imajo sposobnost komuniciranja in sposobnost voditi organizacijo s pomočjo kulture. (Castilla, & Ruiz, 2008, str. 137)

Reference

1. Arex. (22. 02. 2016). Pridobljeno na: <http://arex.si/>.
2. Argyris, C. (2010). Good communication that blocks learning. V *Leadership insight: 15 unique perspectives on effective leadership*, 63–71. Boston: Harvard business review.
3. Bizjak, F., & Petrin T. (1996). *Uspešno vodenje podjetja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
4. Brajša, P. (1996). *Sedem skrivnosti uspešnega managementa*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
5. Branden, N. (2000). *Samozavestno vodenje*. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
6. Castilla, J., & Ruiz O. (2008). *EFQM model: knowledge governance and competitive advantage*. Emerald: Journal of Inttellectual Capital.
7. Hertiš, M. (2010). *Vodenje podjetja in poslovna odličnost podjetja* (Diplomsko delo). Maribor: Univerza v Mariboru: Ekonomsko poslovna fakulteta.
8. Hrovat, S. (2008). *Vodenje in uspešnost podjetij* (Diplomsko delo). Kranj: B & B, Višja strokovna šola.
9. Janković, V. (2012, junij). Zavedanje lastnih slabosti je prvi korak na poti odličnosti vodenja. *Revija za univerzalno odličnost*. str. 73–84. Pridobljeno na: http://www.fos.unm.si/media/pdf/RUO_2012_11_Jankovic_Vesna.pdf
10. Klopčič, S. (2015). *Voditeljstvo: vodenje in sodelovanje, moč in odgovornost*. Ljubljana: Formatisk.
11. Kolar, M. (2009). *Področje vodenja v modelu poslovne odličnosti EFQM* (Diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
12. Lipič, K. (2008). *Vloga vodij pri razvoju kadrov* (Diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
13. Modeli odličnosti EFQM (22. 02. 2016). Pridobljeno na: http://www.nets.si/?page_id=119.
14. Možina, S. (1990). *Vodenje podjetja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
15. Peace, W. H. (2010). Hard work of being a soft manager. V *Leadership insight: 15 unique perspectives on effective leadership*, 103–108. Boston: Harvard business review
16. Savič, N. (2007). *Poslovati odlično z uporabo Modela odličnosti EFQM*. Ljubljana: Javna agencija RS za podjetništvo in tuje investicije.
17. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. (2000). *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije. Pridobljeno na http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=odli%C4%8Dnost&hs=1.
18. Škulj, J. (2010). *Možnosti zamenjave šefovskega vodenja z managerskim pri vodenju proizvodnje v lesnem podjetju* (Diplomsko delo). Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

Janja Škedelj je diplomirala na Fakulteti za organizacijske študije v Novem mestu in si tako pridobila naziv diplomirana organizatorica. Od leta 2007 je zaposlena v farmacevtski firmi, sprva kot upravljavka strojev v proizvodnji, kasneje pa kot obratna tehničarka v proizvodnem obratu. V času službovanja si je pridobila izkušnje na področju vodenja in organiziranja dela in zaposlenih, kakovosti izdelkov in razporejanju dela in zaposlenih.

Excellence of leadership in production organization

Abstract:

Purpose and Originality: Article tries to assess the EFQM indicator "leadership" in organization.

Research Question: How leadership can be assessed in production organization according to the excellence model?

Method: Assessment according to the EFQM excellence model (measure 1: leadership)

Results: we will propose own improvement suggestions, based on document analysis and provide consultancy to the companies, based on the acquired knowledge, as well as we will provide some future directions.

Keywords: excellence, leadership, EFQM model, leading, production organization.

Copyright (c) Janja Škedelj

Creative Commons License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Inclusive Education in Georgia: Current Progress and Challenges

Nikoloz Kavelashvili*

University of Wrocław, Faculty of Social Sciences, Koszarowa 3, 51-149 Wrocław, Poland,
dziekanat@wns.uni.wroc.pl

Abstract:

Purpose and Originality: The paper provides a realistic picture about how the implementation process of inclusive education in Georgia is developing, about the problems that are encountered together with what needs are to be fulfilled for stimulating the process.

Today's challenge in the country is to make inclusive practices available to everybody, everywhere and all the time. This article discusses the status of the efforts being made to meet this challenge. In the course of that discussion, some comprehensive changes will be described that systemic efforts of school improvement must achieve to continue making progress towards fully inclusive learning.

Method: The study was conducted in Georgia. A qualitative research design was employed along with closed-ended and open-ended questionnaires, which allowed participants to express their point of views, skills and knowledge. Data collection methods were applied: semi-structured interviews and observation on respondents.

Results: The study uncovers those challenges that obstruct the implementation process: indifferent attitudes of teachers and parents towards inclusion, absence of self-awareness to the issue amongst educators, slightest involvement of parents and need to infrastructural development.

Society: The results should raise the awareness of the population of Georgia as well as increase the understanding of the problem.

Limitations / further research: There were quite enough informants on the school level (special teachers, principals), however, there are still many other possible respondents who could add something valuable to a better understanding of the process of inclusion at schools.

The theoretical approach employed in the study and the empirical research could be validated.

Keywords: Inclusive Education Policy; Learning barriers; Education for All; Special Schools; Policy implementation process; Raising awareness.

1 Introduction

In the majority of countries in Europe and America inclusive education began as a special education initiative in support of students with disabilities and various impediments just as early as the 1980s. At the present, more than three decades behind, schools in different countries are changing, as communities, parents, educators or politicians seek to get ready for the new challenges of “what is called” as the twenty-first century. Breakthroughs and innovations in knowledge, technology, the global politics and economy, the skills and abilities requested by the future industries - this all brings together to contribute much of our time to schools to grow into evolution. The recent educational centers in contact of how to arrange educational institutions and student learning processes for a future - many educators identify as practically unattainable to conceive indeed.

* Korespondenčni avtor / Correspondence author

Prejeto: 8. februar 2017; revidirano: 3. marec 2017; sprejeto: 27. marec 2017. /

Received: February 8, 2017; revised: March 3, 2017; accepted: March 27, 2017.

In Georgia inclusive education has been announced as one of the priorities of the educational reforms since 2006 and presently it consists of the mandatory parts of the State policy. Starting from 2006 at the general education level and from 2013 at the vocational education level, practicing of the inclusive schooling model is regarded to be the obligation of the appropriate educational institutions (Tchintcharauli & Javakhishvili, 2013).

As for any innovation, inclusion of the persons with Special Educational Needs (SEN) in the mainstream schools and provision of inclusive learning model is quite complicated process; there are lots of new regulations that should be completed and introduced at both policy and practical levels. As reported by different experts and parents, there are many difficulties at effective employment of the afore-mentioned model and provision of high quality education (Tchintcharauli & Javakhishvili, 2013).

Viewpoints of Georgian population towards disability and their consciousness of disabled persons have not been yet deeply scrutinized. Therefore, there is no complete analysis of the problems connected with specific types of disability or educational dilemmas experienced by the persons with different categories of impairments.

The main idea of the study is to represent the prevailing situation in Georgian educational environment in keeping with inclusive education.

The intention of this research is to:

- Detect a degree of the problems that are experienced during the implementation process of inclusive education in Georgia;
- Observe if a general trend in inclusive education across the country is consistent with the aims of international documents/agreements?
- Examine what are the particular challenges for the realization of a ‘fully inclusive’ education system at a national level, plus what are those obvious examples of systemic imperfection in provision, effecting negatively on the educational experiences of learners with disabilities/SEN?
- Propose alternatives by which the problems should be overcome.

The inclusive education approach, in general, is a classic model of a policy that appears to be perfect on paper, however, it is difficult to accomplish. Despite the fact that this study will address basically to challenges that Georgia faces, the research will also look at the successes achieved regardless of those challenges.

The study has mainly been conducted in Georgia, its regions and the capital, Tbilisi. A qualitative research approach had been employed. Data collection methods that were applied are semi-structured interviews. Participants of the research were five teachers, five principals of several schools, NGOs and Director of the Department of Inclusive Education in the Ministry of Education and Science of Georgia (MoES).

2 Literature Review

2.1 The European Approach

Since 1980 international conventions and agreements have had an important impact in the promotion of the inclusion of people with disabilities within mainstream society (Shah & Priestley, 2011, pp. 8-9). From 1975 onward, for instance, the UN Declaration of the Rights of Disabled Persons requires from the member states, including Georgia, to stimulate and promote the integration of people with disabilities into all aspects of the economic and social life of mainstream society (Smyth et al., 2014, p. 9). Apart from this, the Salamanca Statement and Framework for Action for Special Needs Education (UNESCO, 1994) has been essential in developing the concept of inclusive learning environments for people with disabilities (Priestley, 2005, p. 21). It addresses the guiding principle which is that ordinary schools should accommodate all children, regardless of their physical, intellectual, social, emotional, linguistic or other conditions (UNESCO, 1994). The culmination of the joint effort by the UN is given in the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD, 2006) to encourage and guarantee the right of people with disabilities for fully participation within mainstream society. It requires from the states to recognize the right of people with disabilities to education; it further calls for “ensuring an inclusive education system at all levels and lifelong learning” (CRPD, 2006, Art. 24).

At the EU level, there are various non-binding statements on education of children with disabilities but no demand on member states to accept inclusive education policy. Technically, Article 13 of the Treaty of Amsterdam allows for appropriate action to combat discrimination on a range of grounds, including age and disability. This has produced the European Council Directive (2000) on equal treatment in employment and education (Treaty of Amsterdam, 1997). The Charter of Fundamental Rights of the European Union has an enthusiastic right to education; it involves everyone and is hence inclusive of children and adults with disabilities; and it refers to parental rights too. The Charter has legal power only when challenging European Community Institutions or when nation states are implementing European Union law (Charter of Fundamental Rights of the European Union 2000, Art. 14).

A significant role have played also International human rights initiatives in conceptualizing the right to education for people with disabilities within the inclusion framework inside a mainstream learning environment (Hehir, 2005, p. 24). According to Hehir, few European states have decidedly introduced reasonable accommodation provisions to guarantee proper access to learning environments. They ascribe this insufficient conceptualization to the challenging policy governing educational arrangement in each EU state (Hehir, 2005, p. 27).

Even though nearly all European countries have passed or are going to pass new education legislation on children with disabilities, there is a noticeable diversity on support for full inclusion; official policy is apt to be pro-inclusion for children with disabilities. Countries differ on the extent of separate special educational provision though (Mittler, 2012, p. 14).

On the European level there are various successful precedents which show what kind of support has to be suggested to provide preferred resources and practices to achieve the goal. With regard to accomplish inclusion in the education systems, organizational changes are necessary as well as the development of reasonable tools (Ferguson, 2008, p. 113). Thus, a comparison will emphasize the different phenomena of inclusive education course in Georgia, and will reveal the challenges which have arisen as one country attempts to align international policy with provision in existing education systems, each with its own legacy interests, priorities as well as pressures.

Therefore, it is to show how new developments in European, national and local policies are influencing on the lives of young disabled adults in the country through the use of qualitative methodologies and policy analyses.

2.2 Soviet “Inclusive Education”

As one of the post Soviet Union countries, Georgia pursued and used the “medical model” also called diagnostic-therapeutic approach towards people with disabilities. This approach was progressed by the Institute of Defectology in Moscow (Ainscow & Haile-Giorgis, 1998, p. 4). However, this approach was far from the medical criterion. Developer of this theory (Vygotsky L. S.) disagreed with that disabled children ought not to be socially excluded from mainstream society and emphasized the significance of educating them with special needs together with their compeers. Theory of Vygotsky follows the ideas of cultural-historical theories, during which parents, society and culture play a certainly important role in the children’s development.

Throughout the Soviet times the state policy toward people with disability was not aimed at their integration, but somewhat at creating possibilities for persons with disabilities to perform in a separate world. Subsequently, their living was remote but rather secure. By that time both deaf and blind people could be present at special schools and universities. People in wheelchairs were supported with free treatment and rehabilitation at regional resorts and special clinics (The World Bank, 2012).

There, all over the former Soviet Union, used to be a network of special enterprises where deaf and blind people and people with mental disorders could be employed. After the destruction of the Soviet, disabled people in Georgia could no longer have access to special university education or hospitalization resorts/centers because most of them were situated in Russia (The World Bank, 2012).

Nowadays all European countries believe that the key principles encompassed in the Salamanca Statement of equal opportunities in terms of genuine access to learning experiences that respect

individual differences and quality education for all focused upon personal strengths rather than weaknesses, are those principles that ought to support all education policies - not just those specifically dealing with special needs education (Meijer, 2010).

It is obvious that most challenges in today's society related to the inclusive education are embedded in negative attitude towards people with disabilities. Isolation of persons with special needs and the medical approach created and established stigmas and stereotypes in society (The World Bank, 2012).

Georgia provides some typical dimension of 'Southern' and 'transitional' state. In combination, the cases include diverse aspects of family, state and voluntary sector/church involvement in the lives of people with disabilities (Rose et al., 2016, p. 16). Georgia signed the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities in 2009; it has also been ratified.

2.3 The Current Situation in Georgian Educational Institutions

After Georgia's independence, in 1991, the government's pro-western direction has motivated the issue of public adaptation and social integration of people with special needs.

Georgia has acknowledged and signed many of the international declarations and conventions with regard to the rights of people with disabilities that simultaneously serve as the basis for reinforcing inclusive education in the country.

US Government assistance to inclusive education reforms is provided by means of the USAID project Supporting Equal Opportunities for People with Disabilities, implemented by the Save the Children and its associates' Collation for Independent Living and World Vision Georgia (MoES, 2009).

Georgia does not have a long, practical experience of inclusive education. In 2008 various local, non-governmental organizations, by the financial patronage of international organizations, embarked on activities to change the existing system of education for learners with disability.

In the education sector of learners with special educational needs, Education Strategy and Action Plan was developed and approved by the Ministry of Education and Science of Georgia, with the aim of establishment a coordinated and unified strategy, for the following years as 2009-2011 (MoES, 2009).

Presently implementation process of inclusive education mainly counts on educational institutions' organizational and administrative bodies (Chanturia et al., 2016, p. 55). They are in charge of providing lodging for educational equipments for learners with disability and accordingly, provide current tutorial trainings and supportive programmes for teachers. Directors ought to employ backing staff in order to support teachers include learners/children with special needs in the groups.

3 Methodology

The research of school teachers' viewpoints to include children with intellectual disabilities in the mainstream school settings predetermined the decision on the qualitative research method. The qualitative approach is a detailed study of a circumstance. This method provides probabilities to the researcher to penetrate deep into the participant's space and, by using various methods, search and describe meanings of specific spectrum of concerns. In addition, qualitative research's typical features permit the researcher to precisely manipulate and individually be engaged in the activity (Creswell, 2009, p. 55).

The major reasons for deciding on qualitative research design for this research are the following: firstly, in the common environment the examiner has direct facing interaction time and identifies individuals in their conditions without fake modifications. In the second place, a qualitative enquirer infrequently employs other researchers' work. In the qualitative examination researchers gather data on their own through considering documents, asking questions and evaluating participants or monitoring participants' behaviour, thus the role of the qualitative enquirer is certainly active. In addition, qualitative researchers attempt to establish a complex situation of the difficulty of study that includes describing different viewpoints, determining the several components engaged in a situation and eventually provides comprehensive descriptions - better picture that comes out from questioning (Creswell, 2009, p. 65).

The research was based upon the semi-structured interview and observations. In the research several target persons have taken part who had experienced difficulties connected with access to education and who has had obstacles with integration into the social life.

Semi-structured interviews have been organized individually with the authorities in the Ministry of Education and Science of Georgia as well as with several NGOs and school/preschool teachers that are engaged in the pilot projects of the implementation of inclusive education in Georgia. The abovementioned interviews included gaining understanding into the state of readiness together with some progress that has had to be made in the educational institutions until implementation is concerned. Along with it the researcher applied the observation method on participants during visiting the surroundings of these institutions to gather more data with relation to the infrastructural development, cleanliness and the general atmosphere dominating in these institutions to decide whether it was favourable for the efficient implementation of inclusive education.

4 Results

The table (Table 1) summarises those difficulties and barriers that are experienced throughout the implementation process of inclusive education in Georgian schools. It also illustrates those major needs and requirements which should be satisfied by the Ministry of Education and Science. The main impediments for learners with SEN to successful inclusion are also presented.

Table 1. Difficulties and barriers experienced during the implementation of inclusive education in Georgia

The main difficulties that schools face in the process of implementation of Inclusive Education	The main duties and responsibilities of the Ministry of Education and Science of Georgia	Public schools' needs in the process of implementation of Inclusive Education	The major barriers that learners with SEN are encountered
Lack of skilled special educators	To train so as mainstream as special educators on regular basis	Skilled mainstream educators	Their rights to education are violated
Deficiency of competency of mainstream teachers	To create appropriate environment for learners with SEN	Adapted environment	Absence of perception among mainstream pupils about Inclusive Education
Non-adapted environment for learners with SEN	To satisfy all needs for promoting Inclusive Education	Technical and financial support	Existence of “Soviet legacy”
Negative attitude of mainstream parents towards Inclusive Education	To effectively implement Inclusive Education	Having special educators, psychologists and speech therapists at schools	Technical barriers (non-adapted facilities)
Lack of special materials and equipments (resource classrooms)	To organize awareness raising actions	Society's positive attitude towards inclusion	System barriers (inconsistent steps from decision-making institutions)
Negative attitude of the society towards SEN children and their inclusion	To closely cooperate with parents and introduce them new reforms	Organizing events for raising public awareness	Dependent barriers (attitude-based obstacles)
Unstable financial system		Existence of SEN model	
Transportation problem		Financial support for arranging resource classrooms	
Absence of SEN standards		Adapted transport for transferring SEN learners	

Source: Own research

Hence, inclusive education in Georgia deprives of many things to get closer to European level, for that level there are a lot of steps to pass. However, great attention needs to be paid to society's unpreparedness to accept the people who are different from them. As already mentioned, Education of the children with Special Educational Needs was acknowledged by Georgia, as a priority, from 2004, when a reform of the education system began. Thus, the concept of Inclusive Education is a new phenomenon in the country that follows the rules that the national and international legislation applies, consisting of Georgia too. Furthermore, joining the UNICEF Convention on the Rights of a Child Georgia has recognized that the purpose of its education system would become flexible to all learners to "achieve the fullest possible social integration and individual development" (UNICEF, Article 23, point 3).

In addition, according to the Public Defender's report, a serious deficiency of teachers at schools of national minority areas and providing affordable and high-quality education at preschool institutions is problematic. It is obvious that the state internal policy cannot always provide on the same degree all the needs of ethnic minorities; that is why it is difficult to find in practice an ideal option which would regulate all the areas with the same quality.

5 Discussion

Disabled persons' needs and requirements, in Georgia, have hardly been examined to date and, as a result, there is no complete analysis of the problems connected with specific types of disability or educational dilemmas experienced by them (Samarguliani, 2016, 113). That is because inclusive education policy is being implemented from 2006, by the Ministry of Education and Science of Georgia, and when a new field comes into existence in any area, it is sometimes connected with different difficulties. Before 2006 approximately 95% of Georgians never heard about the phenomenon of inclusive education and definitely did not know the meaning of the concept (Samarguliani, 2016, 116). It is regrettable that the state have signed and made a ratification of the European documents such as the Convention on the Rights of the Child and Salamanca Statement and Framework for Action on the Special Need Education considerably before than it started to expand inclusive education policy across the country.

All the respondents of the research have known that, in accordance with the law learners with disabilities have the rights to receive education. Concerning this one of the informant principal noted that: "According to the law, they have legal right to be here (at school)". The Universal Declaration of Human Rights (1948) claims that on the basis of inclusive education there are the principles of human rights to education (UN, 1948). Thus and so, respondent teachers and principals recognize that inclusion signifies the right of a learner with disabilities to be a full member of a group who can take part in entertaining and learning activities with other peers.

Inclusion is such a complex phenomenon that often requires frequent changes in people's attitudes and principles. Such a change sometimes takes time and includes consequential reassessment of perception and behaviour (Ellena, 2014). To raise awareness it ought to involve both greater comprehension of inclusive education and that more tolerance from societies and

appreciation. It is also very important to develop national policies on inclusion, regional/local support systems and relevant forms of curriculum and assessment for creating the needed framework to the development of inclusive education.

As we read on the UNESCO paper of “Policy guidelines on Inclusive Education”, teachers, other kinds of educators, non-teaching assistant staff, parents, communities, school authorities, curriculum planners, educational developers, training institutions and private sector are all among those actors which can act as helpful resources in supporting the inclusion. Some actors, like teachers, parents and communities, mean more than just a helpful resource - they are those key elements that support all aspects of the inclusion process. This has to be grounded on the enthusiasm to welcome and accept diversity and play an active role in the learners’ lives, both in and out of school (UNESCO, 2009).

As the researcher was told, there are several institutions which take part together with the Ministry in promoting inclusion over the country. One of the representatives of the informant NGO claimed that they, among other NGOs, organize training courses on inclusive education mainly for teachers of public schools. In addition, they arrange seminars for journalists to properly broadcast in the media. Besides the leaflets are published and distributed, international workshops on inclusive education in partnership with the Ministry of Education and Science are carried out. In agreement with the Head of the Inclusive Education Department, the Ministry is not able to organize frequent awareness-raising actions across the country so they are assisted by those NGOs, operating in this field, which equip population with relevant messages and create reasonable information space for the future development.

Inclusion - this is an ambitious and challenging concept, with its advantages and disadvantages. On the theoretical level, it is an optimal and appears as a determinant vehicle for building process of a socialized community in the long run; however, on the other hand, implementation of inclusion into the education system and its adopting in practice imposes a number of requirements on the state (Befring, 1997).

High quality education, from the perspectives of inclusion, involves a balance between progress and equality. Inclusion should be based on the ethical, social, educational and economic principles. Main challenge of inclusion is: guaranteeing education for all, for every individual and together with mainstream learners. Learning with inclusive education model, in Georgia, is considered as educational institutions’ obligation since 2006 on general education level and from 2013 - vocational education level.

Keeping respondents’ opinions, they provided their own examples about non-tolerant attitudes of the citizens towards disabled people. They explained this by a cultural peculiarity and the then Russian influence as the culture is shared by and transmitted to and among the members of social groups - usually culture is transmitted by means of ideas. Furthermore, culture is always product of human behavior; it continually tends toward integrating societies. In each country there are

several cultures co-existing, that is why one culture might impact on another. Relying on the research participants' responses, isolation of disabled people was habitual, society was reluctant to accept them and they were condemned to loneliness.

All things considered, Georgian population is still unwilling and hesitant to diversity and do not seem enthusiastic for playing an active role in integrating those persons in social life. In other words, parents of disabled children may be careful about placing their children in an inclusion programme because of fears that their children will be humiliated by other children, or be unable to develop regular life skills in academic classroom.

Talking about positive effects, one of the respondent principals even referred to scientific researches. Particularly, she stated that there are many practical effects of inclusion, namely learners with disabilities attain individualized education program goals, improve social and communication skills, they have many educational outcomes, increase positive peer interactions, and, of course, post school adjustments.

The innovative approach to the SEN pupils' education was introduced by the "Strategy and Action Plan of Special Educational Needs for the years 2009-2011". The proposed strategy brings about introduction of a thoroughly new model of inclusive education established to effectively meet the needs of learners with SEN.

6 Conclusion

People's pessimistic attitudes towards differences result in discrimination that can lead to a crucial barrier to learning. Those pessimistic attitudes may take the form of social discrimination, and classical intolerance. If the awareness of Georgian population, principals, educators, parents, pupils, etc. will not change it would be difficult to include learners in schooling processes.

As stated by Skogen in his innovation theory, it has an imperative meaning what we know and what we wish to change (Skogen & Sjøvoll, 2010, p. 116). It is obvious that public awareness is quite low towards inclusion of the SEN children into mainstream schooling in Georgia and what we wish would be raising the awareness of society through different ways. In addition, we know that the infrastructural situation is in poor conditions so we wish to improve the physical environment at every school.

The implementation of inclusive education primarily should be considered as an obligation of a society to protect the rights of the members of their own community; to provide conditions so that the people regardless of their particularities, to be able to fully integrate into the community by receiving accessible education.

An approach to the implementation of inclusive education ought to be inclusive itself, which on the one hand should consist of target groups engagement, and on the other hand process planning, coordination and implementation requires the participation of other countries' institutions which are taking part in the same processes.

According to Johnsen, it is good to know to “improve for somebody” and if it is changed, one has to know to be “planned in advance”, because if it is changed it must be better than it was before (Johnsen & Skjorten, 2001). From this viewpoint it is apparent that not only caring of development but also improvement and further bettering is necessary.

I would add that inclusion is one of and not the only value, which should be established. The concept of inclusion, at some point, intrinsically excludes the discrimination factor. Therefore, in the modern world, where the supreme values stand for equality, tolerance and respect for each person's uniqueness, inclusive education model gains its significance, as far as it is based on the moral and ethical principles acceptable in a democratic society, enables all the people to feel as valuable and live active lives.

The significance of the study lays in that that it provides a realistic picture about how the implementation process of inclusive education in Georgia is developing, about the problems that are encountered together with what needs are to be fulfilled for stimulating the process. This research creates the fundament for further researches as it has been formed just on a small scale. Future researches on the identical topic would examine the implementation of inclusive education in Georgia more complexly and would portray whether the situation has changed since this research.

The following suggestions and possible actions are proposed for future research:

There is a shortage of researches and reports addressing at school-level inclusion in Georgia. Expectantly this report can encourage further researches on the school settings which would greatly strengthen the understanding of inclusive education process. For that reason, it would be thought-provoking to focus on other informants, grounded on this research, such as Minister of Education and Science, representatives from the EU institutions as well, who together with NGOs and other policy implementers are accountable to develop inclusive education on the school level.

Acknowledgment

This study probably would not have been accomplished without the encouragement, support and assistance of many people and institutions. I would like to express my deepest gratitude to all of them who have provided any support in the conduction and realization of this study.

I wish to express my sincere gratitude to the Bureau for Academic Recognition and International Exchange (Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej) for providing a scholarship to conduct the study.

A lot of thanks turn particularly to the participants of the research: school principals, special teachers and all the pupils for their engaging and unconditional cooperation in this research. I really learned many things from them. Many thanks as well to the Department of Inclusive

Education of the Ministry of Education and Science of Georgia and local NGOs for their time, tactfulness and concern.

References:

1. Ainscow, M., & Haile-Giorgis, M. (1998). *The education of children with special needs: barriers and opportunities in central and eastern Europe*. Florence, Italy: UNICEF.
2. Assembly, U. G. (1948). *Universal declaration of human rights*. UN General Assembly. Retrieved from <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>
3. Befring, E. (1997). *The enrichment perspective: A special educational approach to an inclusive school*. *Journal for Special Educators*, 18(3), 182-187.
4. Chanturia, R., Gorgodze, S., Chkhaidze, T. (2016). *The Practice of the Inclusive Education in Georgia*. Tbilisi, Civic Development Institute.
5. Creswell, J. W. (2012). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
6. CRPD, U. (2007). *United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. UN, New York.
7. Ellena, M. (2014). *Georgia: Inclusive Public Education Making Progress*. Retrieved from <http://www.eurasianet.org/node/70566>
8. Ferguson, D. L. (2008). *International trends in inclusive education: The continuing challenge to teach each one and everyone*. *European Journal of special needs education*, 23(2), 109-120.
9. Hehir, T. (2005). *New directions in special education: Eliminating ableism in policy and practice*. Harvard Education Press. Cambridge, MA 02138.
10. Johnsen, B. H., & Skjørten, M. D. (2001). *Education-special needs education: an introduction*. Unipub.
11. Meijer, C. J. (2010). *Special needs education in Europe: Inclusive policies and practices*. *Zeitschrift für Inklusion*. Retrieved from <http://www.inklusion-online.net/index.php/inklusion-online/article/view/136/136>
12. Mittler, P. (2012). *Working towards inclusive education: Social contexts*. Routledge.
13. MoES. (2009). *National Strategy and Action Plan for Education of Children with Special Needs*. Tbilisi.
14. Priestley, M. (2005). *We're all Europeans now! The social model of disability and European social policy*. *The social model of disability: Europe and the majority world*, 17-31.
15. Rose, R., Garner, P., Thomas, E., & Somby, H. (2016). *Evaluation of the Progress of the Inclusive Vocational Education System in Georgia 2013-2016*. Tbilisi, Georgia: Ministry of Education and Science.
16. Samarguliani, N. (2016). *Challenges of Inclusive Education in Georgia*. *European Scientific Journal*, ESJ, 11(10), 112-118.
17. Shah, S., & Priestley, M. (2011). *Disability and social change: Private lives and public policies*. Policy Press.
18. Skogen, K., & Sjøvoll, J. (Eds.). (2010). *Creativity and Innovation: Preconditions for Entrepreneurial Education*. Tapir Academic Press.

19. Smyth, F., Shevlin, M., Buchner, T., Biewer, G., Flynn, P., Latimier, C., ... & Ferreira, M. A. (2014). *Inclusive education in progress: policy evolution in four European countries*. European Journal of Special Needs Education, 29(4), 433-445.
20. Tchintcharauli, T., & Javakhishvili, N. (2013). *Inclusive Education Indicators in Georgia*. Tbilisi, Iliia State University Press.
21. The World Bank. (2012). *Qualitative survey on disability and living standards in Georgia*. Tbilisi.
22. Unesco. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for action on special needs education: adopted by the World Conference on Special Needs Education; Access and Quality*. Salamanca, Spain, 7-10 June 1994. Unesco.
23. Unesco. (2009). *Policy guidelines on inclusion in education*. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001778/177849e.pdf>
24. Unicef. (2011). *GEORGIA and the Convention of the Rights of the Child: An update on the situation of children in Georgia*. Tbilisi, United Nations Children's Fund.
25. United Nations. (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities*. New York, United Nations.

Nikoloz Kavelashvili is a university graduate in Business Administration and Management (B.Sc in Business Administration), received his Master's of Science in European Studies (M.Sc) and now he is a PhD candidate in Faculty of Social Sciences, University of Wrocław, Poland. He has had a considerable experience with studying different subject matters regarding Social Sciences.

Copyright (c) Nikoloz Kavelashvili

Creative Commons License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

Health Policy as a Specific Area of Social Policy

Dominika Pekarová*

Trnava University in Trnava, Faculty of Philosophy, Department of political science,
Hornopotočná 23, 918 43 Trnava, Slovakia
pekarova.domca@gmail.com

Abstract:

Purpose and Originality: The aim of the article was to analyse the work of the health policy which is a very specific part of social policy. In the work we focus on its financing, which is a very important issue in the health care. We try to show, what is the role of the state in the health care system as well as the creation of resources and control costs in the health sector. The work is finding such as financing health care in Slovakia and in other selected countries, and which could be changed for the best operation.

Method: The analysis was carried out on the basis of the information which I drew from books and Internet resources. The work is divided into two parts. Contains 9 tables and 3 charts. The first chapter is devoted to a general description of social policy, its funding, with a focus on health policy than its specific area. The second chapter analyses the financing systems of health policy in Slovakia and in selected countries.

Results: The results showed that the Slovak health care makes is trying hard to catch up with the level of the best health care systems. However, there are countries, which are doing much worse than us, in terms of funding.

Society: It is important to properly invest money but also communication between states. To get help on health and to ensure that citizens know states the best conditions of health care.

Limitations / further research: This work is focused on how to bring closer health care and its financing in several different countries economically. IN doing so some other aspects such as what is best level of services, etc. were put aside.

Keywords: social policy, health policy, financing health care.

Introduction

Social policy and its funding is a complicated phenomenon and includes a wide range of activities and measures, which are part of this topic. To deal with the whole of this issue would greatly exceed the purpose of this work. For this reason the work is focused on one of the areas of social policy, that has a specific status, and it is a policy, whereas health is a prerequisite to achieve a full life of individuals, and thus society as a whole.

The topic of funding health care resonate as a current problem, just not the need for a steady increase in the volume of funds spent for the financing of this area, but in particular the effective control of expenditure in the health sector.

* Korespondenčni avtor / Correspondence author

Prejeto: 18. januar 2017; revidirano: 23. marec 2017; sprejeto: 27. marec 2017. /

Received: January 18, 2017; revised: March 23, 2017; accepted: March 27, 2017.

The aim of the work is based on general theoretical basis for issues of social policy, conduct an analysis of the financing systems of health policies in selected countries, and subsequently compare the selected indicators. For the purposes of the work, in addition to selected countries whose health care financing systems in Slovakia reached a peak as the Netherlands, Denmark and Sweden, but also the country whose health is placed last in the rankings of the quality of health care provision.

1 Theoretical background of social policy and its financing

1.1 Characteristics of social policy

Despite there are many definitions of social policy, the majority of authors limit themselves to basic description of the field and subject of regulation..

Tomeš, defines very specific social policies, both continuous and purposeful efforts of the various social actors in their interest to keep or change in the operation of, or to support the development of your or another social system, respectively. The result of this continuous and focused effort is an activity, whether the change of its own development or of another or the system tools. There is a ruling, and the activities of the social actors. In practice, this means that social policy is a concern relating to the improvement of the social situation, which is systematically monitored and targeted on the standard of living of the individual, as manifested in the effort or activity and is focused on the functioning of, or change in the social system (Tomeš, 2010, p. 29).

Social policy is a complex multidimensional phenomenon that involves the six core areas: education, employment, housing, family policy, health policy and social security (Geffert, 2009, p. 18).

1.2 The nature and objectives of the social policy

Social policy regulates and controls the human coexistence of all citizens in society. Represents a set of activities and measures which are geared towards the development of the human being, the way his life purposefully, to ensure social security of sovereignty, whether in the context of the political and economic choices (Polonský-Pillárová, 2002, p. 7).

Social policy is directed to ensuring some social standards of society. Therefore, social policy objectives can be described as desirable conditions of social sphere of company in the future. There is no absolute and forever the social policy objective, because each entity keeps track of your interests and goals, whether it is a partial or final targets. After reaching the ultimate goal is that the status of the starting point for the next target. The objectives of the social policy change in time according to changes in the social environment in which it operates, or according to the changes in the interest of the operator (Polonský-Pillárová, 2002, p. 7-8).

1.3 The features of social policy

Features of social policy have evolved in different points in time, space and the socio-economic situation. The main features include the following (Stanek, 1999, p. 28):

- the protective function – responds to the situation within the meaning of the removal or mitigation of the consequences of an unfavourable situations (unemployment, illness, old age, death, loss of revenue).
- distribution function – applies the principle of equity and is associated with the reallocation of already divided. This is not just about the distribution of income, the income, but also of living options and the default should be to alleviate the unequal status of citizens.
- the incentive function – supports towards the social behaviour of individuals or families, or applicants, has the task of promoting them in an attempt to resolve a precarious life situation, but not to create policies that are no longer encouraging the Elimination of the root causes of such situations.
- preventive function – leads to the adoption of measures to eliminate the causes of the unfavourable social situations, or to prevent their formation. May also occur if the situation called for. social comfort, when citizen nor a desire for a solution to their situation and just waiting on the steps of the State (Polonský-Pillárová, 2002, p. 12)
- homogenisation function – closely related to the distribution and redistribution functions, its importance in the implementation of equalization (income, pensions) in order to reduce social inequalities and unjustified differences. This feature applies only to prevent overflow below the level of the subsistence minimum, not the creation of social equality of the society, which is undesirable and mostly impossible (Stanek, 1999, p. 29, Polonský-Pillárová, 2002, p. 12).

1.4 Instruments of social policy

Tools are the means for the implementation of some activities and in social policy is applied. Their use is subject to the particular social situation, to which they are to be applied, but it is also necessary to respect the basic principles of social policy, are thought to have their limits, and allow you to pursue the objectives and functions of social policy (Krebs, 2007, p. 62).

Geffert (2009) defines three groups of instruments of social policy; legal, economic and social tools. It is an essential tool of social policy we can mark different legal standards of legal force (by the Constitution and international treaties to the generally binding regulations at the local level). The next set of tools make up the economic instruments, which represent the measures aimed primarily at redistributing available resources so as to achieve the objectives effectively. Including fiscal instruments (transfers or credits), credit (loans and loans), de-commoditisation (guarantee of minimum subsistence level) and price regulation (regulation of prices of selected goods and services). Among the social tools we include primarily social documents (concept, plans, projects and programmes of the State institutions and

organizations, which sets out the objectives and instruments of social policy) (Geffert, 2009, p. 47).

2.1 Actors and objects of social policy

For formulation and implementation of social policy it is necessary to distinguish who social policy forms and develops, and for whom is formed and developed. The term entities are marked with units that make up social policy, while the objects are those for which social policy is targeted and that they benefit (2010, p. Tomeš, 101). One participant, however, can act as an object and entity at the same time, it is therefore often used and of the concept of social policy actors (Potůček, 1995, p. 55).

2.2 Subjects of social policy

Entities of the social policy are subject of a public or private law. Public entities, collectively referred to as a State, are the central authorities of the State and municipal corporations. The central authority of the Government, ministries and their local affiliates include, e.g. labour offices and tax offices. The municipal corporation may have the status of regional (counties and municipalities), European Trade Union (public insurance) and interest (e.g. Medical Chamber). Private social policies are legal persons, under certain conditions they may also be natural persons. Private-law entities shall be broken down according to whether they are profitable or unprofitable. Further subdivision is possible according to the nature of the organisation of such services (e.g. Civil Association) or providing the money (and funds) (Tomeš, 2011, p. 102). The most powerful entities in the social policy of the State. That ensures their human rights, which declared, in particular the Constitution. Parliament by adopting the law defines the legal framework of this warranty and the Government, together with regional and municipal administrative authorities responsible for the implementation of these laws. Purpose of the State is to create the conditions for stability, to regulate the social climate, reduce social tensions and the development of social activities, stabilize the picture in the society so that social players to realize their objectives (Geffert, 2009, p. 21).

2.3 The objects of social policy

In the political and economic sense, the relationship between the participants in social policy is not equivalent, because the participants are not comparable to the inputs and outputs. One usually adds to the needs of the other. However, both parties are legally free to decide and to act as equal under the law laid down the rules. The efforts of the entities of social policy is always directed to the people. Those are in the literature and the practice of marking a variety of clients, recipients of benefits, services, users, etc. The nature of socio-political relations, we can deduce that the target group are the recipients of the results of the entities of social policy, and thus are objects (Tomeš, 2010, p. 129).

In developed countries the main target the object of social policy, is the family. It is enshrined in the State social support, which is part of the social security system. The State becomes the sender and addressee of family support (e.g. child allowance, parental allowance, etc.) when

the State recognized social events (e.g., the birth and the presence of a dependent child in the family) (Juska, 2002, p. 31).

The family acts as socio-political body, because traditionally takes care of persons in need of special care: children, old and sick members. Nursing roles usually falls to women (Potůček, 1995, p. 55)

The individual stands out as an object of social policy, both as a participant in the system, because its members, employees or to a system of paid contributions (e.g. insurance), but also for his use, which has a social system to satisfy in the case of socially excluded individuals such as the unemployed, the poor, the sick, the elderly, etc. Last but not least the social system provides protection to the individual, and this intervention into private law relations (job security, working conditions, etc.) (Tomeš, 2010, p. 130).

3.1 Health policy as a specific area of social policy

The efforts of health care fall into the field of medicine, but also social policy. The concrete procedures of healthcare, although they belong to the health, but the availability of health care is a matter of social policy (Tomeš, 2011, p. 39).

The World Health Organization (WHO) defines health as "a state of complete physical, mental, social well-being, not only as the absence of disease state of weakness". While this is an exact definition, but given the nature of the human being can be regarded as idealistic and mechanism. According to this definition, most of the population was not healthy. Nevertheless, it is necessary to understand health as national treasures. Any disturbance to health is reflected in all human activities, which ultimately affects the operation of the company.

Health is the main condition for the activity of man, his active participation in the allocation of resources. The lack of health, therefore, can be a cause of social exclusion, loss of work ability, whether short-term or long-term (Tomeš, 2011, p. 39). Therefore, the health policy can be considered as a specific area of social policy.

3.2 The social aspects of health care

Health issues include health and non-health factors. It is estimated that approximately 80% of the issues are related to the non-health factors, such as environment, way of life, the working environment (external factors) and genetic predisposition (internal factors). It follows from this, that health may affect the health status of the population, up to a maximum of 20% (Krebs, 2007, p. 315).

Health care of citizens is not only medical care, since it consists also from other, predominantly societal factors. In this manner, societal aspects of health care can be described as (Jusko, 2002, s. 55):

- the socio-economic aspect, the main condition for the existence of a functioning health system is the transparency of its financing.
- socio-educational aspect – emphasised the health awareness of the public; stepping up the personal responsibility is able to provide a solution to many health-social risk factors (e.g., diet, drug addiction, etc.).
- socio-environmental aspect – the impact of the company on the environment in terms of health care can be seen in three planes: the environment, the working environment and the family environment.

The experience of developed countries shows that it is necessary to move from the bio-medical health care orientation (which is associated with the extreme specialisation and fragmentation of health services) to socio-medical care. To the solution of medical problems must be involved and those who participate in, or ensure that your procedure an existing condition. It is first and foremost a company (e.g., non-intensive manufacturing in favour of an environmentally and work), Organization (knowingly hiding problems, polluted water, air, etc.), and last but not least the inhabitants (who inappropriately used the free time to the wrong lifestyle, stress, etc.). The solution can help overall social health care system (Pechová, Stanek, 2010, p. 12).

3.3 The role of the State in the health care system

Health policy can be characterized as a purposeful action of the State and other entities, economic and social policy, which focuses on prevention, protection, support and rehabilitation of the health of citizens of that State (Geffert, 2009, p. 121).

This widely defined health policy contains two types of activity (Krebs, 2007, p. 312):

- activities focused on treatment, thus removing the already generated negative changes in the health status of the person, for the renewal or restoration of health, this health policy is a policy of ex post and its implementation is costly.
- activities within the meaning of the health protection and promotion, that is, prevention activities designed to prevent adverse health condition-this is a health policy health policy ex ante.

The implementation of health policies consist of certain connected steps. First of all it is necessary to identify problems, analyze them and choose the key problems. On the basis of knowledge of the problems it is necessary to formulate objectives and procedures, then, subsequently, their solutions to introduce and implement the procedures through defining resources. Finally, the chosen procedures are evaluated through the system of selected indicators in order to achieve the effect (Pechová, Stanek, 2010, p. 17).

The role of the State in health policy lies in the fact that it allows the individual to realize his self-preservation efforts. The rate of application of State influence in the protection of the health of the individual States, and these differences are given primarily to differences in social arrangements and even economic level of the country. At present, all developed

democratic States in politically mixed economies are also in the functioning of essential public health policy interventions.

Healthcare systems built on the principle of social solidarity to separate the provision of health care by ability to pay, provide for the costs of health care according to the financial possibilities and redistributing the funds collected for the benefit of socially disadvantaged (Stanek, 2011, p. 289).

It enters the State of the relationship between health care providers, payers and patients these activities (Krebs, 2007, p. 320):

- legalization of compulsory solidarity.
- the creation of pharmaceutical policy.
- the regulation of the prices of health services.
- contribution payments from the State budget and the performance of the property rights of medical facilities.
- the guarantee of the quality of health care through the education system for doctors and medical personnel.
- supervising the activities of public health insurance.
- check the network of health care facilities.
- ensuring the protection of the health (hygiene, cleanliness of water, prevention of vaccinations, etc.).

The constant increase in health spending is hitting the barriers, which are given options and is not accompanied by a proportional effect in improving the health status of the population. The main criterion of the quality of health policy is the real health condition of the population. Health policy is not just focused on raising the quality of health care, but must also have the necessary financial resources and allocate them effectively. The result of this is that part of the health policy is also a definition of the role of the State in the economic sense, i.e., in the search for an effective system of financing health care (Krebs, 2007, p. 314).

3.4 Creating resources and control costs in the health sector.

The provision of health services systems has three basic forms (Geffert, 2009, p. 127):

- the health care is provided in the form of the notice with the dominant role of the State in the creation, distribution and consumption of health services with a minimal part of private sources.
- health care is provided in the form of semi-market with the lower part of the State in the creation, distribution and consumption of health care services and a higher proportion of private funding.
- health care is provided by the market on the basis of the direct payments between the patient and the provider, or the use of commercial insurance; When this form is characterized by the lack of public resources.

There are several ways of financing health care. In addition to funding from the Government budget to social insurance, private insurance, individual savings accounts and community individuals to health care and cash payment. The modern system of financing health care are asked the following requirements (Pechová-Stanek, 2010, p. 95):

- must be transparent.
- must ensure a secure and stable source of funding.
- must not be in conflict with other socio-economic objectives.
- must contain a positive feedback, may not initiate unwanted behavior of its participants.
- It must not consume a substantial part of funds raised on their own functioning.

Insurance as a method of financing health care in the world worked as an acceptable form of compulsory solidarity (Tomeš, 2011, p. 63). Health insurance is inherently a non-life insurance. It has its specifics, because it includes modifiable risks (e.g. consequences of smoking), the uncontrollable risks (hereditary disease), with the combined risks causing factors (regional climate) and also non-insurable risks, including high cost of disease in old age. From an economic point of view, it is therefore very risk insurance, however, is in the public interest. Since it became legal, insurance, non-profit and the joint and several. Health insurance we distinguish between public (required) and private (voluntary). Compulsory insurance is based on the principles of solidarity, equality, no-profit, performance, autonomy and compliance with the public, while the voluntary insurance works on primarily on one's principles and profit (Pechová, Stanek, 2010, p. 111).

In any system of financing health care in the world, has in recent decades generally troubled by the lack of financial resources. The cause of this condition is both the ageing population, the rising incidence of chronic diseases, but above all the constant growth of the availability of new diagnostic and therapeutic methods and procedures, including the new medicinal products. Whereas it is not possible to provide the necessary volume of public resources to meet health needs, it is necessary to control the costs of health care based on public funds. A balanced balance sheet management system can occur only if the scope of regulated health care costs will be covered by the volume of public resources for their consideration (Pask et al., 2006, Supplement 1, p. 2).

2 Analysis and comparison of systems of financing health policies in selected countries

The health status of the population's socio-biological process, which affects the development of the company, both in a positive, but also negative sense. The health of the population for the economic value of the company, which is in absolute terms, however, hardly measurable. Since health care is becoming an increasingly important factor in economic growth, health

care costs represent a significant investment in the development of society as a whole (Stanek, 2005, p. 10).

Systems of financing the health sector in the European countries have a lot in common, but also among them there are significant differences. In this complex system all member countries of the EU have to comply with legally binding acts of community law published in the official collection of the legislation of the EU. However, due to the differences in national legislation are the conditions of payment for provision of health care various, sometimes even inadequate for the citizen (Ležovič, 2007, p. 1).

For the purpose of the work was to analyse the Slovak republic selected both very developed countries, where health care is second to none (the Netherlands, Denmark, Sweden), but also countries whose healthcare systems are still developing and the members of the EU have become only recently (Bulgaria, Romania).

2.1 The Slovak Republic

The right to health is enshrined in article 40 of the Constitution of the Slovak Republic, according to which: „everyone has the right to protection of health. Citizens on the basis of public insurance the right to free medical care and to medical aid under conditions to be laid down by law.“ Although the Constitution of the Slovak Republic dictates the existence of free compulsory education in the overall functioning of the system, allows you to determine the health policy by law. The Constitution of the Slovak Republic refers to a body of law for the protection of the health of each concept, which goes beyond the legal category of citizenship (Barancová, 2008, p. 28).

Article 1 of the Constitution of the Slovak Republic guarantees the equality of citizens. This constitutional right to equality and to the implementation of the right to protection of health, equal access to health care performance regardless of the type of insurance, and does not exclude private supplementary insurance. Every natural person must be, regardless of the means, the rule of law is secure at least the essential health care. Even with the existence of health insurance is a State sponsor of executing the necessary services irrespective of the property and the social origin of the authorised person, but only to the degree of medical urgency. In accordance with Act No. 576/2004 Coll. on health care, services related to the provision of health care and on amendments to certain laws, has every right to medical treatment, but does not create a legal entitlement to reimbursement of the cost of this care.

For the functioning of the Slovak health care system has the meaning of paragraph 1 of article 13 of the European Social Charter: „to ensure the effective exercise of the right to social and medical assistance, the parties undertake: 1. to ensure that any person without sufficient financial resources, which is not in a position to provide them, whether one's own efforts or from other sources, in particular benefits from the social security system to provide adequate assistance and necessary care in case of illness that her condition required.“ Under this

formulation, would any person unable to finance their treatment, should be eligible for State aid. It is not clear whether this can be considered as well. benefit in material need. If you should have an address in the system (e.g. requiring co-payments on drugs) is not in accordance with the provision of (ex-, 2009, p. 18).

An interesting way to health policy is also the Convention for the protection of human rights and the dignity of the human being with regard to the application of biology and medicine, and that article 3 read as follows: „States parties shall take appropriate measures within their jurisdiction to ensure equitable access to health care, and will take into account both the need for health care, as well as available resources.“ The rights relating to health care, the constraint is added to take into account not only the needs, but also to opportunities in the form of resources that are available. This Convention is necessary to determine the health and paves the way for funding by a determination such as health services, which are not necessary and are not sources of them.

2.1.1. The financing of health care from public insurance

Slovakia's health care is financed, in particular, on the basis of the system of public health insurance with the mandatory payment of dues to the health insurance companies. Health insurance company subsequently reimbursed health care provider payments for procedures of healthcare provided by their policyholders. Range of health care is build on the basis of public health insurance Act 577/2004 Coll. on the scope of health care under the national health insurance on the basis of a public call for the services related to the provision of health care (hereinafter referred to as Act No. 577/2004 Coll.). Health care beyond the insured person must pay them separately and may decide whether the standard of care to pay directly, or on the basis of individual health insurance. On the basis of public health insurance in the Slovak Republic is fully paid:

- preventive examinations within the limits set by the law;
- urgent medical care;
- expenses leading to disease;
- provided for the treatment of diseases that lead to:
 - save lives;
 - cure disease;
 - preventing serious health complications;
 - avoid worsening the severity of the disease or in the chronic stage;
 - the alleviation of the symptoms of the disease;
 - effective prevention (Act No. 577/2004 Coll.).

The amount of insurance contributions is in the conditions of the Slovak Republic Act No. 580/2004 of exhaustively addressed. health care insurance and on amendments to certain laws. Since there is no possibility of an individual, the differences between the health

insurance companies are virtually meaningless. Health insurance companies therefore have no reason to look for more effective ways of delivering health care to obtain more insured persons (Baláži, 2012 , p. 4).

On the basis of public health insurance are fully covered drugs provided in the framework of the institutional health care and within the framework of outpatient health care and self-prepared medicines. From public health insurance is fully paid the obligatory vaccinations.

2.1.2. the revenue and expenditure Structure of the Slovak health care

The volume of resources for health care is determined by the macro economy and politics. A crucial determinant of the volume of resources for health care are the parameters of the job market. As a result of the economic recession in 2009 and a slowdown in wage growth or decline in employment have developed adversely reduce the basis for premium calculation. During the first quarter of 2010 with growth of the economy has recovered, but it was a turning point in the development of hostile to the end of 2010. The development of resources in the health sector is particularly sensitive to the dynamics of wage growth, which was at the time of the recession only 3%, while in the period of 2007-2008 was around 8%. Political determinants of the rate of height for the payment to the State for a limited circle of persons (Chub et al., 2011, p. 194).

The legal basis of health insurance, it is provided for in law No. 580/2004 Coll. on health insurance and on the amendment of Act No. 95/2002 Coll. on insurance and on amendments to certain laws.

Most of the sources of financing of the health sector in the Slovak Republic is based on the secondary distribution, that is, the charging of the primary income of the company. Of the identified data indicate that approximately 75% of the sources of financing of the health system comes from a redistribution of income. Total revenue for health care in the year 2010 consisted of 7.3% of GDP, and over the years, the 2006-2008 moved to a lower level, 6.5% of GDP.

In table 1 it is summarized the evolution of distribution of resources in the system of public health insurance in the Czech Republic in the years 2002-2010. Based on these data, the apparent decline in the proportion of funds from the working population and related increase in State contributions for insured persons economically inactive.

Table 1: Sources of health insurance as % of GDP and the breakdown of the structure of the economically active and inactive population.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Public health insurance as a % of GDP	5%	4,9%	4,9%	5%	4,9%	4,7%	4,8%	5,2%	5,2%
The contributions of the economically active population as a % of GDP	3,6%	3,6%	3,5%	3,5%	3,4%	3,3%	3,4%	3,4%	3,2%
Economically inactive population as a % of GDP, contributions paid by the State	1,4%	1,3%	1,4%	1,5%	1,4%	1,5%	1,5%	1,8%	2%
Public health insurance	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
The contributions of the economically active population as % of public health insurance	72%	73%	72%	71%	71%	69%	69%	65%	62%
The contributions of the economically inactive population as % of public health insurance	28%	27%	28%	29%	29%	31%	31%	35%	38%

Source: Chub et al., 2011, p. 200

According to table 2, it is clear that expenditure on the financing of health care, are on an upward trend, both in absolute terms, but also as a proportion of GDP. The origin of the expenses is to see the changes in the light of the decline in the share of public expenditure, it follows that private sources make up a growing percentage of total expenditure on health care.

Table 2: Health care spending per capita in purchasing power parity, the expenditure as % of GDP, and the proportion of public expenditure of total expenditure.

Parameter/year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
The total expenditure per 1 inhabitant (in USD)	604	664	730	791	1057	1139	1351	1619	1862	2067	2097
Total expenditure (% of GDP)	5	6	6	6	7	7	7	8	8	9	9
The proportion of public expenditure of total expenditure (%)	89	89	89	88	74	74	68	67	68	66	64

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database

The reasons for increasing the share of private sources of funding include:

- enhancing supplements for medicinal products;
- higher spending on over-the-counter drugs;
- more frequent use of private health facilities;
- the ever-increasing costs above the standard treatment;
- increase in the various fees for administrative tasks;
- informal payments.

2.2 Netherlands

The data in table 3 show that expenditure on the financing of the health care in the Netherlands have an upward trend even in absolute terms and as a share of GDP. In the origin of expenditure are thus evident changes in the sense of increasing the share of public expenditure, it follows that private sources make up an increasingly smaller percentage of total expenditure on health care.

Table 3: Expenditure on health care per inhabitant in purchasing power parities, expenditure as % of GDP, and the proportion of public expenditure of total expenditure

Parameter/year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
The total expenditure per 1 inhabitant (in USD)	2341	2554	2833	3098	3309	3451	3703	4411	4730	4935	5112	5123
Total expenditure (% of GDP)	8	8	9	10	10	10	10	11	11	12	12	12
The proportion of public expenditure of total expenditure (%)	63	63	62	67	66	66	82	84	85	85	85	86

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database

2.3 Denmark

According to the data in table 4 it is clear that expenditure on the financing of health care in Denmark recorded an increase, both in absolute terms and as a share of GDP. However, in the period under review there has been almost no change in the proportion of public spending against private.

Table 4: Expenditure on health care per inhabitant in purchasing power parities, expenditure as % of GDP, and the proportion of public expenditure of total expenditure

Parameter/year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
The total expenditure per 1 inhabitant (in USD)	2508	2678	2870	2894	3124	3578	3578	3767	4057	4386	4467	4654
Total expenditure (% of GDP)	9	9	9	10	10	10	10	10	10	11	11	11
The proportion of public expenditure of total expenditure (%)	84	84	84	85	84	84	85	84	85	85	85	85

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database

2.4 Sweden

According to the data in table 5 shows that the expenditure on the financing of health care in the Netherlands have a slightly increasing tendency. However, in terms of the total expenditure in terms of GDP share we observe relatively constant value, and to 9% in the

period 2001-2008 and 2011, while 10% in the years 2009-2010. The origin of the expenses in the period under review are not present more significant changes, the values are moving at 81-82%.

Table 5: Expenditures on health care per one inhabitant in purchasing power parities, expenditure as % of GDP, and the proportion of public expenditure of total expenditure

Parameter/year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
The total expenditure per 1 inhabitant (in USD)	2287	2507	2697	2832	2953	2963	3195	3431	3656	3711	3760	3870
Total expenditure (% of GDP)	8	9	9	9	9	9	9	9	9	10	10	9
The proportion of public expenditure of total expenditure (%)	85	82	82	82	81	81	81	81	82	82	81	81

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

It should be noted that the Swedish healthcare workplaces are perfectly equipped and it is possible to implement all the performances at the highest world level. Also a way to register data and link medical documentation belongs to the world leaders. At a very high level, as well as communicating with health care professionals, patients, medical ethics application in everyday practice, respect for the rights of the patient and his integrity (Ležovič, 2007, p. 3).

2.5 Bulgaria

The data in table 6 show that expenditure on the financing of health care in Bulgaria recorded a surge in 2010 were spending per capita doubled compared to 2001. This has occurred as a result of improving the economy and reducing unemployment. In terms of the total expenditure in terms of share of GDP in the period under review range values at the level of 7-8%. In the proportion of public expenditure, however, appear extreme value, in 2010, the proportion of public expenditure of only 56% of the total, which means that the share of private spending is among the highest in the EU.

Table 6: Expenditure on health care per inhabitant in purchasing power parities, expenditure as % of GDP, and the proportion of public expenditure of total expenditure

Parameter/year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
The total expenditure per 1 inhabitant (in USD)	385	505	575	624	650	719	764	843	970	991	1057
Total expenditure (% of GDP)	6	7	8	8	7	7	7	7	7	7	8
The proportion of public expenditure of total expenditure (%)	61	58	61	62	61	61	57	58	59	55	56

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

2.6 Romania

Based on the data in table 7, it is evident that the expenditure for the financing of health care in Romania have an increasing trend. We observe a more pronounced increase in 2008, when the expenditure per capita amounted to twice the value of the year 2003. After a year of 2008 is only a slight increase. The total expenditure expressed as a percentage of GDP increased in the years 2009-2010 to 6%, while in the previous period in the years 2002-2008 this value is maintained at a level of 5%. In the proportion of public expenditure to appear more significant changes, the values are moving throughout the period under review, around 80%.

Table 7: Expenditure on health care per inhabitant in purchasing power parities, expenditure as % of GDP, and the proportion of public expenditure of total expenditure

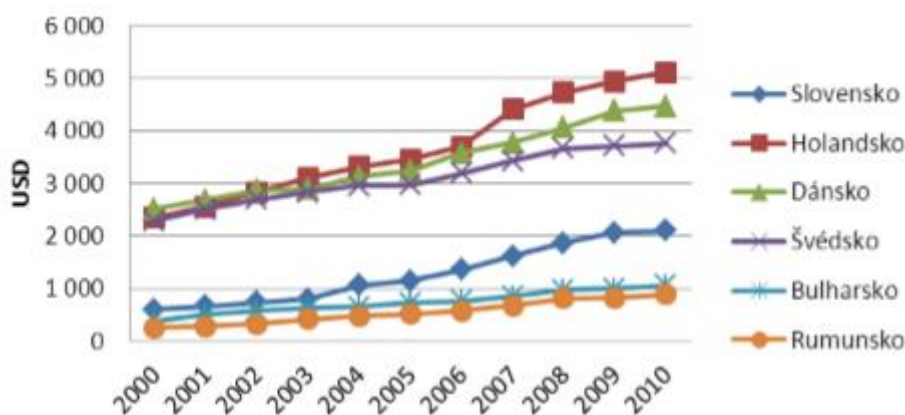
Parameter/year	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
The total expenditure per 1 inhabitant (in USD)	248	280	323	409	479	516	568	670	815	826	881
Total expenditure (% of GDP)	4	4	5	5	5	5	5	5	5	6	6
The proportion of public expenditure of total expenditure (%)	81	81	82	85	75	80	80	82	82	79	80

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

2.7 Comparison of selected indicators of health financing policy in selected countries

Of the total expenditure expressed as a% of GDP (table 8) once again leads the Netherlands, where the proportion of expenditure on health care represents 12% of GDP. Compared to Romania it is double. The value of this indicator is in Slovakia, the Netherlands and Romania in 2010 increased compared to the year 2001 by 50%, while in the other countries we observe over a period of more moderate growth (graph 1).

Graph 1: Total expenditure on health care per inhabitant in selected countries in purchasing power parity (in USD)

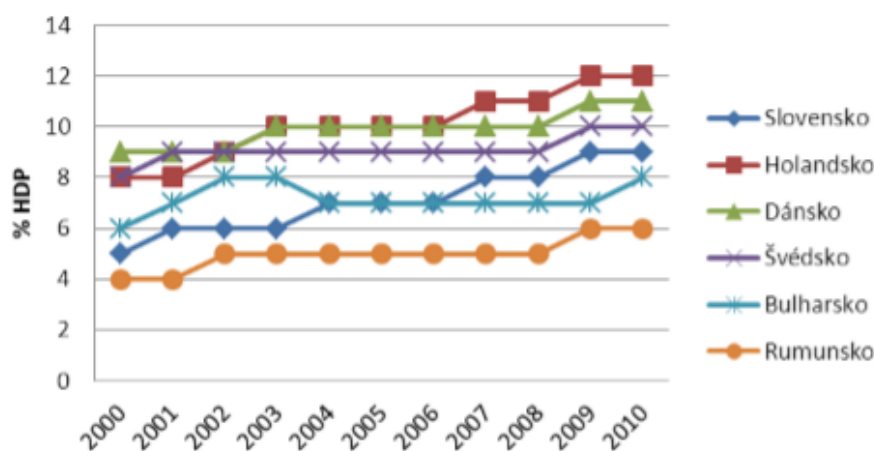
Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

Table 8: Total health expenditures in selected countries (in % of GDP).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Slovakia	5	6	6	6	7	7	7	8	8	9	9	-
Netherlands	8	8	9	10	10	10	10	11	11	12	12	12
Denmark	9	9	9	10	10	10	10	10	10	11	11	11
Sweden	8	9	9	9	9	9	9	9	9	10	10	9
Bulgaria	6	7	8	8	7	7	7	7	7	7	8	-
Romania	4	4	5	5	5	5	5	5	5	6	6	-

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

Graph 2: Total health spending in selected countries (% of GDP)

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

In the structure of health care spending occurred in some countries during the period considered evident changes (table 9, Figure 3). In the United States in 2003, maintained a share of the public expenditure to the rate of almost 90%, but since 2004 we observe a decrease and in 2010 this proportion amounted to 64%.

In the Netherlands, by contrast, the value of this pointer to an upward trend. In 2005, the share of public spending accounted for about two-thirds of total spending on health care. There was a break in 2006, when the value has risen to 82% and record another, although a slight increase.

Denmark and Sweden have a relatively constant the structure of spending on health. The share of public expenditure in Denmark formed throughout the period under review no 84.85%, while in Sweden a little less, and 81-82%.

In Bulgaria, the proportion of public spending did not change significantly. In the year 2008 is maintained in the range of 55-60%, in the years 2009 and 2010 there was a slight decrease to 55-60%. The share of public expenditure in Romania also can be considered a constant. Throughout the period under review, the ratio ranged between 79-82%, with the exception of

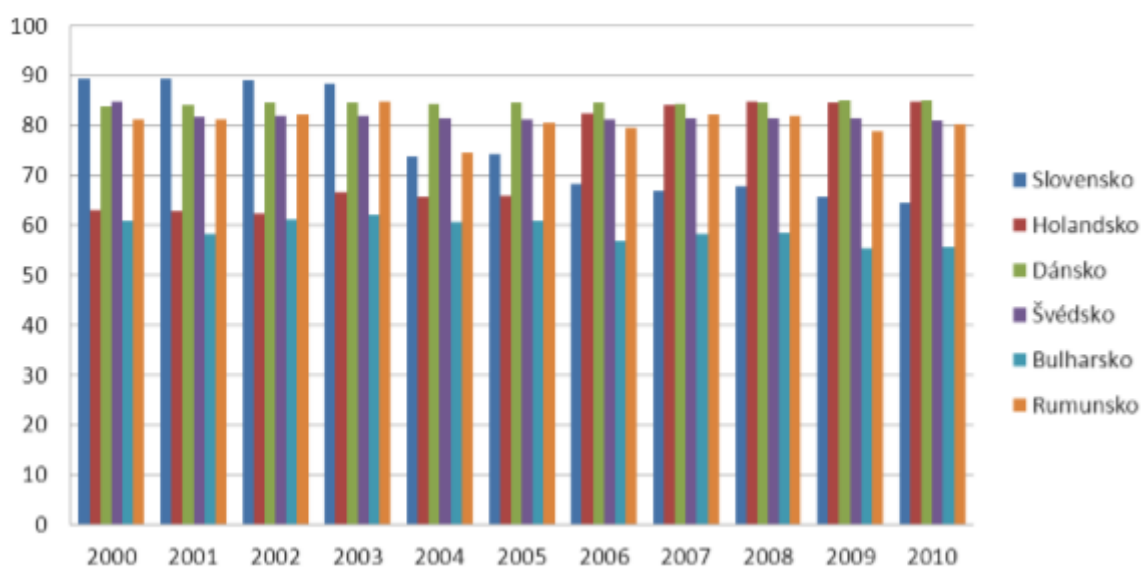
2003, when the share of public spending has risen to 85% and the year 2004, when on the contrary fell to 75%.

Table 9: Proportion of public expenditure of total expenditure on health in selected countries (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Slovakia	89	89	89	88	74	74	68	67	68	66	64	-
Netherlands	63	63	62	67	66	66	82	84	85	85	85	86
Denmark	84	84	84	85	84	84	85	84	85	85	85	85
Sweden	85	82	82	82	81	81	81	81	82	82	81	81
Bulgaria	61	58	61	62	61	61	57	58	59	55	56	-
Romania	81	81	82	85	75	80	80	82	82	79	80	-

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

Graph 3: Proportion of public expenditure of total expenditure on health in selected countries (%)

Source: own processing with the WHO Global Health Expenditure Database.

The order in which they were placed under the first two of the investigated variables correlated with their position in the ranking of the Euro Health Consumer Index, which assesses the health care systems in Europe on the basis of the quantity indicators. In 2012, the Netherlands was in first place, Denmark second, Sweden ranked sixth, Slovakia, approximately in the middle, at the sixteenth position while Romania and Bulgaria have ended up at 32. and 33. position (<http://www.healthpowerhouse.com>). On this basis, it is possible to conclude that the quality of health care has significantly depends on the volume of resources used to finance health care expressed in absolute numbers or as a percentage of GDP per capita.

When comparing the structure of spending, one can see that in this period, more significant changes happened (among the selected countries) only in the Netherlands and Slovakia. Although models of financing health care in these two countries are similar, share of the

public expenditure of total expenditure on health care in the Netherlands was increasing, while in Slovakia has a decreasing trend.

3 The conclusions and recommendations

Financing of health care systems in European countries have a lot in common. Most of the funding to cover expenditure in this area comes from public sources and expenditure on health care is increasing every year.

There are a number of proposals on how to ensure a greater influx of funds in the health sector, but due to the ever increasing costs in the form of new materials-technical equipment and more qualified labour force, it is almost impossible to reach a state where they would be ample money in the health care sector.

Creation of resources to fund health policy depends on the determinants of macroeconomic policy as well. Constantly raising the volume of these resources, however, does not automatically mean the improvement of health care and improving the health of the population. The increase in the volume of resources for the financing of the health sector will never lead to ideal, or at least satisfactory condition without effective regulation costs and improve management. To effectively control the cost of providing health care through patient motivation may be, on the one hand, as well as the health care provider on the other.

The patient, if he is entitled to free health care, may be used without restriction, including in cases where it is not warranted. The big problem is the fact that patients neglect prevention and doctor visit up in case of trouble. Expenditures on prevention are incomparably lower than on treatment and therefore it would be beneficial to the prevention of patients to motivate not only information booklets in the halls, but also a form of financial benefits, for example. a bonus for failure to take medical care or, in the case of good preventive results. Additionally, patients and citizens should also have a broad selection of supplementary individual health insurance options, which would be based on accommodating their needs.

Health care providers could be motivated by insurance companies in terms of reduction of differences in refinance the preventive and therapeutic performances. This would lead to the active conduct of providers in terms of preventive care.

Health is not a commodity, unable to buy, yet the issue has revolved around an increasingly larger amount of funds, whether from public or private sources. The responsibility of each of us is to take care of health, since it is our most valuable, entire society recognized value. The role of health policy should represent a summary of such activities and measures that would be in accordance with the basic principles of social policy, and should be a positive impact on the health and quality of life of the company, thus also on its productivity.

References

1. Barancová, H. (2008). *Medicínske právo*. Trnava.
2. Geffert, R. (2009). *Sociálna politika*. Košice : UPJŠ.
3. Jusko, P. (2002). *Základy sociálnej politiky*. Banská Bystrica: UMB..
4. Krebs, V. (2007). *Sociální politika: ASPiS*.
5. Pechová, M., Stanek, V. (2010). *Zdravotná politika*. Bratislava : Ekonóm.
6. Polonský, P., Pillárová, Z. (2002). *Kapitoly zo sociálnej politiky*. Liptovský Mikuláš.
7. Potůček, M. (1995). *Sociální politika*. Praha: SLON.
8. Stanek, V. (1999). *Sociálna politika*. Bratislava: Sprints.
9. Tomeš, I. (2010). *Úvod do teórie a metodológie sociální politiky*. Praha : Portál
10. Tomeš, I. (2011). *Obory sociální politiky*. Praha: Portál.

Dominika Pekarová is a student of political science at the Faculty of Arts, Trnava University in Slovakia.

Copyright (c) Dominika Pekarová

Creative Commons License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.